

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Historický ústav

Legionářské spolky a jejich vzájemné vztahy v meziválečném období

Diplomová práce

Autor: Bc. Anna-Marie Elsnerová
Studijní program: N0222A120001
Studijní obor: Historie
Forma studia: prezenční

Hradec Králové, 2019

Zadání diplomové práce

Autor:	Anna-Marie Elsnerová
Studium:	F17NP0018
Studijní program:	N7105 Historické vědy
Studijní obor:	Historie
Název diplomové práce:	Legionářské spolky a jejich vzájemné vztahy v meziválečném období
Název diplomové práce AJ:	Legionar's Associations and their Relationships in between the World Wars

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce Legionářské spolky a jejich vzájemné vztahy v meziválečném období bude v první části analyzovat jednotlivé vojenské organizace. Ty postupně vznikaly v rámci poválečného československého diskurzu. Ruští, francouzští a italští dobrovolci se po válce vyrovnávali se svými zážitky z front tím, že se socializovali ve spolcích. Českoslovenští vojáci se postupem času diferencovali a své politické rozdíly a názory reflektovali v médiích a v oficiální korespondenci, čemuž se bude věnovat část druhá část práce. Cílem práce je popsat vztahy mezi jednotlivými legionářskými organizacemi pomocí dobové beletrie, tisku, divadelních her i vzájemné korespondence. Glorifikace legionářského kultu vytvořila obecně umělou představu, že českoslovenští vojáci fungovali jako jeden semknutý spolek, avšak realita byla naprosto odlišná. Jednotlivá společenství se o sobě často vyjadřovala negativně a nevraživě.

KOSTRBOVÁ, Lucie, Moc, vliv a autorita v procesu vzniku a utváření meziválečné ČSR (1918-1921), Praha 2008. FIC, Viktor Miroslav, Československé legie v Rusku a boj za vznik Československa 1914- 1918, III. díl Selhání americké politiky v Rusku a na Sibiři, Wilsonovo rozhodnutí neinterventovat, březen-říjen 1918, Praha 2008. PEROUTKA, Ferdinand, Budování státu, III. díl, Praha 1991. PEROUTKA, Ferdinand, Budování státu, IV. díl, Praha 1991. PICHLÍK, Karel, Československo a jeho armáda, Praha 1991. Prameny: Vojenský ústřední archiv Vojenský historický archiv Praha Československá obec legionářská

Garantující pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jiří Hutečka, Ph.D.
Oponent:	doc. PhDr. Marta Kohárová, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	13.11.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Legionářské spolky a jejich vzájemné vztahy v meziválečném období“ vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Hradci Králové dne 1. prosince 2019

ANOTACE

Anna-Marie ELSNEROVÁ, *Legionářské spolky a jejich vzájemné vztahy v meziválečném období*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2019, s. 91, přílohy s. 25, Diplomová práce.

Klíčová slova: československé legie, spolkový život, legionářské organizace, první republika

ANNOTATION

Anna-Marie ELSNEROVÁ, *Legionar's Associations and their Relationships in between the World Wars*, Hradec Králové: Faculty of Arts, University Hradec Králové, 2019, p. 91, p. add 25, Master Degree Thesis.

Key words: Czechoslovak Legion, life in associations, legionary organizations the First Czechoslovak Republic

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucímu své diplomové práce doc. Jiřímu Hutečkovi za pomoc s výběrem tématu, jeho cenné rady, připomínky a za všechnen čas, který mi věnoval. Dále děkuji ochotným pracovníkům Národního archivu, Vojenského ústředního archivu a Archivu hlavního města Prahy za zpřístupnění veškerých materiálů. V neposlední řadě mé poděkování patří pradědečkovi Josefu Elsnerovi, protože bez něj by můj zájem o československé legie vůbec nebyl.

Obsah

Úvod	9
1 Definice legionáře	14
1.1 Legionář francouzský	15
1.2 Legionář srbský.....	17
1.3 Legionář italský	18
1.4 Legionář ruský	19
2 Návrat legionářů z fronty	21
2.1 Sociální postavení a legionářská legislativa	23
2.2 Kancelář československých legií	27
2.3 Památník odboje	28
3 Vývoj legionářských spolků.....	30
3.1 Vznik a vývoj organizací	30
3.2 Karlínský sjezd	31
3.3 Poslední zoufalé pokusy o sjednocení	34
4 Legionářské spolky	37
4.1 Kruh starodružiníků	38
4.2 Družina československých legionářů.....	39
4.3 Svaz československých legionářů a Jednota československých legionářů..	45
4.4 Československá obec legionářská.....	45
4.5 Svaz nekompromisně socialistických legionářů	48
4.6 Sdružení socialistických legionářů	51
4.7 Nezávislá jednota československých legionářů	53
4.8 Sdružení italských legionářů.....	60
4.9 Kruh francouzských legionářů.....	64
4.10 Kruh srbských legionářů	67
4.11 Ústřední jednota československých legionářů-katolíků.....	68

4.12	Kruh československých legionářů židovského původu	78
4.13	Slovenské spolky	80
5	Vztahy mezi spolky	83
5.1	První rozpory	83
5.2	Národní socialisté vs. národní demokraté	84
5.3	Socialisté vs. radikální socialisté	87
5.4	Socialisté vs. italští fašisté	90
5.5	Socialisté vs. katolíci	91
5.6	Češi vs. Slováci	93
	Závěr	95
	Seznam pramenů a literatury	100
	Prameny	100
	Dobová periodika	101
	Literatura	102
	Elektronické zdroje	104
	Seznam obrazových příloh	106

Úvod

Nejdříve bych chtěla popsat cestu, která mě dovedla až k tématu mé diplomové práce. V rodině jsem našla dva přímé příbuzné, kteří bojovali v legionářských uniformách. Josef Malíř byl na italské frontě a Josef Elsner na ruské frontě. Rozhodla jsem se věnovat životopisu a cestě pradědečka Josefa Elsnera, který spolu s 8. střeleckým plukem Slezským cestoval vlaky po Transsibiřské magistrále.

Nyní jsem se rozhodla přesunout do období československé moderní historie, protože osobní téma mé bakalářské práce mě už neinspirovalo a nebylo dostatečně nosné pro diplomovou práci. Od Velké války se přesunu do období první republiky, protože studium osobního a soukromého života legionářů na frontách první světové války je v současné době z části probádané a zpopularizované. Na toto téma vychází ve velkém množství populárně-naučná literatura, různé povídky, vyprávění nebo deníky legionářů. O československých legionářích teď slyšíme hodně, což je do jisté míry i zásluhou Československé obce legionářské, která je v současné době velice aktivní. Z těchto důvodů se v diplomové práci přesunu do období první republiky, které je z hlediska tématu československých legionářských spolků neprobádané.

V současné době existuje jen jeden kratší odborný článek *Legionářské organizace v Československé republice*¹, který byl vydán ve vědeckém periodiku *Historie a vojenství*. Velkým přínosem je studie „*In the Spirit of Brotherhood, United We Remain!*“ *Czechoslovak Legionaries and the Militarist State*² od britské historičky českého původu, která se věnuje hlavně první světové válce a československému nacionalismu. Katya Kocourek stojí i za podrobnou biografií Rudolfa Medka *Čechoslovakista Rudolf Medek: Politický životopis*³. Ve své studii se zaměřila především na Československou obec legionářskou, Nezávislou jednotu československých legionářů a jejich politické a ideologické vztahy. Téma dějin a života jednotlivých spolků je zpracováno už lépe. Vyšlo několik článků, ty kvalitní jsou z pera Ivana Šedivého, např. *Vznik Nezávislé jednoty československých legionářů*⁴ nebo *Družina československých legionářů v počátcích legionářského hnutí*

¹ Jan MICHL, *Legionářské organizace v Československé republice*, *Historie a vojenství* (dále jen HaV) 56/4 2007.

² Katya KOCOUREK, „*In the Spirit of Brotherhood, United We Remain!*“: *The Independent Union of Czechoslovak Legionaries and the Militarist State*, *Sacrifice and Rebirth: The Legacy of the Last Habsburg War*, edd. Mark Cornwall, John Paul Newman, New York 2006.

³ Katya KOCOUREK, *Čechoslovakista Rudolf Medek. Politický životopis*, Praha 2011.

⁴ Ivan ŠEDIVÝ, *Vznik Nezávislé jednoty československých legionářů*, *Historie a vojenství*, 45 (6), 1996.

v Československu⁵. Byly sepsány články o legionářských organizacích v některých regionech. Nejčastějšími jsou ty, které zpracovávají dějiny jednoho spolku, či spíše městských jednot v konkrétním regionu či městě, např. *Legionářské spolky v okrese Benešov*⁶, *O Jednotě Československé obce legionářské Mladá Boleslav*⁷ nebo *Československá obec legionářská – jednota Beroun*⁸. Svě dějiny popsala Československá obec legionářská v krátké brožuře *Dějiny Československé obce legionářské*⁹. Monografie se k tématu spolků a jejich vztahům nevyjadřují vůbec.

V diplomové práci se chci, na rozdíl od předešlých prací, hlavně soustředit na komparaci jednotlivých spolků a na jejich politické a názorové rozdíly reflektované například v dobovém tisku či korespondenci. Pomocí prosté chronologické metody popíšu události mezi lety 1918 až 1939, které ovlivňovaly spolkový život. Abych nepadla do nekonečné dějové smyčky, ve které bych popisovala každý detail, každou osobu a událost, tak chci psát pouze o událostech, které s daným obdobím a tématem přímo souvisí. Práce bude tedy obsahovat popis a život všech větších organizací. Co je důležitější, pomocí komparativní metody porovnáám jejich vzájemné vztahy, což doposud jiný autor nepostihl.

Struktura práce je postavená tak, aby byla snadno srozumitelná a přehledná. Základem je pět kapitol. V první části bude nutné nejdříve vysvětlit, kdo byl „legionář“, jak se jím člověk mohl stát, jak ho popisovaly zákony a jaké typy legionáře existovaly. Druhý díl chronologicky popíše návrat legionářů z fronty. Kromě legionářské legislativy zmíním i důležité legionářské instituce, které ovlivňovaly život legionářů. Třetí a čtvrtá část se zaměří přímo na spolkový život. Třetí díl opět chronologicky představí vývoj jednotlivých legionářských spolků za první republiky, zatímco čtvrtý díl tematicky popisuje dílčí legionářské organizace. Tady bych se ráda zaměřila nejen na administrativní vývoj spolků, ale i na jejich politické směřování a vzájemnou nevraživost. V poslední kapitole se pokusím o komparaci jednotlivých sociálních skupin, kde chci zachytit názorovou propast, jež je často rozdělovala.

⁵ Ivan ŠEDIVÝ, *Družina československých legionářů v počátcích legionářského hnutí v Československu*, Sborník k dějinám 19. a 20. století, Praha 1993, s. 93–113.

⁶ Eva PROCHÁZKOVÁ, *Českoslovenští legionáři z okresu Benešov*, in: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, Benešov 2001.

⁷ Michal BENEŠ, *O Jednotě Československé obce legionářské Mladá Boleslav, Od Ještěda k Troskám: vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí*. (Českodubsko, Mnichovohradištsko, Sobotecko, Lomnicko, Turnovsko, Železnobrodsko a Jičínsko), Turnov 2006.

⁸ Martin HAMPL, *Československá obec legionářská - jednota Beroun*, Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně, Beroun 1998.

⁹ Jiří FILIP, *Dějiny Československé obce legionářské*, Praha 2014.

Těžištěm diplomové práce bude první republika, která poskytuje velké množství archivních pramenů, kdy legionáři tvořili základní pilíř československé státnosti a bylo s nimi zacházeno jako s hrdiny národa. Legionáři z pramenů mizí s příchodem Protektorátu Čechy a Morava.

Největší přínos přinesl fond Odboru vnitřních věcí¹⁰ z Archivu hlavního města Prahy, díky kterému jsem mohla popsat jednotlivé spolky. Fond obsahuje všechny spolkové stanovy, které byly zaslány na Policejní ředitelství v Praze, a tak lze podle něj nastínit strukturu a fungování organizací. Naopak díky administrativní korespondenci lze ukázat kulturní činnost, jako třeba pořádání společenských akcí či přednášek. Sekundárním zdrojem byly fondy Památníku osvobození¹¹ a Kancelář československých legií¹². Ty posloužily spíše k doplnění statistických údajů, jako například k popisu statutu legionáře nebo sociálnímu zákonodárství. Největším zklamáním byl archiv Československé obce legionářské, který byl v průběhu studia pramenů uzavřen veřejnosti kvůli stěhování. Všechny tyto zmíněné fondy tedy neposlouží dostatečně k probádání a nastínění vztahů mezi spolky.

Velice důležitým je zajisté dobový tisk. Význačnější organizace měly své novinové plátky a do dnešní doby se jich dochovalo velké množství. Jako ty hlavní lze označit noviny *Družina československých legionářů*¹³, tiskový orgán Družiny československých legionářů, *Národní osvobození*¹⁴ a *Legionářský směr*¹⁵, tiskové orgány Československé obce legionářské, *Československý legionář*¹⁶, tiskový orgán Kanceláře československých legií, *Legie*¹⁷, tiskový orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, *Socialistický legionář*¹⁸, tiskový orgán Sdružení socialistických legionářů, *Táborita*¹⁹, tiskový orgán Svazu nekompromisně socialistických legionářů a *Věstník československých legionářů-katolíků*²⁰. Většina titulů je dostupných v Národní knihovně nebo online v Digitální studovně Ministerstva obrany České republiky. Výjimkou byl tiskový orgán Sdružení socialistických

¹⁰ Archiv hlavního města Prahy (dále jen AHMP), fond Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr.

¹¹ Vojenský ústřední archiv (dále jen VÚA), f. Památník osvobození 1919-1939.

¹² VÚA, fond Kancelář československých legií.

¹³ Družina československých legionářů, Praha 1920-1931.

¹⁴ Národní osvobození, Praha 1924-1939.

¹⁵ Legionářský směr, Praha 1921-1924.

¹⁶ Československý legionář, Praha 1920-1939.

¹⁷ Legie: Orgán nezávislé jednoty československých legionářů, Praha 1926-1935.

¹⁸ Socialistický legionář, Praha 1921.

¹⁹ Táborita, Praha 1921.

²⁰ Věstník československých legionářů-katolíků, Praha 1926-1937.

legionářů *Socialistický legionář* a tiskový orgán Svazu nekompromisně socialistických legionářů *Táborita*, které jsou dostupné v knihovně Vojenského ústředního archivu v Praze. Právě v dobových periodikách jsou reflektovány vztahy, obsahují konkrétní roztržky a války mezi jednotlivými spolky a redakcemi.

Sekundární literaturu jsem použila hlavně pro první a třetí část diplomové práce. K období první republiky se jich najde stovky. K tématu první republiky jsou stěžejní monografie Zdeňka Kárníka *České země v éře První republiky*²¹, studie od Josefa Kalvody z roku 1998 *Genese Československa*²² nebo i starší publikace, jako třeba od Ferdinanda Peroutky *Budování státu*²³, od Tomáše Garrigua Masaryka *Cesta demokracie*²⁴ nebo Jana Rataje *O autoritativní národní stát*²⁵. Pro téma československých legií je stěžejní dílo od Karla Pichlíka *Českoslovenští legionáři*.

Hlavní metodou textu bude analýza a komparace. Zaměřím se na rozklad zkoumaného objektu, tedy legionářského hnutí, na jednotlivé spolky a organizace. Jednotlivé části mají svá specifika a svou dílčí charakteristiku. Kromě toho se zaměřím na vztahy mezi vymežovanými komponenty, k čemuž poslouží metoda komparace.

V diplomové práci se pokusím odpovědět na otázky, které do dnešní doby nebyly zatím zodpovězeny. Československé legionářské hnutí bylo v průběhu první světové války opravdu jednotné v pravém slova smyslu, mezi bratry legionáři bylo silné pouto. Po návratu do nově vzniklé Československé republiky zanikla zahraniční československá armáda a legionáři měli potřebu se dál sdružovat, proto začali zakládat své spolky. Tam mohli sdílet své válečné zážitky a problémy, se kterými se museli za svého nového života potýkat. Zároveň byl každý jednotlivý legionář „originál“, každý po své cestě kolem světa nabral různé politické názory. Asi nejvýraznější byli legionáři ruští, kteří se setkali při své sibiřské anabázi s tvrdým socialismem. Na jedné straně tady byla potřeba jednoty a touha po ní, na straně druhé byly odstředivé tendence, které způsobily politické diference a odlišné světonázory. Tudíž i přes veškerou snahu všech organizací sjednotit se se hlavně ty menší spolky nedokázaly přenést přes politický a možná i osobní rozpory. Další otázkou může být i to, zda důvodem existence mnoha

²¹ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, I. díl, Praha 2003.

²² Josef KALVODA, *Genese Československa*, Praha 1998.

²³ Ferdinand PEROUTKA, *Budování státu 1918-1919*, Praha 1991.

²⁴ Tomáš Garrigue MASARYK – Vojtěch FEJLEK – Richard VAŠEK (edd.), *Cesta demokracie*, I. díl 1918-1920.

²⁵ Jan RATAJ, *O autoritativní národní stát*, Praha 1997.

spolků byl pouze důvod ideologický, nebo spíše osobní. Své odpovědi chci v závěru porovnat s výsledky studie Katay Kocourek, která se na podobné otázky také zaměřila.

1 Definice legionáře

Kdo to jsou vlastně legionáři? Lze uvést hned na začátek obecnou definici ze zákona č. 462/1919 Sb., kde: „*Legionářem jest každý dobrovolník čsl. legionářské (revoluční-zahraniční) armády, který byl do ní zařazen na základě přihlášky učiněné příslušnému orgánu nebo zástupci čsl. Národní rady v Paříži nebo některé z jejích odboček nejdéle do 28. října 1918, a to dobrovolně, bez jakéhokoliv nátlaku nebo nařízení čsl. Národní Rady nebo jiného čsl. revolučního orgánu veřejnou mocí nadaného, a v den převratu, t.j. 28. října 1918, skutečně v ní službu podle svého služebního přidělení konal - nebo který hodnověrně prokáže, že z důvodu, na jeho vůli a moci nezávislých, nemohl v uvedený den v místě příslušného zařazujícího a přidělujícího čsl. vojenského orgánu k zařazení býti přítomen - nebo který byl z ní řádně propuštěn... Vedle toho za legionáře jest pokládati rovněž Čechoslováky rakouského, uherského neb německého státního občanství, kteří během války dobrovolně vstoupili do některé ze spojeneckých a spřátelených pravidelných (regulérních) armád, jsoucí v pravidelné válce proti středoevropské koalici... prokáží-li hodnověrně, že z důvodů na jejich vůli nezávislých nebylo jim možno vstoupiti nebo přestoupiti do čsl. revoluční-zahraniční legionářské armády.*“²⁶

Od úplného počátku Československé republiky existovaly tři různé druhy legionáře. Legionářů, kterých Kancelář československých legií zaznamenala, bylo celkem 109 590. Zákon, zmíněný v předchozím odstavci, splňovalo 88 688 legionářů. Rozdíl mezi těmito čísly označuje legionáře „nezařazené“, kteří nedokázali svou službu prokázat odpovědnému orgánu v den vzniku republiky. Dohromady 20 902 „nelegionářů“ nebylo tedy schopno dokázat dezerci, aktivity v zahraničním odboji nebo se nějakým způsobem znelíbili vedení a měli být existenčně zlikvidováni.²⁷ Jako příklad lze uvést zakladatele Družiny československých legionářů Václava Čeřenského²⁸ nebo případ Lva Sychravy, který měl velké problémy dokázat svou službu u zahraničního odboje. Nakonec ve svůj prospěch získal tři svědky, mezi kterými byl i ministr zahraničí Edvard Beneš.²⁹

²⁶ Zákon č. 462/1919 Sb., zákon o propůjčování míst legionářům, dostupné online (<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4v6nbwgiwtc>), [citováno k 1. 2. 2019].

²⁷ I. ŠEDIVÝ, *Družina československých ...*, in: Sborník k dějinám 19. a 20. století, Praha 1993, s. 94.

²⁸ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV 56/4, 2007, s. 4.

²⁹ VÚA, f. Památník osvobození 1919-1939, inv. č. 168, číslo jednací 686715, kart. 2.

Zároveň existuje ještě všemi známé dělení legionářů podle válečných front, které vznikly v průběhu války. Na západní frontě bojoval francouzský legionář, na jižní frontě italský legionář a na východní frontě ruský legionář. Dále jsou opomíjeni například srbští legionáři.

1.1 Legionář francouzský

Československá komunita ve Francii se sdružovala pod společnou myšlenkou samostatného státu už před válkou. Zpočátku se organizace skládala jen z řemeslníků, maloobchodníků, studentů či umělců. Nejpočetnější dvoutisícová kolonie žila v Paříži, avšak Čechoslováků žilo ve Francii dohromady okolo 10 tisíc.

Ihned po vypuknutí Velké války se zbraně chopil český tělovýchovný spolek Sokol a sociálně-demokratický spolek Rovnost, které dohromady shromáždily 300 dobrovolníků. Jako dobrovolníci vstoupili do Francouzské cizinecké legie, kde vytvořili Rotu Nazdar (Compagnie Nazdar) a dne 12. října 1914 složili slavnostní přísahu. Rota své jméno dostala díky českému pozdravu „nazdar“. Zanedlouho byla rota Nazdar odvelena na frontu v Champagni v rámci tzv. Marocké divize, tvořená právě z formací Francouzské cizinecké legie. V Champagni zůstala až do dubna 1915. O měsíc později 9. května 1915 započala rota Nazdar svůj první útok severozápadně od Arrasu. Bohužel jejich útok měl vysoké ztráty a v bojích zemřelo 42 dobrovolníků, okolo 100 vojáků bylo vážně zraněno, a tak rota Nazdar přestala fakticky existovat. Rota Nazdar byla kvůli těžkým ztrátám rozpuštěna a zbylí příslušníci byli zařazeni zpět k cizinecké legii, kde sloužili už výlučně v české jednotce až do konce války.³⁰

Další etapa vývoje československých dobrovolnických jednotek ve Francii začala v létě 1917. Přední představitelé československého odboje chtěli založit samostatnou jednotku, a tak vznikla autonomní československá armáda, která po stránce vojenské podléhala francouzské armádě a po stránce politické ji zaštiťovala Československá národní rada. Francouzský prezident Raymond Poincaré tento dekret podepsal 19. prosince 1917 a ještě tentýž měsíc vznikl Československý generální štáb a byla vyhlášena mobilizace všech Čechoslováků na území Francie. Na západní frontě nebojovalo tolik rakousko-uherských jednotek jako v Itálii, Rusku nebo Srbsku, a proto v zajateckých táborech bylo československých zajatců rakousko-uherské

³⁰ Karel STRAKA, *Rota Nazdar: nejen o památném boji z 9. května 1915*, dostupné online (<http://www.vhu.cz/rota-nazdar-nejen-o-pamatnem-boji-z-9-kvetna-1915/>), [citováno k 1. 6. 2019].

armády málo. I přesto se podařilo nabrat 10 tisíc dobrovolníků z celého světa. Okolo 2500 mužů připlulo z USA, víc jak 1500 legionářů přijelo z Ruska a asi 800 mužů přivezli z rumunských zajateckých táborů, další zajatci byli dováženi ze Srbska nebo Itálie.

První posily poslal z Rumunska Milan Rastislav Štefánik, který dal dohromady oddíl 380 zajatců a do Francie vyrazil v červenci 1917. Druhý transport o 400 zajatcích vyrazil také v létě 1917, ale u Archangelsku uvízl.

Pod vedením Otakara Husáka, který se ve 20. letech stal předsedou Kruhu francouzských legionářů, vyrazil dne 24. září 1917 z Žitomiru transport 1100 mužů z 1. československého záložního praporu. V Archangelsku se ruský transport spojil s rumunským transportem a dne 14. listopadu 1917 přijely do Cognacu. Zde vznikl první československý pluk ve Francii. Z Ruska byl vyslán ještě jeden transport z Žitomiru, který byl kvůli komunistickému převratu o pár měsíců zdržen a do Cognacu přijel až 3. dubna 1918.

V krajanských spolcích ve Spojených státech amerických žilo za války cca 1 milion Čechů a Slováků. Československá národní rada dostala povolení zmobilizovat české a slovenské krajany a do americké armády jich vstoupilo 42 tisíc. V létě 1917 získal Milan Rastislav Štefánik povolení k náboru dobrovolníků do československých legií ve Francii, a tak 4. listopadu 1917 vyplul první americký transport do Cognacu. Ze Spojených států amerických připlulo do Francie dohromady 2500 dobrovolníků. Dne 29. listopadu 1917 přijelo 37 československých vojáků ze srbské armády a postupně jezdili další.

V lednu 1918 vznikl samostatný 21. československý střelecký pluk. Číslovku 21 dostal, protože čísla 1 až 20 měly mít ruské pluky. Pak byl vytvořen ještě 22. československý střelecký pluk.³¹

Ti, kteří přežili boje, buď zůstali ve Francii, nebo se vrátili domů. Část již byla zvyklá na tamní způsob života. Jiní zase měli vysoký věk na to, aby se stěhovali do nově vzniklé republiky. Kvůli těmto okolnostem se do Československa vrátil pouze zlomek francouzských legionářů právě ze zmíněného 21. a 22. československého střeleckého pluku. Pokud budeme mluvit o jejich politické angažovanosti a spolkovém životě, tak legionáři ze západní fronty nebyli nikterak radikální. V roce 1926 se

³¹ Tomáš JAKL, *Vznik 21. čs. střeleckého pluku 19. ledna 1918*, dostupné online (<http://www.vhu.cz/vznik-21-ceskoslovenskeho-streleckeho-pluku-19-ledna-1918/>), [citováno k 1. 7. 2019].

z Československé obce legionářské odštěpil Kruh francouzských legionářů pod vedením Otakara Husáka a spolek si zakládal hlavně na politické neutralitě.³²

1.2 Legionář srbský

Zvláštní skupinou byli legionáři srbští, tzv. Srbáci. Na území Srbska žily malé skupiny Čechoslováků. Například v Bělehradě se čeští a slovenští rodáci sdružovali ve vlasteneckých spolcích Lumír a Havlíček.

Do srbské armády už v roce 1914 vstoupilo dvacet Čechů. Mezi ně patřil i mimo jiné František Kryštof³³, který si pro svůj brzký vstup do srbské armády vysloužil neoficiální titul „prvního československého legionáře“. Čeští a slovenští krajané hned po začátku války usilovali o přijetí do srbské armády. Třeba v Bělehradě se do služby přihlásilo asi 17 Čechů. Během srpna a září roku 1914 byli Čechoslováci nasazováni do přímých bojů s Rakousko-Uherskem, kdy utrpěli těžké ztráty. Na straně druhé, v rakousko-uherských jednotkách se mezitím začala projevovat nechuť československých vojáků bojovat proti „bratrům jihoslovanům“, a tak se srbské zajatecké tábory začaly postupně plnit. První nábor do srbské armády probíhal od roku 1915 v zajateckých táborech. Nábor vedla skupina amerických Čechů z Červeného kříže. V březnu 1915 tak vzniklo České národní sdružení v Srbsku. Jejím cílem byla osvěta srbské veřejnosti ohledně podmínek Čechů a Slováků v Rakousku-Uhersku, utužovat vztahy mezi Čechoslováky a Srby a samozřejmě měla napomoci k utvoření československých vojenských jednotek.

Na podzim roku 1915 se srbská armáda dostala do nevýhody, protože čelila útoku Rakouska-Uherska, Německa a nově i Bulharska, které vstoupilo do války 14. října 1915 na straně Trojspolku. Čechoslováci v této době stále bojovali v srbských jednotkách, ale to se jednalo pouze o pár desítek vojáků. Velká část Čechů a Slováků byla stále válečnými zajatci.

Na podzim roku 1915 musela srbská armáda i se svými zajatci ustupovat k Jaderskému moři, protože nedokázala čelit útokům Rakouska-Uherska, Německa

³² VÚA, f. Sdružení italských legionářů, kart. 1 (Korespondence-neevidováno).

³³ František Kryštof nastoupil na vojenskou službu v roce 1910 a byl přiřazen jako jednorocní dobrovolník k 5. pluku pevnostního dělostřelectva v jadranském Kotoru. Tam sloužil až do září 1913 a v průběhu svého pobytu na Jadranu si vybudoval přátelský vztah k jižním Slovanům, proto po propuštění ze služby nakonec zůstal v Bělehradě. Po vyhlášení války mezi Rakousko-Uherskem a Srbskem odmítl uposlechnout rozkazy a ihned 28. července 1914 vstoupil do srbské armády.

a Bulharska. Okolo 20 tisíc Čechů pochodovalo přes albánské hory a cíle se dožila pouhá půlka.

Na počátku roku 1916 vznikla v Oděse 1. srbská dobrovolnická divize, do níž se přihlásilo 600 vojáků a důstojníků české nebo slovenské národnosti. Srbskou divizi tvořili srbští, chorvatští, slovinští vojáci a rakousko-uhersští zajatci z táborů. Po těžkých bojích byla srbská vláda nucena odejít do exilu a srbská armáda byla spojenci evakuována na Korfu.

Obrat k lepšímu přišel dne 27. srpna 1916 se vstupem Rumunska do války na straně Dohody. 1. srbskou divizi posílily na podzim ještě ruské jednotky a začalo se bojovat nejen na srbské, ale i ruské frontě. Na počátku roku 1917 vznikla ještě 2. srbská divize. Vzhledem k tomu, že u srbské armády nebyla možnost vytvořit samostatnou československou jednotku, tak v zimě 1917 odjelo do Ruska asi 600 dobrovolníků. Ti pak vstoupili do Československé střelecké brigády. Dalších 268 českých dobrovolníků zůstalo v srbské armádě, sloužili u Srbského dobrovolnického sboru a na přelomu let 1917 a 1918 odjeli do Francie.³⁴ Po návratu z války založili v roce 1920 srbští legionáři Volné sdružení československých legionářů ze srbské armády, které se pak přejmenovalo v únoru 1930 na Kruh srbských legionářů.³⁵

1.3 Legionář italský

Itálie se na stranu Dohody přidala v květnu 1915. Italští legionáři neměli základ v krajaňských koloniích. Českoslovenští legionáři pocházeli vesměs z řad těch, kteří od rakousko-uherské armády v průběhu bojů přebíhali k armádě italské. Učebnicovým příkladem je vyprávění italského legionáře Vojtěcha Herclíka, který na frontu přišel jako člen jičínského 74. pěšího regimentu: *„Dne 15. června 1916 o 18. hodině nad námi přelétlo letadlo a zaburácela rána z děla a hned potom začal útok na kótu 121, kde jsme se nacházeli. Vojáci v úseku blízkého styku zákopu po výbuchu utíkali pryč. Byl jsem přesvědčen, že Italové tam vnikli do rakouských linií. Vyčkal jsem chvíli, a když už nikdo neutíkal, vzal jsem chlebník a šel jsem naproti Italům. Šourali se pomalu, strkal jeden druhého dopředu. Já zvedl ruce. První z nich poskočil, popadl mne a šli jsme proti proudu na velitelství. [...] Na italském velitelství proběhl krátký*

³⁴ Jindřich MAREK, *Skromné počátky československých legií v Itálii*, dostupné online (<http://www.vhu.cz/skromne-pocatky-cs-legii-v-italii/>), [citováno k 1. 6. 2019].

³⁵ Archiv hlavního města Prahy (dále jen AHMP), f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1794, kart. 950.

*výslech. Byl jsem tam sám a tlumočnick – šikovatel, který pracoval osm roků na regulaci Labe u Nymburka. Zavedli mne potom do nedaleké stáje pro koně. Ustlal jsem si ve žlabu a spal. Ráno jsem uviděl spoustu rakouských vojinů spících na zemi.*³⁶ Čeští a slovenští zajatci byli v táboře Santa Maria Capua Vetere u Neapole a díky sokolským aktivistům byl zde 17. ledna 1917 založen Československý dobrovolnický sbor. Z původních deseti až třiceti zajatců se sbor rozrostl na 368 členů, po českých velikonočních slavnostech narostl počet členů na necelých 8 tisíc. Italská vláda samostatnost sboru podepsala až 21. dubna 1918. Do této doby byli českoslovenští dobrovolníci nasazováni jako tzv. „esploratori“, tedy rozvědčící. Čechoslováci, pokud by byli chyceni, mohli za dezerci a vlastizrada dostat trest smrti šibenicí. V říjnu 1918 vznikl z legionářů dokonce Československý sbor v Itálii a „taliáni“ byli nasazováni do bojů až poslední měsíc války. Jejich nebojové ztráty za tento krátký čas byly okolo 723 mužů.³⁷ Někteří byli zajati nebo popraveni a pouhých 190 jich zemřelo v samotném boji.³⁸ Italští legionáři se začali vracet do nového Československa jako první. Dne 6. prosince 1918 do Českých Budějovic přijížděly první skupiny a o deset dní později přijel 39. pluk, který byl slavnostně vítán na nádraží. Jednotky se zde nezdržely dlouho, protože odjely obsadit slovenské území a tvořit budoucí hranice Československé republiky.³⁹

1.4 Legionář ruský

Nejvíce členů měly československé legie na Rusi. Na území tehdejšího carského Ruska žily už od roku 1868 početné kolonie Čechoslováků, stejně jako ve Francii nebo Srbsku. Většinou to byli, stejně jako ve Francii, menší podnikatelé, řemeslníci a převážně sokolští učitelé tělocviku. Základem pro početnou československou armádu byla Česká družina, která vznikla 12. srpna 1914, a náborů organizovaly krajanské spolky. Česká družina měla na svém začátku 720 dobrovolníků, kteří si říkali Starodružiníci. Starodružiníci byli využíváni podobně jako v Itálii na výzvědnou činnost v nepřátelské linii. Díky slavné bitvě u Zborova získala Česká družina velký vzhlas a začaly masové náborů. Do legií však z 300 tisíc

³⁶ J. MAREK, *Skromné počátky ...*, dostupné online (<http://www.vhu.cz/skromne-pocatky-cs-legii-v-italii/>), [citováno k 1. 6. 2019].

³⁷ VÚA, f. Památník osvobození 1919-1939, inv. č. 595, č. j. 638, kart. 5.

³⁸ *Tamtéž.*

³⁹ J. MAREK, *Skromné počátky ...*, dostupné online (<http://www.vhu.cz/skromne-pocatky-cs-legii-v-italii/>), [citováno k 1. 6. 2019].

československých zajatců vstoupila jenom pětina⁴⁰ a v některé literatuře se dokonce píše o pouhých 15 %.⁴¹ Muži do československého vojska vstupovali z různých důvodů. Někoho nebavil život a práce v zajateckých táborech, jiní šli za odměnami nebo za společenskou prestiží a někteří opravdu chtěli bojovat za ideu samostatného Československa. Přes všechna vysoká očekávání vojáky po návratu domů čekalo zklamání. Slavnosti po jejich příjezdu byly hned u konce a legionáře pak čekala tvrdá realita. Ruští legionáři se chtěli zapojit do vojenského nebo politického chodu republiky, ale jejich jednotky přijely pozdě. Naznačil to i při svém proslovu prezident Tomáš Garrigue Masaryk při příjezdu jednoho transportu z Ruska: „*Hoši, máme-li tu mít něco jiného než Rakousko, musíme všichni pracovat. Spatříte tu všelijaké nedostatky a vady, ale to všechno se dá prací obrátit. Doufám, že vás nebudeme potřebovat jako vojáků a že nebude zápletek s našimi sousedy. Ti, kdo z vás padli, nepadli nadarmo.*“⁴² V nové republice byly všechny pozice ať už ve sféře politické, diplomatické, vojenské, či úřední již rozebrané. Zároveň měli pocit, že si zaslouží mnohem více vděku a doufali ve větší odměny. Francouzští a italští legionáři měli štěstí, protože se vrátili do vlasti o dva roky dříve. Pokud jde o jejich politické smýšlení, tak je velmi pestré. Kvůli dvěma letům sovětské revoluce a občanské válce v Rusku byli nejvíce radikalizovaní. Našli bychom mezi nimi radikální komunisty, socialisty, demokraty nebo i pravicově zaměřené fašisty.⁴³

⁴⁰ Josef JUZA, *Čs. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou 1914-1921*, I. díl, Rychnov nad Kněžnou 1998, s. 124.

⁴¹ Josef KALVODA, *Genese Československa*, Praha 1998, s. 106.

⁴² Tomáš Garrigue MASARYK – Vojtěch FEJLEK – Richard VAŠEK (edd.), *Cesta demokracie*, I. díl 1918-1920, Praha 2003, s. 257.

⁴³ Thunig-Nittner GERBURG, *Die tschechoslowakische legion in Russland*, Wiesbaden 1970, s. 223-228.

2 Návrat legionářů z fronty

Príslušníci československé zahraniční armády dostávali zprávy z domu s velikým zpožděním a často byly velice nepřesné nebo překroucené. Podobný stav byl i doma. O legionářích rodiny věděly, dokonce v některých novinách články informovaly o každodenním životě na frontě. Například v *Čase* nebo v *Národních listech*⁴⁴ vycházely pravidelné sloupky z válečných front⁴⁵.

Na konci první světové války představitelé nově vzniklého československého státu, nejvíce se angažoval Tomáš Garrigue Masaryk a Milan Rastislav Štefánik, řešili problém ohledně návratu československých legionářů do vlasti. Jako první se v prosinci 1918 začaly vracet jednotky Československého armádního sboru z Itálie. Celkem se jich vrátilo z jižní fronty 19 500, a jelikož tady byly italské pluky jako první, tak se v roce 1919 mohly účastnit bojů na Těšínsku a Slovensku. Z Francie dorazila Československá střelecká brigáda na začátku roku 1919 o počtu 9 900 mužů. Nejnáročnější měli převoz členové Československého zahraničního vojska z Ruska. Dne 15. ledna 1919 vyplul z ruského přístavního města Vladivostok první transport se 139 invalidy, které přepravovala spojenecká loď *Roma*. Do dne 20. září 1920 vyplulo z Vladivostoku dalších 42 lodních transportů. Na nich odjelo dohromady 72 644 Čechoslováků a rovněž několik tisíc civilistů včetně žen a dětí.

Po založení samostatné republiky velení československé branné moci mělo v plánu sjednotit všechny své součásti, od legionářských jednotek až po domácí vojsko, v jednotný celek s důslednou organizační strukturou. Započala unifikace, chcete-li sjednocení všech dosud existujících jednotek v jednotnou armádu Československé republiky.⁴⁶

Zároveň od roku 1918 naše společnost začala budovat novou národní identitu. Nejen jedinci, ale i politické strany, hnutí a společenské organizace stavěly českou meziválečnou paměť. Novou národní minulost a národní identitu tak tvořili ti, kteří se označovali za příslušníky zahraničního odboje, podle dnešního zavedeného rozdělení ruští, italští a francouzští legionáři. Výsledkem bylo: „*Branné vystoupení legionářů tvořilo základní pilíř historického obrazu vzniku samostatného československého*

⁴⁴ Národní listy, 59 (90), 1919, s. 1.

⁴⁵ Čas, 30 (1), 1920, s. 1-3.

⁴⁶ Milan MOJŽÍŠ, *Československé legie 1914-1920: Katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 448.

státu.⁴⁷ A tak se stala republika dílem legionářů, kteří byli základem nového státu⁴⁸, i přesto, že realita byla nakonec rozdílná.

Pro legionáře to byl velký kulturní i společenský šok. Italští nebo francouzští legionáři to s přizpůsobováním měli, dá se říct, o trochu snazší. Avšak legionáři, kteří zažili carské Rusko, socialistickou revoluci, občanskou válku mezi Bílými a Rudými a zdoluhavé boje o Transsibiřskou magistrálu, si nárokovali víc, než mohli dostat, byli náchylní k radikalizaci a rázným řešením. Ruští legionáři často odmítali poslušnost, neřídili se rozkazy, pohrdali bývalými rakousko-uherskými vojáky a spíš než vojenské službě se věnovali politickým shromážděním.⁴⁹ Ani vztah bývalých rakousko-uherských důstojníků nebyl k legionářům nikterak přátelský. Bývalí rakousko-uherské důstojníky je považovali za rozmazlené vojáky, kteří se: „*dobře najedli, byli dobře oblečeni, spali v teple a suchu*“.⁵⁰ Jsou známé případy vzpour v prvních měsících po jejich návratu.⁵¹ Jako příklad lze uvést Železnorudské posvátní. Dne 21. července 1919 došlo ke vzpouře ruských legionářů, kteří si stěžovali na špatný stav československé armády. Požadovali lepší organizaci a výměnu rakouských důstojníků. Některé jejich požadavky byly extrémní. Požadovali například, aby prezident Masaryk vládl jako diktátor. Nejprve zaútočili na město Klatovy, kde nabrali další účastníky povstání, a společně táhli na Plzeň. Tam byla nakonec vzpoura uklidněna a účastníci byli intervenováni.⁵² Veřejnost takové chování nevnímala nijak pozitivně. Hlavně ruští legionáři ve 20. letech byli zklamaní z rychle opadnutého nadšení z jejich příjezdu: „*České Budějovice. Zaprášené nádraží, oschlé zbytky chvojí na sloupech a praporky vybledlé na slunci, větru a deštích. Staří, rozmrzelí důstojníci v rakouském sukně spěchají 'rozptýlení' došlou část legií. Potom teprve v nádražním shonu odtroubí vojenská kapela mechanicky obligátní hymnu jako doprovod k naučeným proslovům dvou lidí ztracených v davu. A i to zaplavuje činný likvidační spěch, spěch a spěch. Tak odbyt pohřeb legií. Jejich sirotky přivítal potom máselný úsměv spokojených státních vlastenců, snižující uctívané bohatýry na pochválené*

⁴⁷ Jiří HUTEČKA, *Kamarádi frontovníci: Maskulinita a paměť první světové války v textech československých c. a k. veteránů*, Dějiny - teorie - kritika, 2, 2014, s. 223.

⁴⁸ Ivan ŠEDIVÝ, *Legionáři a mocenské poměry v počátcích ČSR*, in: *Moc, vliv a autorita v procesu vzniku a utváření meziválečné ČSR (1918-1921)*, Praha 2008, s. 16–17.

⁴⁹ Ferdinand PEROUTKA, *Budování státu 1918-1919*, Praha 1991, s. 1068

⁵⁰ Jan MICHL, *Legionáři a Československo*, Praha 2009, s. 9–10.

⁵¹ *Tamtéž*.

⁵² Viktor ŠIMEK, *Válečná epopej Karla Pergela*, in: *Legionářský směr: časopis Československé obce legionářské*, 1, 2018, s. 23.

sluhy. Ovanul je chlad sobectví, obklopila je rvačka cvičených janičářů s necvičenými otroky o zmenšené přebytky panských stolů. Žírné vrhy, proměňivše potoky lidské krve ve zlato, byly až příliš těžké pro vyzáblá ramena národa. Z revolucionářů udělali vojáky. Neboť opět: 'Čeho nabyl občan pilný, vojín zbraní zastávej!'. Státní hymna, jež vždy přehluší revoluční melodie. Tot' starý smysl státu. Je konec československé revoluce. Revoluční legie zemřely nenávratně a jejich prach je rozptýlen po celém národě. Legionářství nemá, kam by šlo kupředu, poněvadž nejvyšší jeho meta zůstala za námi. Legionářské zákony, jež pojistily národní nevděk před výčitkami svědomí, učinily z legionářství privilegii pro nemnohé legionáře. Tak z myšlenky revoluční stala se myšlenka konzervativní.⁵³ Další incident se stal v Olomouci v létě 1920. Na slavnostním přivítání ruští legionáři vulgárně křičeli na generála Josefa Kroupu, který byl nejdříve rakousko-uherským důstojníkem a pak velitelem 7. pěší divize. Při jeho slavnostním projevu ho ruští legionáři vypískali se slovy „*Chceme českého generála!*“ a Josef Kroupa kvůli vulgárním nadávkám a vyhrcoené situaci musel z akce nakonec odejít.⁵⁴

Hlavní místa ve státní správě, například na ministerstvech, v armádě, politice či diplomacii, dostali legionáři z Ruska. Například Zdeněk Fierlinger se stal diplomatickým velvyslancem a Emanuel Moravec, Jan Syrový, Ludvík Krejčí, Lev Prchala, Alois Eliáš, Otakar Husák nebo Rudolf Gajda dostali místa v armádě.⁵⁵

V případě italských legionářů to byl pravý opak. Většina z nich neměla vysoké hodnosti a byli to pouze vojíni. Italští legionáři byli podřízeni důstojníkům jen italské národnosti. Hodnost důstojníka dostal opravdu málokterý Čechoslovák, získávali maximálně hodnost poručíka. Občas se objevily výjimky a pár jedinců dostalo hodnost kapitána. Vysokou funkci získal pouze jediný generál, a to generál Josef Peška. Ten měl za První republiky post přednosty Správního odboru jen proto, že žádný ruský legionář neměl dostatečnou praxi.⁵⁶

2.1 Sociální postavení a legionářská legislativa

Příjezd legionářů a jejich následná demobilizace představovaly pro Československou republiku závažný problém. Francouzští a italští legionáři dostávali

⁵³ Jaroslav KRATOCHVÍL, *Nebyl jsem pouhým divákem*, Praha 1966, s. 20-21.

⁵⁴ Tomáš SEDLÁŘ, *Českoslovenští legionáři*, Olomouc 2003, s. 50.

⁵⁵ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, I. díl, Praha 2003, s. 163-164.

⁵⁶ VÚA, f. Sdružení italských legionářů, kart.1 (Korespondence 1929).

často místo v armádě nebo četnictvu. Invalidé získali místo v trafikách. Avšak co s obrovskou skupinou ruských legionářů?⁵⁷ Vyšší hodnosti dostaly funkce v diplomacii nebo v armádě, avšak pro všechny nebylo v armádě místo.⁵⁸ Vojáci s nižší hodností spadli do špatné sociální situace. Stát pro ně vytvořil specifickou síť sociálního zákonodárství, která jim měla pomoci se zařadit zpátky do běžného způsobu života. Někteří se snažili více, někteří méně. Existovaly případy legionářů, kteří akorát svých výhod využívali, práci se spíše vyhýbali a občas se živili žebráním či krádežemi.⁵⁹

Za poválečné hospodářské a sociální krize se o československé legionáře starala Správa sociální péče Kanceláře československých legií a z části Ministerstvo sociální péče, které bylo zřízeno podle zákona č. 2/1918 Sb. z 2. listopadu 1918⁶⁰. Ministerstvo řešilo otázky v oboru péče o mládež, péče o válečné poškozence, péče bytová a stavební a péče o ochranu spotřebitelů a družstevnictví. V roce 1918 bylo v Československé republice napočteno 210 000 válečných invalidů a 380 000 pozůstalých. V prvních měsících tzv. váleční poškozenec dostávali invalidní rentu, ještě podle rakouského zákonodárství. Někteří měli nárok na speciální příplatek za zranění. Rodiny invalidů si mohly požádat o vyživovací příspěvek podle zákona ze dne 27. července 1917, č. 313 ř. z. a později podle zákona ze dne 28. března 1918, č. 119 ř. z.⁶¹

Nejdůležitějším zákonem byl č. 199/1919 Sb., o organizaci péče o válečné poškozenec. Cílem bylo vytvořit soupis všech válečných poškozeneců, zjistit jejich pracovní schopnost a míru zařazení do pracovního procesu, vyplácet důchody, opatřovat jim protézy atd.⁶² Všechny tyto úkony vykonávaly od roku 1919 zemské a okresní úřady – Zemské úřady pro péči o válečné poškozenec, a to pro Čechy v Praze, pro Moravu a Slezsko v Brně a pro Slovensko v Trnavě.⁶³ Váleční invalidé byli ti, kteří: *„následkem poranění nebo nemoci, ve službě vojenské nebo při vykonávání vojenských úkonů a prací nebo jako civilní zajatci a rukojmí, získané nebo zhoršené,*

⁵⁷ J. MICHL, *Legionáři a ...*, Praha 2009, s. 10.

⁵⁸ Z. Kárník, *České země ...*, I. díl, Praha 2003, s. 163-164.

⁵⁹ VÚA, f. Vojenská kancelář prezidenta republiky, č. j. 3957/23, kart. 56.

⁶⁰ Zákon č. 2/1918 Sb., jímž se zřizují nejvyšší Správní úřady ve státě československém, dostupné online (<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4f6mrnga>), [citováno k 3. 1. 2019].

⁶¹ Jaroslav HOUSER, *Vývoj sociální správy za předmnichovské republiky*, Praha 1968, s. 20.

⁶² Zákon č. 199/1919 Sb., o organizaci péče o válečné poškozenec, dostupné online (<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4v6mjzhewta>), [citováno k 3. 1. 2019].

⁶³ *Tamtéž.*

utrpěli dočasné nebo trvalé, částečné nebo úplné snížení nebo ztrátu výdělečné schopnosti.“⁶⁴ Stát o rok později vydal zákon č. 142/1920, kterým ustanovil renty pro válečné poškozence, a § 6 stanovil, co je považováno za požitky. Byl to důchod invalidní, vdovský, sirotčí a předkův. Plný invalidní důchod byl stanoven na 1 800 Kčs ročně, pokud se jednalo o invalidu, jehož výdělečná schopnost byla snížena alespoň o 85 %. Při menší ztrátě výdělečné schopnosti vznikl invalidovi nárok na částečný invalidní důchod podle výdělečné schopnosti muže. Pokud nedosahovala 20 %, nárok na invalidní důchod nevznikl. Nelze opomenout ani tzv. zadávání trafik. Ministerstvo financí ve dne 30. srpna 1919 vydalo výnos č. j. 65.838/19⁶⁵, který nařizoval obsazování trafik a tabákových skladů výhradně válečnými poškozenými.

První zákon týkající se přímo legionářů byl přijat 24. července 1919. Byl to zákon o propůjčování míst legionářům, který dovoloval žádat o pracovní místa ve sféře státní nebo veřejné: „*Místa služební legionářům vyhrazená jsou: a) Všechna místa sluhů a dohlížitelů (dozorců) u státních úřadů, trestnic a jiných ústavů, na které stát bud' celý náklad, nebo část nákladu nese, rovněž tak ve službách zemských, okresních a obecních úřadů a fondů veřejných. b) Místa sluhů úředních a kancelářských, také k nižší službě dohlížitelské a provozovací náležející, u železnic, paroplavby a u jiných závodů a podniků státem podporovaných a zaručených, k nimž teprve se dává koncese, nebo které jsou již povoleny, ale stanovami svými, koncesními listy neb jiným způsobem jsou zavázány, aby při obsazování míst přihlížely k děle sloužícím poddůstojníkům. Všech výše jmenovaných míst vyhrazuje se pro legionáře 50 procent do té doby, dokud kancelář českoslov. legií při ministerstvu Národní obrany neprohlásí, že na určitá místa pro legionáře nereflkuje.*“⁶⁶ Každý legionář si mohl na Ministerstvu národní obrany zažádat o průkaz, díky kterému pak měli přednost před „normálními“ občany. Pokud by pak místo bylo obsazené někým jiným, kdo nesplňoval § 1, mohl si legionář stěžovat.⁶⁷ Na základě tohoto zákona byla pro legionáře rezervována polovina míst ve státním sektoru, hlavně na železnicích a v oblasti financí.

⁶⁴ Zákon č. 199/1919 Sb., o organisaci péče o válečné poškozence, dostupné online (<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4v6mjzhewta>), [citováno k 3. 1. 2019].

⁶⁵ Stenografický záznam 178. schůze PS NS. 12. prosince 1922, dostupné online (<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/178schuz/s178003.htm>), [citováno k 3. 1. 2019].

⁶⁶ Zákon č. 462/1919 Sb., o propůjčování míst legionářům, dostupné online (<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4v6nbwgixhazrufuya>), [citováno k 3. 3. 2019].

⁶⁷ *Tamtéž.*

Ještě tentýž rok přibyl zákon č. 282/1919 Sb. o úlevách při přijímání legionářů do státních úřadů, kde byly stanoveny úlevy, které legionáři mohli využívat v oblasti soudní, lesnické, zdravotní, veterinářské či školské.⁶⁸ V létě Národní shromáždění přijalo zákon č. 470/1919 Sb. O zatímním upravení služebních platův a právních poměrův učitelů legionářů, vojínův a jejich rodin, ve kterém: „*Učitelům, kteří se stali službou ve válce nezpůsobilými ke službě školní, náleží podle zákona ze dne 23. května 1919, č. 274 Sb. z. a n., všechny výhody, které byly, nebo budou přiznány státním úředníkům v souřadném služebním postavení. Totéž platí o manželkách a dětech učitelů veřejných škol obecných a občanských, kteří ve válce padli nebo jinak ve spojitosti s vojenskou službou zemřeli nebo se stali nezvěstnými.*“⁶⁹ V roce 1922 vláda přijala vládní nařízení č. 202 Sb., ve kterém se přesněji uvádělo, jak se má při přijímání legionářských zaměstnanců postupovat a zároveň rokem 1922 období legionářské legislativy končí.

Nelze opomenout organizace a spolky, které byly zakládány na podporu válečných invalidů. Hlavním úkolem bylo pomáhat překonávat potíže spojené s jejich návratem do normálního života a hájit jejich práva. Mezi tyto spolky lze zařadit například Svaz invalidů československých legionářů a Kruh přátel československých legionářů židovského původu.⁷⁰

Kromě profesního a sociálního života legionáři měli v jeden čas lepší podmínky při studiu na vysoké škole. Jejich doba studia byla výrazně kratší. Za jeden akademický rok stihli učivo, které by normální studenti měli splněné za šest semestrů. Dokonce Ministerstvo školství a národní osvěty vydalo speciální „Studijní úlevy pro posluchače-vojíny (inkl. legionáři), kteří byli zdrženi službou vojenskou na studiích na vysokých školách rázu technického“, kde pro studenty legionáře platily úlevy bez výjimky.⁷¹ Někteří studenti mohli využívat studijní peněžitý fond.⁷²

⁶⁸ Ivan ŠEDIVÝ, *Legionářská republika?: K systému legionářského zákonodárství a sociální péče v meziválečné ČSR*, Historie a vojenství, 51 (1), 2002, s. 159-160.

⁶⁹ § 4 zákona č. 470/ 1919 Sb., O zatímním upravení služebních platův a právních poměrův učitelů legionářů, vojínův a jejich rodin, dostupné online (<https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1371&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>), [citováno k 3. 3. 2019].

⁷⁰ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56/4, 2007, s. 4.

⁷¹ Národní archiv (dále jen NA), f. Ministerstva vnitra I., Staré registratury, inv. č. 3-42-1, č. j. 20183/22, kart. 126.

⁷² VÚA, f. Kancelář československých legií, spisy bez jednacího čísla, kart. 2.

2.2 Kancelář československých legií

Dne 25. listopadu 1918 začala činnost Kanceláře československých legií v Josefských kasárnách v Praze II. Za jejím vznikem stál ministr národní obrany Václav Klobučník. Hlavním úkolem bylo vést seznam všech legionářů, usnadnit jim přechod do normálních poměrů, postarat se o válečné invalidy a pozůstalé po padlých a vést fondy k jejich podpoře. Prostě řečeno: uvádět legionářské zákony v život a provést likvidaci jejich dluhů a pohledávek spojených s vydržováním čs. legií za hranicemi. Od května 1919 Kancelář československých legií sídlila v budově Umělecko-průmyslové školy v Praze I na Rejdišti a s ní byla zřízena ještě slovenská pobočka v Bratislavě, kde byl v čele slovenský spisovatel a ruský legionář Josef Gregor-Tajovský. Přednostou hlavní lodě v Praze se stal ruský legionář František Danielovský, který ve funkci vydržel až do posledních dnů úřadu. Přednosta kanceláře byl zároveň vydavatelem a odpovědným redaktorem časopisu *Československý legionář*.⁷³ Ve zmíněném týdeníku je však v prvním čísle ze dne 18. ledna 1919 uveden jako odpovědný redaktor Rudolf Novák⁷⁴, kterého od 12. června 1920 nahradil František Maisner.⁷⁵ Jako poslední na této pozici v srpnu 1939 byl František Danielovský⁷⁶.

Kancelář se postupem času rozdělila na tři správy: sociální péče, evidenční a finanční. Správa sociální péče například pomáhala legionářům získávat úvěry, trafiky nebo řídila zaopatřovací ústavy a vydávala výměry invalidům. Evidenční správa například zapisovala záznamy o sebevraždách. Finanční správa se samozřejmě starala o finance.

I přes aktivní činnost Kanceláře československých legií atmosféra mezi válečnými veterány nebyla nijak pozitivní: „*Když vraceli se legionáři ze zahraničí, nenalezli ve své domovině toho tepla, hřejivého tepla vděku, o němž snilo se jim v dobách nejhorších, kdy jenom bratrská láska druha ke druhu vedla je od vítězství k vítězství, kdy byli jednolitou čs. rodinou zastánců dávno zašlých práv. Vláda byla vlašná vůči nim, právě ta vláda, které sebeobětováním, sebezapřením a několikaletým tvrdým bojem dali pevný základ ... Však onen chlad při příjezdu a vlašnost vlády by několikaletým strádáním ztvrdlí dobrovolníci snadno přenesli, ale po příchodu domů*

⁷³ VÚA, f. Kancelář československých legií, spisy bez jednacího čísla, kart. 17 (Zvláštní písemnosti).

⁷⁴ *Československý legionář*, 1 (2), 1919, s. 4.

⁷⁵ *Československý legionář*, 2 (24), 1920, s. 6.

⁷⁶ *Československý legionář*, 21 (31-32), 1939, s. 1.

*očekával je nový boj, horší zahraničního: boj o existenci, boj o skývu chleba.*⁷⁷ Ukázka reflektuje dobovou náladu navrátilivších legionářů, kteří se nedokázali vyrovnat s realitou. Bývalí vojáci byli od počátku války vedeni ideou jednoty a samostatnosti československého státu. Frontové kamarádství bylo výchozí myšlenkou většiny legionářů po návratu do vlasti.⁷⁸

2.3 Památník odboje

Přední vojenští představitelé začali shromažďovat informace a památky československého vojska hned po vyhlášení samostatné Československé republiky. Existenci československých dobrovolců a jejich působení v zahraničí bylo potřeba nejen představit veřejnosti, ale i vědecky zdokumentovat. Díky tomu tak mohla politická elita budovat československou vojenskou tradici.⁷⁹ Památník odboje patřil mezi hlavní zaměstnavatele legionářů, včetně bývalých legionářů z fronty jako například Rudolf Medek, který se stal jeho ředitelem, a spisovatel Josef Kopta.⁸⁰

Památník odboje byl zřízen rok po válce dne 4. května 1919 jako poradní umělecký sbor při Ministerstvu národní obrany. Památník odboje mělo prvotně vybudovat muzeum a archiv památek osvobození. Po příchodu ruských legionářů v roce 1920 se sbírky rozrůstaly velice rychle, a tak k Památníku odboje přibyl ještě samostatný Archiv legií.⁸¹ Ten shromažďoval fotografický, obrazový a filmový materiál. *Národní listy* uvedly, že archiv uchovává až 15 tisíc snímků v negativech. Některé fotografie dokonce zachycovaly válečnou vřavu na frontách. Natočeno bylo 15 tisíc metrů filmu. Pokud jde o psaný materiál, toho také nevzniklo málo: „*Je to překvapující číslice knih, příruček, řádů, kalendářů, brožur, slovníků, map, časopisů, hudebnin, dopisnic, obrazů, tiskopisů a písní – ohromující číslice, dosahující téměř 200 publikací nejrůznějšího poslání a časové praktické potřeby.*“⁸² Památník odboje sbíral i umělecká díla, která byla uložena na letohrádku Hvězda: „*Ve třech letech usilovné sběratelské činnosti Památníku odboje podařilo se shromáždit přes*

⁷⁷ Eduard CULKA, *K historii Družina čsl. legionářů*, Družina československých legionářů, 2/Vánoční bazarové číslo, 1921, s. 1.

⁷⁸ J. HUTEČKA, *Kamarádi frontovníci ...*, Dějiny - teorie - kritika, 2, 2014, s. 257-253.

⁷⁹ VÚA, fond Památník osvobození, č. j. 13, kart. 1.

⁸⁰ K. KOCOUREK, „*In the Spirit ...*“, in: *Sacrifice and Rebirth: The Legacy of the Last Habsburg War*, edd. Mark Cornwall, John Paul Newman, New York 2006, s. 153.

⁸¹ *Tamtéž.*

⁸² *Národní listy*, 61 (177), 1921, s. 2. (NA, f: Ministerstvo zahraničních věcí, Legie a zahraniční odboj, inv. č. 1131, kart. 2216.

1000 olejomalb a akvarelů, vesměs dokumentárních prací z bojišť československých legií, které dnes tvoří obrazárnu ceny nezměrné. Obrazárna tato z části umístěna byla dosud v trojském zámečku, který vyhrazen byl Památníku odboje museálním památkám legií, z části pak putovala ve výstavních kolekcích po českém venkově. Poněvadž dnes, po ukončení výstavek, Troja nemohla pojmout všechno to bohatství, pomýšlelo se včas na to, aby získány byly pro obrazárnu vhodné místnosti jiné. Získati účelné místnosti ve vnitřní Praze a na předměstích se P. O. ovšem nepodařilo, a tak zbýval jako jediný, ideově snad nejlépe vyhovující objekt – letohrádek Hvězda.“⁸³

Památník odboje měl k dispozici několik historických pražských budov, jako třeba zmíněný letohrádek Hvězda, ale ve 20. letech se začalo uvažovat o úplně nové budově legionářského muzea, jejíž součástí měl být samozřejmě rozsáhlý archiv. Noviny vyzývaly veřejnost pod heslem „Národ sobě“, aby se uskutečnila finanční sbírka. Vedení Památníku odboje vybralo úpatí hory Vítkova na pražském Žižkově. Právě díky známé husitské bitvě, která zde proběhla v roce 1420, bylo toto místo jako stvořené k reprezentaci legionářské tradice.⁸⁴ Stavbu měl na starost bývalý legionář z východní fronty Jan Zázvorka: „*Soutěž staveb na vrchu Vítkově v Praze byla právě vypsaná společně Památníkem odboje a Spolkem pro postavení Žižkova pomníku. Lhůta je do 30. listopadu tohoto roku, ceny za nejlepší návrhy: 40, 30, 20, 10 tisíc Kčs a 50 tisíc Kčs na eventuální zakoupení dalších návrhů.*“⁸⁵ Památník osvobození byl symbolicky otevřen 28. října 1929 a ředitelem památníku byl zvolen Rudolf Medek. Nicméně koncem 20. let stavby ještě nekončily, protože se ještě budovaly Pantheon, mauzoleum a slavnostní síň. Při slavnostním zahájení stavby zazněl husitský chorál *Ktož jsú boží bojovníci*.⁸⁶

⁸³ Národní listy, 61 (177), 1921, s. 2. (NA, f: Ministerstvo zahraničních věcí, Legie a zahraniční odboj, inv. č. 1131, kart. 2216.

⁸⁴ NA, f. Ministerstvo zahraničních věcí, Legie a zahraniční odboj, inv. č. 1131, kart. 2222.

⁸⁵ *Tamtéž.*

⁸⁶ *Tamtéž.*

3 Vývoj legionářských spolků

V této kapitole bude chronologický popis vzniku a vývoje organizací obecně. Jednotlivé spolky budou tematicky popsány až v kapitole následující. První republika se dá rozdělit na dvě období, kde mezníkem je Karlínský sjezd v lednu 1921. Máme tedy období předkarlínské a pokarlínské.

3.1 Vznik a vývoj organizací

Legionářům byly dávány podpory, důchody, různé příplatky a pracovní pozice ve státní sféře. Od roku 1918 vyvstával problém s demobilizací vojáků bývalého zahraničního odboje z Itálie a Francie. Spousta legionářů zůstala v armádě, někteří byli přijati k četnictvu. Avšak krize vyvrcholila na sklonku 20. let, kdy na území Československa přijížděly transporty z Ruska. Kancelář československých legií ve svém týdeníku *Československý legionář* tiskla výroční zprávy z minulých let.⁸⁷ Přes tohle všechno očividně příslušníci bývalé zahraniční čs. armády čekali mnohem víc. Někteří z nich se těšili opravdu vysokého společenského postavení, avšak většina invalidů musela žít v bídě. Spousta mužů mělo i problémy v rodině kvůli šestileté odluce. Je nespočet případů, ve kterých byli Čechoslováci na cizích frontách v blízkém kontaktu s místními ženami a dívkami, i přesto, že doma na ně čekaly manželky. Hezkým příkladem jsou ruští legionáři – lamači srdcí ruských dívek, kteří přitahovali ženy svým upraveným vzhledem a dobrým vzděláním. Nebo naopak, doma na ně čekaly nové přírůstky do rodiny, o kterých neměli ani ponětí.⁸⁸

Mezi válečnými vysloužilci ať už ze zahraničního odboje, nebo z rakousko-uherské armády vzrůstala nezaměstnanost. Legionáři si stěžovali na státní systém a byrokracii, společnost je zase viděla jako zahaleče, neschopné si najít práci. Zároveň se u nich ukázal pocit podvedenosti.⁸⁹

Tyto všechny aspekty bývalé legionáře vedly ke společné touze vrátit se na frontu a k ideji již zmiňovaného „kamarádství“.⁹⁰ Jednotlivci se kvůli nepříznivým životním podmínkám začali sdružovat ve spolcích, ve kterých spolu mohli zavzpomínat na „staré dobré časy“. Některé spolky byly opravdu čistě zájmové. Jiné organizace se neoficiálně sdružovaly na základě nějakého politického programu.

⁸⁷ VÚA, f. Kancelář československých legií, spisy bez jednacího čísla, kart. 2.

⁸⁸ Karel FIBICH, *Povstalci: Stopami ke Zborovu*, Praha 1938, s. 115.

⁸⁹ Neznámý autor, *Sociální péče*, *Československý legionář*, 6 (43), 1924, str. 9.

⁹⁰ J. HUTEČKA, *Kamarádi frontovníci ...*, *Dějiny - teorie - kritika*, 2, 2014, s. 257-253.

3.2 Karlínský sjezd

První všelegionářský sjezd se konal ve dnech 15. až 17. ledna 1921 v Praze v hospodě Ve Zlaté huse. Událost byla popsána detailně pouze v týdeníku *Družina*, kde byla popisována velmi kriticky: „*Za sychravého počasí scházeli se k svému prvnímu všelegionářskému sjezdu českoslovenští legionáři v civilu i uniformách. Scházeli se dobrovolně, jedni řádně zvolení, druzí nedostatečně ověření a třetí prostě jen komandovaní. I v našich duších bylo sychravo. Neboť jsme věděli, že tento sjezd má být pohřební písní „Družiny“ i „Svazu“, nikoli však „Jednoty“, která se nerozchází, nýbrž vystupuje o stupeň výše, na prestol všelegionářské jednoty. Věděli jsme, že „Jednota“, byla založena po návratu štábu sibiřských legií, Legiobanky apod. Karieristé chtěli hráti nějakou roli také po návratu doma v naší obci legionářské. Proto „Jednota“ vyhlásila program sjednocení.“⁹¹ I ostatní noviny, například *Socialistický legionář*, ho kritizovaly velmi ostře a přirovnávaly ho k divadlu: „*Všelegionářský sjezd (Lednový) nezískal nikde na vážnosti. Sami jeho aranžéři jej považovali už tenkrát za příliš povrchní. Jeho divadelní část, které se jinak říká slavnostní, z valné části fádni a neupřímné projevy s prapory a stuhami, se ostře odrážela na skutečnosti, která není nijak dodnes zlepšena.“⁹²**

Na schůzi se podle zmíněných novin sešli legionáři: „*Jedni řádně zvolení, druzí nedostatečně ověření a třetí prostě jen komandovaní.“⁹³ Týdeník *Družina* to komentoval negativně, protože všelegionářský sjezd byl počátkem konce legionářského hnutí. Tento sjezd nelze považovat za všelegionářský, protože se ho nezúčastnili veteráni bez příslušnosti k jakémukoli spolku. Na sjezdu se sjelo 72 delegátů řádně ověřených z Družiny. Tento počet odpovídá jen 8 000 voličů. Družina měla v této době však 19 000 členů. Na sjezdu byla nadpoloviční většina členů Družiny zastoupena. O trochu větší účast měl Svaz, který vyslal 180 delegátů. Družina ještě navíc nařkla kongres z nedemokratičnosti: „*Svaz měl 180 delegátů. Verifikační komise zjistila, že přes 100 zástupců těchto nemělo průkazů volebních! Vojsko bylo komandováno, nezvoleno! Takových delegátů bylo tam 86 (43 muži a 43 důstojníci).**

⁹¹ Václav ČEŘENSKÝ, *I. sjezd příbuzných sibiřských legionářů*, *Družina československých legionářů*, 1 (3), 1920, s. 1.

⁹² Neznámý autor, *Nepodrobíme se usnesení o likvidaci socialismu!*, *Socialistický legionář: orgán Sdružení socialistických legionářů*, 1 (1), 1921, s. 1.

⁹³ Neznámý autor, *První všelegionářský sjezd*, *Družina československých legionářů*, 2 (3), 1921, s. 1.

*Jen pro dobrou vůli sjezd souhlasil s tímto zastoupením, počtem 45, povolávaným až z Podkarpatské Rusi na tři dny před sjezdem, jak samo vojsko na sjezdu doznalo! Také 15 četníků bylo na sjezd komandováno. Z těchto komandovaných někteří sami říkali: 'Jsme zde služebně!'*⁹⁴ Sjezdu se nezúčastnili neorganizovaní veteráni, část delegátů tam muselo jet na základě rozkazů nadřízených, a tak nelze považovat sjezd ani za jednotný ani za demokratický.

Otázku sjednocení jako první předložil jednání JUDr. Lev Sychrava z Jednoty dne 15. ledna 1921. Hlavní ideu programu viděl v zahraniční revoluci a vzájemné spolupráci. Nová organizace neměla sloužit žádné politické straně: *„Dnes není možno, abychom se rozešli, aniž bychom položili základ jednotné všelegionářské organizaci. Zraky celého národa jsou upřeny k našemu sjezdu a čekají, jaké slovo pronese. Volá se po organizaci, která by zabezpečila hospodářský stav našeho státu... U nás jest všude, ve všech stranách rozvrat a volá se po novém uskupení politických stran, které nedovedly se dosud dohodnout, poněvadž trpíme stranickými methodami a myšlenkami, poděděnými ze starého Rakouska. Proto máme dnes úřednickou vládu – Jeden druhého klameme a nevidíme kolem sebe nic než touhu po moci... Legionářská organizace nesmí býti politickou zbraní. (Potlesk) Váš potlesk mne, bratři, nepřekvapuje. Mnohé strany mají na zřeteli, abychom zůstali rozbiti.“*⁹⁵

Tentýž den vystoupil zástupce Družiny Frübauf. Ve svém projevu samozřejmě osočuje předchozího vystupujícího a řeč byla namířena proti Jednotě. Podle něj jediné Družina byla zosobnění jednoty v praxi. Jednota a Lev Sychrava podle něj ukradli program Družiny a přisvojili si ho.⁹⁶

Za Slovensko vystoupil se svou řečí br. Šebek a představitel Svazu br. Dýma: *„Není možno vytvořiti takový program, za nímž bychom všichni stáli. Jestliže 15 000 bratří jest bez místa a my chceme pomoci, musíme jíti ke kořenu zla, který jest ve stávajícím společenském řádu - chceme vybudovati novou společnost lidskou. (Potlesk) ... Sjednocení může býti pouze na programu socialistickém.“*⁹⁷ Svou řeč ukončil slovy: *„Já věřím, že se můžeme sejíti, ale jest nutno, aby bylo jasno mezi námi;*

⁹⁴ Neznámý autor, *První všelegionářský sjezd*, Družina československých legionářů, 2 (3), 1921, s. 1.

⁹⁵ *Tamtéž.*

⁹⁶ *Tamtéž*, s. 2.

⁹⁷ *Tamtéž.*

*jest nutno, abyste věděli, na čem se můžeme sjednotit. Sjednocení může být pouze na programu socialistickém.*⁹⁸

Na Karlínském sjezdu vystoupil také Václav Čerenský po soudním sporu s Edvardem Benešem. Jeho řeč byla agresivní: *„Mýlí se ti, kdož myslí, že mne tímto bojem udolají. Mám pevné nervy a provedu boj až do konce. (Hlasy: To je horší perzekuce, než za Rakouska.) Na útoky špinavých šmoků nebudu odpovídati. Nepřijel jsem do Čech dělat kariéru. Založil jsem jen „Družinu“ a ta mně přirostla k srdci. (Bouřlivý potlesk).“*⁹⁹ V tomto prohlášení se předseda Družiny hluboce mýlil, protože za pár dní ho předsednictvo poslalo na „dovolenou“. Na jeho pozici byl poté dosazen místopředseda Bedřich Sova. Václav Čerenský zůstal na „dovolené“ nakonec dlouhých šest let.

Po přečtení dopisu od prezidenta republiky a vlády vystoupil bývalý ministr národní obrany Václav Klofáč: *„Válka nás demoralizovala. Stali jsme se příliš materiální. (Hlas zezadu: Keřasové!) Příliš myslíme na strany a málo na republiku... Vojenskou kapitolu legií pokládám za ukončenou, je nutno zaměnit pušku za kladivo, péro a pluh.“*¹⁰⁰ Proslov předsedkyně Československého Červeného kříže Alice Masarykové si získal největší pozornost sjezdu, protože svůj proslov zakončila velmi kontroverzním tvrzením, které týdeník *Družina* komentoval takto: *„Pak posílala na Sibiř po carském způsobu ony legionáře, kteří se nechtějí sjednotit, a pronesla přání, aby je raději kryla chladná sibiřská země! Řečnice projevila přání, aby ji nikdo netleskal a kvapně opustila tribunu. A v celém sále bylo ticho, chladno a mrazivo jako v tom sibiřském hrobě.“*¹⁰¹

Na závěr druhého dne sjezdu probíhalo hlasování, po kterém byl odhlasován návrh Sychravův-Tomšův. Podle něj Karlovarský sjezd měl vést ke sloučení tří dosavadních organizací, tj. Družina, Jednota a Svaz, a ke vzniku jednotného spolku Československé obce legionářské. Přesné výsledky hlasování nejsou v *Družině* přesně uvedeny, víme jen, že při hlasování *„dle jmen počaly na levici řídnouti lavice a mnozí, kteří byli čtení, nebyli v sále přítomni.“*¹⁰²

⁹⁸ Neznámý autor, *První všelegionářský sjezd*, Družina československých legionářů, 2 (3), 1921, s. 2.

⁹⁹ *Tamtéž*, s. 6.

¹⁰⁰ *Tamtéž*, s. 3.

¹⁰¹ *Tamtéž*.

¹⁰² *Tamtéž*.

Třetí den se probírala otázka sociální a hospodářská. Protože to byl už poslední den sjezdu, tak někteří legionáři a zástupci vlády začali odjíždět, a tak nejdůležitější věci programu byly odbyté. Řadoví legionáři vystupovali s příběhy svých životů, mluvili o svých problémech, hospodářských požadavcích a kulturních potřebách. Všechny výstupy byly „těžkou obžalobou nynějšího režimu v republice.“¹⁰³ Velký úspěch sklidil br. Tomeš, který upozornil na kritický životní stav legionářů, za který může právě současná vláda: „Bouřlivé provolávání hanby vládě i jednotlivým ministerstvům vyvolala fakta, přednesená br. Tomešem, že jest v republice patnáct tisíc nezaměstnaných, o něž se nikdo nestará, a závidí často těm bratřím, kteří v chladné sibiřské zemi odpočívají, neboť v Sibíři se umíralo s nadšením pro vlast, doma se umírá hlady! A nyní dopadaly rány na hlavy nepřítomných ministrů, zvláště ministra sociální péče, ministra financí, ministra železnic a ministra spravedlnosti, téhož, jenž v neděli řečnil tak sladce na našem sjezdu. A jak by ne, když legionářský zákon se nedodrжуje a když legionáři ve státních službách, zvláště na železnicích a na Slovensku, pokládáni jsou za méněcenné zaměstnance, jímž se upírají přídavky a dovolené?“¹⁰⁴

3.3 Poslední zoufalé pokusy o sjednocení

Legionářské hnutí se po Karlínském sjezdu mělo sjednotit alespoň podle plánu. Byly zrušeny tři organizace: Družina československých legionářů, Jednota československých legionářů a Svaz československých legionářů. V roce 1921 vznikla nová všelegionářská organizace Československá obec legionářská. Očekávaná jednota legionářského hnutí nepřišla, pouze programové prohlášení všelegionářského lednového sjezdu mělo „nasytiti vlka, aby při tom zůstala koza celá“.¹⁰⁵

Do Československé obce legionářské, která se ve svém programu hlásila k socialismu, nedovolila vstoupit socialistům. Sdružení socialistických legionářů, založené chvíli po Československé obci, tvrdilo, že pro ně nebyl Karlínský sjezd směrodatný, protože se ho účastnili jako pouzí diváci. Původně měli pouhých 11 členů.¹⁰⁶ S programem Obce nesouhlasilo 42 členů silně radikálních legionářů, kteří 23. ledna 1921 vytvořili Svaz nekompromisně socialistických legionářů. Dále z Obce

¹⁰³ Neznámý autor, *První všelegionářský sjezd*, Družina československých legionářů, 2 (3), 1921, s. 4.

¹⁰⁴ *Tamtéž*.

¹⁰⁵ Neznámý autor, *Nepodrobíme se usnesení o likvidaci socialismu!*, Socialistický legionář: orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (1), 1921, s. 1.

¹⁰⁶ *Tamtéž*.

vystoupili nacionální legionáři pod vedením Rudolfa Medka a založili Nezávislou jednotu československých legionářů. Zpočátku nebyl spolek početný, ale ve 30. letech měl docela rozsáhlou členskou základnu. Postupně od počátku 20. let se zakládaly další legionářské organizace, jako například Sdružení italských legionářů, Kruh francouzských legionářů a Kruh srbských legionářů. Tyto organizace lze považovat za menší, protože se zaměřovaly na malé specifické okruhy legionářů.¹⁰⁷ Dalším početným spolkem byla Ústřední jednota československých legionářů-katolíků, která sdružovala legionáře katolického vyznání.

Nelze legionářskému hnutí odepřít pokus sjednocení na přelomu 20. a 30. let, kdy se konaly komunální volby a spolky reagovaly na sílící německý nacismus. Například týdeník *Československé obce legionářské* vyzýval k jednotě a posílení národa.¹⁰⁸ Vzájemné hádky také ukončila velká hospodářská krize, po které se organizace uklidnily a ustálily.

Samotný podzim roku 1938 byl už jen chabým výkřikem, který zažehla druhá republika. Dne 13. září téhož roku československá vláda vyhlásila stanné právo v některých pohraničních okresech a pak zakázala veškerá shromažďování politického i nepolitického rázu jak na veřejnosti, tak i v soukromí. Tomuto opatření předcházely četné útoky či provokace ze strany sudetoněmeckého obyvatelstva. Situace byla v *Legii* popisována zoufale: „*Naše státní správa zašla v této zdrženlivosti skutečně až na okraj možností. Ale když zfanatisovaní příslušníci sudetoněmecké strany, povzbuzeni norimberskou řečí Hitlerovou a důvěřující bláhově v zázrak německé pomoci, [...]*“¹⁰⁹ O týden později vydal týdeník *Jednoty* prohlášení: „*Předsednictva Československé obce legionářské, Nezávislé jednoty čsl. legionářů a Kruhu jejich přátel a Sdružení italských legionářů, obracejí se důrazně ke všem svým členům, na legionáře vůbec a na veškeré občanstvo s žádostí o zachování naprostého klidu a kázně.*“¹¹⁰ Avšak poté dne 29. září 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda: „*Nerovný zápas skončil, nový začíná. Opuštění všemi, napadení mnohými a zrazení těmi, když se zavázali nám pomoci, začínáme znovu svůj boj.*“¹¹¹ Československo pak

¹⁰⁷ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 410-23.

¹⁰⁸ Neznámý autor, *Pod tlakem zvenčí*, Národní osvobození, 14/99, 1937, s. 2.

¹⁰⁹ Neznámý autor, *Zajištění pořádku a klidu*, Legie: Orgán nezávislé jednoty československých legionářů, 13 (37), 1938, s. 1.

¹¹⁰ Neznámý autor, *Výzva legionářů k veřejnosti*, Legie: Orgán nezávislé jednoty československých legionářů, 13 (38), 1938, s. 2.

¹¹¹ Neznámý autor, *Konec a začátek*, Legie: Orgán nezávislé jednoty československých legionářů, 13 (40), 1938, s. 1.

v důsledku Mnichovské dohody přišlo o třetinu území a třetinu občanů. Česká společnost byla zahořklá a negativní: „*J sme obětním beránkem pro mír a klid druhých. Nebudu se šířit o tom, zdali ti, kteří jášají na západě, že je mír zachráněn, nebudou zklamáni.*“¹¹²

O rok později dne 19. května 1939 vyšlo poslední číslo týdeníku *Legie* s článkem „*Národní sjednocení legionářské - jednotou ústřední organizací legionářskou*“, podle kterého mělo vzniknout opravdu nové Národní sjednocení legionářské, sdružující stávající spolky. Další čísla *Legie* už za Protektorátu Čechy a Morava nevydala. S koncem první republiky se někteří vyrovnávali hůř. Příkladem je Rudolf Medek, v této době působící jako a předseda Nezávislé jednoty československých legionářů. Na sklonku 30. let, rok před jeho smrtí, bylo jisté, že ve velké míře holdoval alkoholu a nedokázal se vypořádat s Mnichovskou dohodou. Dostal se do depresí, své nálady ventiloval ve svých člancích a Památník odboje chtěl přejmenovat na památník národního pokoření.¹¹³

¹¹² Josef PATEJDL, *Co dále?*, Národní osvobození, 15/232, 1938, s. 1.

¹¹³ Jan RATAJ, *O autoritativní národní stát*, Praha 1997, s. 22.

4 Legionářské spolky

Je nutné zmínit ještě poslední zákon, vydaný dne 15. listopadu 1867. Zákon o právě spolčovacím určoval podobu spolkového života i za první republiky. Každý nově vzniklý spolek musel oznámit písemně svůj vznik, účel spolku a jakými prostředky účelu dosáhne. Dále musel vždy uvést své sídlo, práva a povinnosti členů a orgány, které spolek povedou. Všechny tyto informace měly být zaslány oznamovateli spolu se stanovami organizace.¹¹⁴

Na území Československé republiky bylo před rokem 1938 úředně zaregistrováno jedenáct legionářských organizací. Nejvíce členů měla Československá obec legionářská, spolek dodnes aktivní, dále Nezávislá jednota československých legionářů, katolická Ústřední jednota, Družina československých legionářů, Kruh francouzských legionářů, Kruh srbských legionářů, Sdružení italských legionářů, Svaz invalidů československých legií, Kruh starodružiníků, Kruh legionářů židovského původu a Sdružení slovenských legionářů.

Tento základní seznam nezahrnuje úplně všechny spolky, které na území československého státu vznikaly v průběhu dvaceti let. Jejich vývoj byl za dvě desetiletí velmi složitý. Spousta organizací zaniklo, některé se spojily dohromady a jiné se pouze přejmenovaly.

První čtyři zmíněná společenství lze považovat za politicky zaměřená i přesto, že ve svých programech jejich hlavní představitelé tvrdili přesný opak. Dalších osm můžeme nazvat jako společenství zájmová, jelikož chránila zájmy pouze určitých podskupin legionářů.¹¹⁵

Od svého založení byli legionáři vedeni myšlenkou jednoty, která jako jediná mohla vést k úspěchu. Idea to byla jistě krásná, ale realita byla problematičtější. I když legionáři toužili po jednotě, došlo k diferenciaci.

Od vzniku samostatného Československa existovaly čtyři organizace: Kruh starodružiníků, Družina československých legionářů, Svaz československých legionářů a Československá obec legionářská.

¹¹⁴ Zákon č. 134/1867 Sb, dostupné online (<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm>), [citováno k 3. 1. 2019].

¹¹⁵ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 4.

4.1 Kruh starodružiníků

Tento legionářský spolek byl založen 28. září 1914 a svou činnost oficiálně ukončil u 58. výročí svěcení praporu České Družiny v Kyjevě dne 28. září 1972. V tomto okamžiku žilo v Československé republice 74 původních Starodružiníků, kterým bylo kolem 80 let.

Kruh starodružiníků sice vznikl už na začátku Velké války, avšak oficiálně byl schválen po návratu ruských legionářů v roce 1920. Z původních 1050 členů se jich do vlasti vrátilo méně, protože někteří dobrovolci padli, jiní zase přežili a usadili se. Po roce 1920 jich zůstalo pouhých 483 i po sloučení všech italských, francouzských a ruských legionářů a v roce 1921 byli bráni jako odnož respektive sesterská organizace Československé obce legionářské.¹¹⁶

Ke vstupu do spolku musel jedinec splňovat hned několik podmínek. Dobrovolc musel být samozřejmě členem České družiny v Rusku, Roty Nazdar ve Francii před 31. prosincem 1914, nebo pokud bojoval v srbské armádě. Do Kruhu mohl vstoupit Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš, Milan Rastislav Štefánik nebo i jiní pracovníci zahraniční exilové vlády.¹¹⁷

Cílem Kruhu bylo podporovat rodiny legionářů, podporování kulturní a společenské aktivity legionářů apod. Spolek pro rozvoj kultury pronajímal kino Sibiř, které promítalo i za hospodářské krize ve 30. letech.¹¹⁸ V roce 1924 nechal Kruh postavit Domov starodružiníků v Dejvicích. Tam se konaly schůze a společenské akce a v další části domu mohlo najít střechu nad hlavou i 40 legionářských rodin v nouzi.

Předsedou strany se v roce 1920 stal Boris Vüchterle, v roce 1921 ho vystřídal Karel Voženílek, který na předsednické pozici vydržel pouhý jeden rok. Od roku 1922 byl v čele Josef Hajný, po něm od roku 1924 do roku 1937 Josef Vavroch a do roku 1939 organizaci vedl M. A. Číla.¹¹⁹

Členové Kruhu se zároveň velmi angažovali ve společenském či kulturním životě, např. v roce 1921 kritizovali obsah čítanky, která na svých stránkách mylně popisovala vznik československých legií: „[...] *V posledních měsících nejednou vyskytovaly se na různých místech případy, že historie legií byla vědomě neb nevědomě*

¹¹⁶ Archiv Národního muzea (dále jen ANM), f. Československá obec legionářská - Jednota Dejvice, inv. č. 501, č. j. 21, kart. 4.

¹¹⁷ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0851, kart. 885.

¹¹⁸ *Tamtéž.*

¹¹⁹ *Tamtéž.*

*falšována... Když konečně i v školní čítance vyskytl se článek o vzniku legií v roce 1917, stala se otázka tato akutní a věci přirozené naší obrany.*¹²⁰

Starodružiníci byli bráni jako „elitářská“ organizace. Původní členové do spolku vnesli tu pravou ideu jednoty a bratrství. Dne 11. ledna 1928 zemřela vdova po br. Parolkovi a zanechala tři nezletilé sirotky. Josef Vavroch a Otakar Vaněk rozhodli přijmout nad nimi poručnictví. Jeden si je nastěhoval k sobě a druhý se zavázal finančně hradit jejich studia.¹²¹

V srpnu 1939 byly v Protektorátu zakázány všechny legionářské organizace. Poté se Kruh snažil přežívat pod jinými jmény, jako třeba Podpůrný spolek KS nebo Podpůrný spolek Dejvice. Bohužel dne 16. června 1940 byl Kruh rozpuštěn.¹²²

4.2 Družina československých legionářů

Dne 19. srpna 1919 byl prezidentovi republiky Tomáši Garrigue Masarykovi předložen „*Návrh na důstojné upravení služebních, existenčních a organizačních poměrů Starodružiníků*“. V říjnu 1919 vznikla oficiálně zájmová organizace Družina československých legionářů. Spolek vznikl sloučením dvou skupin, Starodružiníků a invalidů z Karlínské nemocnice¹²³. Tito původní členové byli bráni jako počátek československé revoluce, a tudíž i za základ nové československé armády.¹²⁴ Podle týdeníku *Družina* to byli ti, kteří: „*ve vlasti s osvědčenou a poctivou rukou uchopili vedení přípravných prací ku všeobecné organizaci čsl. legionářů a jsou zdravým jejím jádrem*“.¹²⁵

První akce spolku se konala ve dnech 16. až 20. ledna 1920. První dva dny to byl I. sjezd příbuzných sibiřských legionářů a na to navazoval I. sjezd československých legionářů. Událost byla v týdeníku popisována velmi dramaticky a oslavně: „*Nebyl dosud sjezdu takového ode dne našeho osvobození, nebylo takového shromáždění, jež by svedl zájem tak horoucí!*“¹²⁶ Kromě legionářů se sjezdu ve velkém počtu zúčastnily i ženy: „*Která z žen nezakusila té bolesti, vyvěrající z toho, že*

¹²⁰ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0851, kart. 885.

¹²¹ *Tamtéž.*

¹²² AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0851, kart. 885.

¹²³ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56/4, 2007, s. 4.

¹²⁴ M. MOJŽÍŠ, *Československé legie 1...*, Praha 2017, s. 46.

¹²⁵ Neznámý autor, *Počátky, vývoj a účel naší organizace*, Družina československých legionářů, 1 (1), 1920, s. 2

¹²⁶ Neznámý autor, *I. Sjezd příbuzných sibiřských legionářů*, Družina československých legionářů, 1 (3), 1920, s. 1.

nemohla vítati na dovolenou své dítě, svého muže, že neměla štěstí spatřiti je více než pět let, nemůže pochopiti tyto hrdinské trpitelky. Byly tam na sjezdu vetché stařenky, jichž srdce může jako poslední paprsek sluneční osvititi a zahřáti pohled na vracejícího se syna, byly tam mladičké ženy, jež provdány před válkou, jen rok, půl roku, měsíc, týden, očekávají vše, zcela vše od návratu svého muže. Možno říci - srdce, smutná, opuštěná srdce slétla se tu jako hejno holubic, jež by se ale ve lvíce povedly přeměnit, kdyby dále jejich muka měla býti protahována.“¹²⁷ Sešly se matky, manželky, vdovy a sestry ruských legionářů, kteří se z fronty ještě nevrátili.

Nevšední bylo to, že se členem mohl stát i pokrevní příbuzný padlého dobrovolce, tedy žena, dítě či sourozenec.¹²⁸ Naopak vyloučen mohl být každý, kdo byl členem jiné legionářské organizace bez svolení Družiny.¹²⁹ K nim se v září 1919 přidali českoslovenští legionáři-invalidé z Karlínské nemocnice. Dne 10. října 1919 bylo v médiích otištěno první prohlášení o zřízení všeobecné nepolitické organizace všech legionářů a byl vytvořen výbor skládající se z legionářů italských, francouzských a ruských. Podle prohlášení redakce novin *Družina* to byl orgán nevojenský, jehož cílem byla hlavně sociální péče a kulturní výchova. Některé ostatní spolky ho nazývaly jako „semeniště socialistů“.¹³⁰ Na počátcích organizace můžeme vidět již zmíněný jednotící prvek: „*Tedy jasno: budujeme svoji budovu od základů a na pevných základech v celosti, jako oni v celosti kdyby si v armádách bojovali. Jako kdyby, tak i nyní v tomto neporušitelném celku, ale už jako občané, půjdeme po cestě dobudování a upevnění státu i svobodu národa.*“¹³¹

Podle stanov bylo účelem Družiny: „a) Udržovati v pevném a nejužším svazku čl. legionáře, pevně a nezlomně zachovávati vlastnosti a mravní hodnoty, jež legie činily silnými v boji za svobodu; b) Povznesení mravních sil a utužení citu a smyslu národního v lidu československém; c) Hájení veškerých zájmů svých členů v otázkách sociální péče, sociálně a služebně právních a národohospodářských; d) Zaopatřováním služby a práce svému členstvu a poskytování jemu a rodinám jeho včas naléhavě potřeby hmotné výpomoci, napomáhati k odstranění nezaměstnanosti a tlumiti bídu v rodinách legionářských; e) Všeestrannou pomocí hmotnou napomáhati

¹²⁷ Neznámý autor, *I. Sjezd příbuzných sibiřských legionářů*, Družina československých legionářů, 1/3, 1920, s. 1.

¹²⁸ Neznámý autor, *Počátky, vývoj a účel naší organisace*, Družina československých legionářů, 1 (1), 1920, s. 2

¹²⁹ ANM, f. Československá obec legionářská - Jednota Dejvice, inv. č. 501, č. j. 21, kart. 4.

¹³⁰ Srov. časopisy Družina (1919-1922) a Legie (1927-1935).

¹³¹ *Tamtéž.*

k docílení tělesně zdravého a duševně zdatného příštího pokolení; f) Vytvoření nepolitickou činnost všenárodní, kulturně výchovnou a vzájemně podpůrnou; g) Hospodářskou svépomocí napomáhati k hospodářskému osvobození národa československého.“¹³² K dosažení účelu měly jednoty sbírat doklady a památky k sepsání historie československých legií, měly pořádat akce, přednášky a kurzy k připomínání osvobození. Oblíbenými byly průvody s hudbou, zahradní slavnosti nebo zábavné atrakce.¹³³

Pro spolek byl nejdůležitější návrat právě ruských legionářů ze Sibíře. Družina byla kvůli této problematice silně vyhraněná proti prezidentu Tomáši Garrigou Masarykovi a ministru zahraničních věcí Edvardu Benešovi, který podle nich mohl za nedodržení dohody s USA a Anglií o dopravě legionářů z Ruska. V týdeníku se přímo píše: „*Odmítáme všechny směšné a urážlivé sliby, a slibujeme, že neustaneme, dokud tu nebude poslední legionář, nenecháme se lakovat a budeme spoléhat jen na sebe.*“¹³⁴ nebo „*Vláda si to udělá, kdy chce, my chceme něco určitého a hned!*“¹³⁵ Veškeré aktivity (například odesílání medikamentů na Sibiř, vstup do Červeného kříže, doprava legionářů z Terstu atd.) vykonávaly výhradně ženy a některé z nich měly vedoucí funkce.

Organizace se rozrůstala po celé republice, například aktivní bylo celé Slovensko v čele s Bratislavou, ale i v českých městech, jako například v Brně, Olomouci Plzni či Českých Budějovicích. Díky veřejnosti se legionářům dostalo finanční pomoci, a tak Družina mohla uspořádat i první sjezd a vydávat vlastní noviny.¹³⁶ Celkový počet byl 1200 členů¹³⁷ a na konci roku 1920 vzrostl na 14 000 členů¹³⁸. Družina chtěla ještě vytvořit sesterskou organizaci pro „nelegionáře“, což jim mělo navýšit počet členské základny a mělo to společnosti navodit dojem „dokonalé či ideální“ organizace.

Potřebné finance získával spolek z členských příspěvků a z dobrovolných darů. Členem se mohl stát každý Čechoslovák, který mezi 26. říjnem 1914 a 28. říjnem 1918

¹³² AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0802, kart. 880; SÚA-383.

¹³³ *Tamtéž.*

¹³⁴ *Tamtéž.*

¹³⁵ *Tamtéž*, s. 2.

¹³⁶ Neznámý autor, *Počátky, vývoj a účel naší organizace*, Družina československých legionářů, 1 (1), 1920, s. 2

¹³⁷ *Tamtéž.*

¹³⁸ Družina československých legionářů, 1(47), 1920, str. 11.

dobrovolně vstoupil do československého zahraničního vojska nebo byl členem jakékoli jiné armády, která vedla boj proti tzv. Centrálním mocnostem nebo proti bolševickému Rusku. Členem se mohl stát i blízký rodinný příbuzný, např. žena, dítě, sourozenec či rodiče padlého nebo zemřelého legionáře, pokud platil členský příspěvek.¹³⁹

Prvním předsedou Družiny se stal kontroverzní major kapitán Václav Čeřenský, který patřil mezi první dobrovolce České družiny na Rusi. Před první světovou válkou pracoval jako učitel tělocviku v Besarábii.¹⁴⁰ V roce 1919 byl jmenován členem vojenské mise v Bukurešti. On sám však se jmenováním nebyl spokojen, mise se nezúčastnil a nakonec byl vojensky deaktivován. Spousta volného času ho přivedla právě k Družině.¹⁴¹

Václav Čeřenský často veřejně prezentoval své negativní názory a nahořklost vůči Hradu. Především kritizoval tehdejšího ministra zahraničí Edvarda Beneše, konkrétně jeho bohatství, které získal údajně díky zpronevěře peněz. Ohledně této aféry muselo předsednictvo Družiny svolat speciální schůzi, na kterou se Václav Čeřenský nedostavil a ani není divu. Na schůzi byl odvolán, a poté se projednávala jeho půjčka: „*Na dotaz br. Hromádky, zdali bylo ve schůzi předsednictva projednáno a protokolováno, že předseda Čeřenský vyzvedl si na cestu do Paříže v Nákupním družstvu Kč. 53.000,- slovy padesát tři tisíce korun, čl. předsednictvo konstatuje, že o této záležitosti ve schůzích předsednictva vůbec nikdy jednáno nebylo.*“¹⁴² Dále ho předsednictvo zbavilo vlivu v časopise *Družina* čl. legionářů: „*Na základě toho, že br. Čeřenský, jak v tomto protokole zjištěno: Překročil svojí pravomoc tím, že účetnímu br. Boškovi prozradil hesla, pod nimiž jest uloženo jmění Družiny čl. legionářů.*“¹⁴³ *Staroslovan*, týdeník sdružených staroslovanských organizací, ve svém čísle 19. v roce 1921 publikoval článek, který kritizuje Čeřenského aféru: „*Není bez zajímavosti sledovati rozpadlý tábor nejvěrnějších přátel Čeřenského. Nechceme býti obhájci Čeřenského, ale je třeba posvítiti na činnost jeho bývalých důvěrníků. Jeho zlatý hoch Frühauf dobře uměl těžiti z popularity předsedy Čeřenského a vypůjčoval si na jméno jeho a jméno Družiny kde se dalo. Pokud víme, těžil ze sporu dra Kušáka*

¹³⁹ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0802, kart. 880; SÚA-383.

¹⁴⁰ Besarábie do roku 1917 byla gubernií Ruského impéria. Od 27. března 1918 se stala součástí Rumunska.

¹⁴¹ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 4-5.

¹⁴² AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0802, kart. 880; SÚA-383.

¹⁴³ *Tamtéž.*

s býv. velkostatkářem a majitelem Řepína Štěpánem Bergrem. Napřed vypůjčil si před časem u K. 10.000 Kč. na jméno Družiny a použil peněz těch pro své obchodní účely. Za měsíc na to zajel si na návštěvu do Karlových Varů k panu velkostatkáři Bergmanovi a na jméno Čeřenského vypůjčil si od něho 30.000 Kč, o něž prý se rozdělil s p. Posnerem. Pan Frühauf jak vidět uměl přátelství s Čeřenským a svoji obětavou práci rádně využít, neboť dal a dává si platiti od Družiny nádherný měsíční plat a mimo to je spolujednatel sklářského družstva a filmového podniku Anaba. [...] Již jednou žádali jsme, aby provedena byla důkladná revize všeho peněžního hospodářství v Družině za Čeřenského i po odstavení Čeřenského z předsednictva Družiny.¹⁴⁴ Družina samozřejmě nelenila a ve své odpovědi vyvrátila všechna obvinění týdeníku. Redakce *Staroslovana* si za svým obviněním stála, dokonce předložila důkazy, jako například dluhopis k zápůjčce 10 000 Kčs. Podle ní dokonce pánové Frühauf a Posner žádali Čeřenského, aby jim Družina z peněz fondu „Národ legiím“ půjčila 750 000 Kčs, a slibovali předsedovi, že mu z toho zajistí 1/9 čistého zisku a udělají z něho společníka firmy Anaba. Poté, co Čeřenský odmítl, Družina musela zaplatit panu Bergerovi dluh 250 000 Kčs. Tento obnos následně velkostatkář zapůjčil firmě Anaba.

Ve výsledku byl Václav Čeřenský zažalován za urážku na cti, zbaven své hodnosti a tím i nároku na penzi. Ani vedení Družiny nebylo bez poskvrny a doslova plýtvalo penězi, protože na mimořádné výplaty devatenácti členů vydal spolek od října do dubna roku 1920 255 957 Kčs. Za tisk novin *Družina* utratila 190 000 Kčs. Za obhajobu Čeřenského dalo vedení právníkovi 23 000 Kčs. Vrcholem byl Čeřenského pobyt Paříži za 53 000 Kčs. Zmíněný fond „Národ legií“ měl na svém kontě 2 700 000 Kčs, ale manželkám a dětem legionářů bylo darováno pouhých 141 000 Kčs.¹⁴⁵ Mimo jiné disciplinární komise výboru při Kanceláři československých legií zmínila Čeřenského nevojenské chování, neoprávněné užívání hodnosti majora a vztah k ženám, jenž nebyl blíže specifikován.¹⁴⁶

S koncem jeho funkce souvisí i konec spolku jako takového, protože leden 1921¹⁴⁷ a Karlínský sjezd nakonec vedly ke sloučení tří dosavadních organizací a ke vzniku jednotného spolku Československé obce legionářské. Družina nezanikla

¹⁴⁴ VHA, f. Paměť národa, inv. č. 201, č. j. 686950, kart. 2.

¹⁴⁵ *Tamtéž*.

¹⁴⁶ I. ŠEDIVÝ, *Družina československých ...*, in: Sborník k dějinám 19. a 20. století, Praha 1993, s. 102.

¹⁴⁷ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 4-5.

úředně, avšak drtivá většina jejích členů přestoupila do Obce. Týdeník *Družina* československých legionářů naprosto ignorovala faktický zánik Družiny.¹⁴⁸

Novým předsedou spolku se stal gen. Bohumil Konopásek, od roku 1929 Josef Kolář a od roku 1930 Alois Dobrý.¹⁴⁹

Po odvolání prvního předsedy se Družina během několika málo dní zmenšila na 5 000 členů a v roce 1929 měla pouhých 1 600 členů.¹⁵⁰ Z nepolitické organizace se stala zahořklá skupina legionářů: „*Všelegionářský sjezd minul, avšak sjednocení legionářů nedocílil, ba právě naopak, dal vznik dvěma dalším organizacím legionářským, a to: tzv. „Jednotě leg.“ a „Svazu nekompromisních socialistů legionářů“, neb krátce řečeno, komunistů... Sjezd nevyjasnil situaci, ani nevyřešil palčivé problémy sociální péče a sociálního zabezpečení legionářů... Sjezd nebyl řádně připraven, ani řádně obslán, nebyla zastoupena ani polovina legionářů[...]*“¹⁵¹

V roce 1925 byl spolek zažalován, protože nebyl „*spolkem ve smyslu spolkového zákona, nýbrž jen volným politickým sdružením.*“¹⁵² Postupem času Družina začala inklinovat k nacionalismu a extrémní pravici a ve 30. letech se její členové otevřeně hlásili k fašismu a radikálnímu nacionalismu a antikomunismu: „*Němec je úhlavní nepřitelem našeho národa od nepamětna, jeho taktice jsme již dávno přivykli. Bolševik nás je pak nemluvně, které stálo nás již mnoho peněz, které užralo polovici zdraví poměrům v čsl. republice. Je tudíž mnohem nebezpečnější. Nedávno ukázali komunisté své ledví zcela otevřeně, když ve státně zaměstnaneckém výboru N. S. postavili se svorně s Němci na jedno stanovisko proti legionářům-učitelům, kterým dle předlohy zákona o obsazení míst ředitelů škol měla být dána přednost před stejně kvalifikovanými žadateli nelegionáři.*“¹⁵³ Pod pojmem fašismus se rozuměl v meziválečné době nacionalismus, dá se říct i vlastenectví, které se kloubilo s antisocialismem.

Ve třicátých letech se Družina československých legionářů přejmenovala na Družinu dobrovolců zahraničních vojsk. Tím chtěla vyjádřit nesouhlas se zákonným pojmenováním termínu „legionář“. V této době byla brána jako součást fašistického Národního hnutí.

¹⁴⁸ Aleš POSNER, *Sjednocení*, Družina československých legionářů, 2 (4), 1921, s. 1.

¹⁴⁹ I. ŠEDIVÝ, *Družina československých ...*, in: Sborník k dějinám 19. a 20. století, Praha 1993, s. 109.

¹⁵⁰ *Tamtéž*, s. 110.

¹⁵¹ Aleš POSNER, *Sjednocení*, Družina československých legionářů, 2 (4), 1921, s. 1.

¹⁵² AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0802, kart. 880; SÚA-383.

¹⁵³ Neznámý autor, *Dvojitá krev - jedna duše*, Družina československých legionářů, 2 (31), 1921, s. 1.

4.3 Svaz československých legionářů a Jednota československých legionářů

Tento spolek vznikl jen o pár dní později nežli Družina, přesně v den vzniku Československé republiky 28. října 1919.¹⁵⁴ Popsat organizační systém není úplně tak nutné, se shoduje s orientací budoucí Československé obce legionářské. Oproti Družině byl Svaz nepolitickou organizací pro všechny legionáře, ale pouze pro legionáře „zákonné“. Spolek byl socialisticky orientovaný: *„Bývalý Svaz čs. legionářů byl organisací těch legionářů, kteří byli přesvědčeni, že úkol zahraniční revoluce není ukončen. V další práci snažil se Svaz jíti po cestách socialismu.“*¹⁵⁵ Po Karlínském sjezdu v lednu 1921 zanikl automaticky Svaz a většina členů přešla do Československé obce legionářské nebo do Sdružení socialistických legionářů.¹⁵⁶

Pokud jde o Jednotu československých legionářů, ta je přesnou kopií Československé obce legionářské. Její přední představitel Lev Sychrava na Karlínském sjezdu loboval za vznik všelegionářské organizace. Právě Jednota se pak přetransformovala do Československé obce legionářské, která byla její pokračovatelkou.

4.4 Československá obec legionářská

Dne 22. května 1921 Československá obec legionářská pořádala svůj první sjezd: *„Po tolikeré úmorné práci, nekonečné řadě anket, sjezdů, schůzí, jednání a po dlouhé žurnalistické průpravě ustavila se organizace, jež chce pod názvem Československá Obec Legionářská sjednotiti bratry dobré vůle [...] Tak máme sice nový stát, ale starého ducha v něm ne. Ve všeobecné stranické korupci bylo namnoze zneužito také legionářů, kteří měli to neštěstí, jejich návrat prodloužil se shodou různých okolností na dva roky. Postupně se z nich vytvořily různé organizace, jejichž vzájemná rivalita nebyla ničím odůvodněna. Pak nastaly volby sněmovní, při nichž bylo bahnem špinavého sobectví stranického postříkáno vše to krásné, vznešené a věčně lidské, co vynesla na povrch mohutná vlna revoluční. V tomto prostředí dočkali jsme se loni na podzim dokonce, že vedení největší legionářské organizace*

¹⁵⁴ I. ŠEDIVÝ, *Družina československých ...*, in: Sborník k dějinám 19. a 20. století, Praha 1993, s. 93-113.

¹⁵⁵ Jaroslav HUSÁK, *K našemu programu*, Socialistický legionář: orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (3), 1921, s. 1.

¹⁵⁶ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 3.

*podporovalo morálně komunistický pokus o převrat, který by znamenal zmaření hlavních výsledků národní revoluce a v důsledku zajisté i ztrátu samostatnosti státní. Ustavení ČsOL má učiniti konec těmto zmatkům a zachrániti z vlivu a prestiže jména legionářského, co se ještě zachránit dá.*¹⁵⁷ Na sjezdu bylo prvotně navrženo, že se spolek bude jmenovat ČOL. S tímto návrhem samozřejmě nesouhlasili slovenští legionáři, a tak Obec dostala zkratku ČsOL.¹⁵⁸

Podle stanov bylo cílem sdružení: „*Přispívati k zabezpečení a obraně Č. S. R. a k jejímu vybudování v duchu národní a demokratické svobody a socialismu [...]*“¹⁵⁹ Dále spolek pořádal sjezdy, veřejné i členské přednášky, vzdělávací a odborné kurzy, slavnosti, divadelní představení, výstavy, zakládal knihovny a čítárny a pomáhal pozůstalým rodinám. Finanční prostředky spolek získával ze zápisného a členského měsíčního příspěvku, z darů nebo veřejných sbírek. Členem organizace mohl být každý, kdo odpovídal popisu legionáře ze zákona č. 462/1919 Sb. Každý nově přichozí člen musel zaplatit již zmíněné zápisné 3 Kčs a měsíční příspěvek.¹⁶⁰ Velmi oblíbené byly peněžité a věcné sbírky po celé Československé republice ve prospěch hladovějících v Rusku nebo tábory lidu k příležitosti slavných ruských bitev, jako například bitva u Zborova.¹⁶¹ Dokonce v roce 1924 díky veřejným sbírkám Obec přispěla k obnově zpusťšeného francouzského území a z vybraných peněz nechala postavit vzorovou školu ve francouzské obci Vandy¹⁶² nebo z rozprodeje cihel za účelem postavení Legionářského domu na Slovensku v Košicích.¹⁶³

Někteří členové si vysloužili členský odznak, kovovou plaketu s hlavou legionáře a název Československá obec legionářská.¹⁶⁴

Obec jako jediná vydala svůj oficiální program už na prvním sjezdu čl. legionářů ze dne 16. ledna 1921, ve kterém byl jako vždy oslavován ideál bratrství. Mimo jiné kritizovala tehdejší stav společnosti: „*Věříme i nyní, že v republice demokratické a sociálně spravedlivé nesmí výroba statků národu potřebných ponechána býti v závislosti ani od touhy majetných po zisku, ani od obavy nemajetných*

¹⁵⁷ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 7.

¹⁵⁸ *Tamtéž.*

¹⁵⁹ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0926, kart. 892.

¹⁶⁰ *Tamtéž.*

¹⁶¹ *Tamtéž.*

¹⁶² *Tamtéž.*

¹⁶³ *Tamtéž.*

¹⁶⁴ *Tamtéž.*

*před hladem a donucením. Chceme sociální řád, v němž platiti bude slovo našeho presidenta: Lásky k bližnímu a láska k národu, oddanost k lidstvu musí býti účinnou - kdo nepracuje, kdo vykořisťuje práci jiných, není Čech, není Slovák, není člověk. V tomto duchu, v duchu Masarykově, hlásíme se k socialismu.*¹⁶⁵

Už od svého počátku se spolek hlásil k socialismu. Byl zdůrazňován sociální význam Velké války, která byla důležitá pro rozvoj československé národnosti. Lev Sychrava tuto myšlenku rozvedl hlouběji ve své přednášce „*Naše národní tradice*“. V duchu marxistické filozofie uvedl, že válečný konflikt osvobodil sociálně slabé ze spárů sociálně vykořisťovatelských režimů, tedy rakouské monarchie. A podle něj měla Obec chránit tyto sociálně slabé před soukromým kapitálem a pomoci jim k lepšímu životu v nové demokratické společnosti.¹⁶⁶ Dne 27. května 1924 se konala veřejná schůze Obce na téma „*Fašismus v demokratické republice*“, na kterou byli pozváni členové z Československé strany socialistické, Československé sociálně demokratické strany dělnické nebo Republikánské strany československého venkova.¹⁶⁷ O dva roky později Obec už oficiálně spolupracovala s dvěma politickými stranami Československou stranou socialistickou a Československou sociálně demokratickou stranou dělnickou.

Prvním předsedou byl 16. května 1921 zvolen výkonným výborem Dr. Josef Patejdl, který ve své funkci vydržel až do roku 1939.

Už od svého počátku měla Obec velkou prestiž a těšila se oblíbenosti. V roce 1922 měla Obec 29 645 přihlášek, o dva roky později měla 40 000 až 50 000 členů.¹⁶⁸

Ani Obci se nevyhnuly aféry, například ohledně podomního prodeje knih a pohlednic na vesnicích. Památník odboje obvinil Československou obec legionářskou z falešných průkazů a nezákonného prodeje: „[...] Již před půl rokem byly všechny legitimace kolportérům odebrány a nahrazeny novými, jichž vydány pouze 4 / čtyři / pro Prahu a 1 / jeden / pro Brno. Ani jeden z těchto kolportérů venkov nenavštěvuje, takže věta, že Č.O.L. je upozorňována soustavně jednotami venkovskými, se nemůže týkati nás. Pokud se týče Vašeho sdělení, že bratři spatření legitimací P.O. prodávají i knihy, o jichž rozšíření není třeba příliš pečovati.“¹⁶⁹

¹⁶⁵ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0926, kart. 892.

¹⁶⁶ Lev SYCHRA, *Naše národní tradice*, Praha 1928, s. 20–21.

¹⁶⁷ *Tamtéž*.

¹⁶⁸ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0926, kart. 892.

¹⁶⁹ VÚA, f. Památník odboje, č. j. 757307, kart. č. 4.

Obec od počátku své působnosti měla neuvěřitelně silnou podporu v novinách. Spolek měl po ruce od roku 1924 deník *Národní osvobození*. Není ani tajemstvím, že organizace měla přátelské vřelé vztahy s prezidentem Tomášem Garrigue Masarykem a ministrem zahraničí Edvardem Benešem: „*Jsmo však svědky nebývalého rozeštvávání veřejnosti sensačními aférami, tupením nejzasloužilejších mužů ve státě, v první řadě presidenta T. G. Masaryka a zahraničního ministra Dra E. Beneše. Celé toto anonymní hnutí směřuje pod fašistickými hesly k násilnému vyvrácení demokracie.*“¹⁷⁰

Část legionářů stále nebylo spokojeno se sloučením a vznikem Československé obce legionářské. Organizace navíc nesouhlasila s izolací bývalých ruských legionářů od legionářského života v republice. Části se ani nelíbilo to, že ve vedení Obce byly často osobnosti málo známé nebo muži, kteří ani na frontě nebojovali. V těchto diskuzích vynikal hlavně Rudolf Medek, který ještě v této době vedl úřad Památník odboje.¹⁷¹ První hádky začaly kvůli tomu, že někteří hlavní představitelé Obce měli vřelý vztah s komunisty. Pak přišel atentát na ministra financí Aloise Rašína, který vyhrotil situaci uvnitř spolku tak moc, že kvůli tomu musela být svolaná mimořádná členská schůze dne 7. ledna 1923. Tam se poprvé utvořila opozice proti vedení. O tři dny později 10. ledna 1923 se členská schůze sešla znovu. Tam už otevřeně proti sobě vystupovala opozice pod vedením Rudolfa Medka a vedení Obce zaštitěné Lvem Sychravou. Takovým neutrálním elementem byl Rudolf Gajda, který navrhoval, aby dosavadní vedení odstoupilo a své pravomoci předalo zvláštnímu přípravnému výboru a aby byl svolán druhý všelegionářský sjezd.¹⁷²

Spolek byl dne 30. srpna 1939 po nařízení *Reichsprotektora in Böhmen un Mahren*, ze dne 25. srpna 1939, se všemi místními, okresními, krajskými i zemskými organizacemi rozpuštěn.¹⁷³ V roce 1939 bylo v rámci Československé obce legionářské zavřeno 39 poboček.

4.5 Svaz nekompromisně socialistických legionářů

Československou obce legionářskou lze označit jako sdružení silně levicové, radikální, jiní ji zase mohou obvinít ze sympatizování s komunismem. Pokud program

¹⁷⁰ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0926, kart. 892.

¹⁷¹ VÚA, f. Vojenská kancelář prezidenta republiky, č. j. 53, kart. 56 (1923/důvěrné).

¹⁷² J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 12.

¹⁷³ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0926, kart. 892.

Československé obce legionářské postavíme vedle programu Svazu nekompromisně socialistických legionářů, tak Československá obec vyjde jako spolek neutrální a umírněný.

Svaz nekompromisně socialistických legionářů měl zakotvený radikalismus přímo ve svém názvu. Vznikl dne 23. ledna 1921, kdy se 42 radikálních legionářů rozhodlo jít proti sjednocení a jednotné legionářské organizaci Československé obci legionářské. Svaz nekompromisně socialistických legionářů prvotně chtěl spolupracovat se socialistickým Svazem československých legionářů, avšak jejich společná jednání neměla výsledek. Održení podle nich bylo o to nutnější, protože Svaz československých legionářů v lednu 1921 šel „do sjednocení s Medkem, Pavlů a ostatními, kteří na Sibíři naše lidi žalářovali“.¹⁷⁴ Později se organizace přejmenovala na Svaz komunistických legionářů. Prvním předsedou byl Jan Vodička, dále ho pak vystřídali František Polák, soudruh Štěpina, Vladimír Lonský alias Petr Bezpráv a soudruh Smetana.¹⁷⁵

Jejich programem byl komunistický utopický stát bez rozdílu v majetku, tedy husitské město Tábor. Všem členům měl být zabaven všechn majetek, bez náhrady. Každý bez rozdílu musel pracovat: „*Jakož na Táboře není nic mé a tvé, než všecko v obec rovně mají, taktěž všem všecko vždycky má v obec býti a nižádný nemá nic zvláště mieti; jinak ktož co má zvláště, ten hřeší smrtedlně.*“ *Toť zákon Tábora. Hnutí táboritů jest sociální revolucí utlačovaných sedláků a řemeslníků proti šlechtě a bohatým měšťanům, revoluce, jež poprvé od Krista pokusila se řešiti problém sociální spravedlnosti. Táborité nefilosofují, oni naplněni vírou v ideál, božího království na zemi, užívají i fysické síly proti těm, kteří se proti nim staví, a prohlašují: Synové boží šlapati budou po šijích králů a všechny říše pod nebem dány jim budou.*“¹⁷⁶ Legionáři-komunisté se považovali za revolucionáře, kteří bojují za sociální bezpráví. Jejich vzorem se samozřejmě stalo sovětské Rusko, jakožto „novodobý Tábor“. Svaz nekompromisně socialistických legionářů dokonce do Ruska posílal nezaměstnané legionáře. Chtěli jim usnadnit hospodářskou situaci, navíc zde

¹⁷⁴ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/0926, kart. 892.

¹⁷⁵ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 10.

¹⁷⁶ Neznámý autor, *Tábor je náš program*, Tábor: Orgán svazu nekompromisně socialistických legionářů, 1 (1), 1921, s. 1.

nezaměstnaní legionáři mohli uplatnit své zkušenosti a síly z předešlého pobytu v Rusku.¹⁷⁷

S touto organizací je spojován tiskový orgán *Táborita*, který vycházel od roku 1921 a ještě tentýž rok také skončil. V periodiku byla vysoká míra agresivity, ostatní legionáři byli zrádci, autoři článků vyzývali k bojkotu parlamentních voleb a tvrdili, že cokoliv, co pocházelo od prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, byl podvrh. Dokonce v listu bylo napsáno, že doufají v likvidaci Československé republiky, protože „*stát není ničím jiným, než organizací vytvořenou za účelem znásilnění jedné třídy druhou*“. Kvůli podobným článkům byl *Táborita* v listopadu 1921 zakázán. Autoři pak přešli do Rudého práva.

Svaz nekompromisně socialistických legionářů měl vřelý vztah ke komunistům. Jako příklad lze uvést 25. červen 1920. V Olomouci se tento den konala schůze legionářů, kde vystoupil Alois Muna. Na tohoto radikálního legionáře byl v Rusku vydán zatykač za přeběhnutí k nepříteli. Po návratu do republiky se podobné případy, které se týkaly třeba i spisovatele Jaroslava Haška, nechaly právnicky vyhasnout. Takoví legionáři neměli pouze právo na legionářské výhody a maximálně měli problém sehnat práci. Zmíněný Alois Muna se na sjezdu rozhodl všem přítomným vyložit komunistický výklad činnosti československých legií. Bohužel tento výklad se nesetkal s úspěchem, Muna byl napaden asi stovkou legionářů a odveden do kasáren, kde ho chtěli dokonce popravit. Nakonec po zásahu starosty Olomouce byl Muna propuštěn a celý incident byl vyšetřován. Viník dostal pouze peněžitý trest.¹⁷⁸

Svaz nekompromisně socialistických legionářů měl spoustu nepřátel. Prezident je zradil, protože heslo: „*Tábor je náš program*“ pronesl on sám v Kyjevě a pak se od něj odvrátil. Nepřítelem byl kapitalismus. Nepřítelem byla vláda. Při budování republiky šlo čelním představitelům odboje o revoluci politickou a sociální svobodu. Po vzniku samostatného Československa, podle legionářů-komunistů nevznikla slibovaná socialistická republika. Tím se zlomil vývoj revoluce, restaurovala se rakouská byrokracie, která ponechala velké průmyslové podniky a velkostatky v rukou českých i německých kapitalistů, cizácké šlechty a vysávala tak národ. Podle nich tehdejší stav státu neodpovídal slibům a představám a navíc nebyla dokončena revoluce.

¹⁷⁷ Neznámý autor, *Nezaměstnané dělnictvo na práci do sovětského Ruska - Legionáři bez zaměstnání zúčastní se této akce*, Tábor: Orgán svazu nekompromisně socialistických legionářů, 1 (10), 1921, s. 1.

¹⁷⁸ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 10.

Členem se podle stanov mohl stát kdokoli, kdo se v zahraničí zúčastnil odboje proti Rakousko-Uhersku. Je pravděpodobné, že do tohoto spolku vstupovali legionáři, kteří bojovali po socialistické revoluci na straně bolševiků, protože po návratu část z nich byla zavřená ve vězení. *„Dnes 150 legionářů-socialistů za ni sedí na Pankráci - a vy ostatní? Vy jste se zřekli socialismu, neboť jste se smířili s katy ruského proletariátu. Vy již zase věříte těm, kteří vás již tolikrát podvedli. Medek, Pavlů, Gajda a ti ostatní smí již zase mezi vás, vy jste se stali opět jejich spojenci, půjdeme zase s nimi.“*¹⁷⁹

Mezi členy spolku byl Alois Muna, Jan Vodička, Václav Motl nebo František Polák. Všichni se mezi sebou oslovovali soudruhu.

4.6 Sdružení socialistických legionářů

Spolek vznikl ze stejných důvodů jako Sdružení nekompromisně socialistických legionářů, tedy z nesouhlasu s všelegionářským sjednocením a se vznikem Československé obce legionářské: *„Současně s Čs. O. L. vznikla nová legionářská organisace, Sdružení socialistických legionářů, která chce sdružovati právě ty, kteří jsou natolik socialisty, že nemohou ze socialistického programu bývalého Svazu slevovat.“*¹⁸⁰

Podle Socialistického legionáře vzniklo Sdružení přetvořením Svazu československých legionářů, protože po něm prozatímně přebíral organizační řád.¹⁸¹ Zakladatelem byl sociálně-demokratický poslanec Vincenc Charvát, který bojoval na frontě ruské.

V prvním čísle svůj program vystihli jasně: *„Socialistickou ideu stavíme proti ideji všelegionářství. [...] Nemáme žádného jiného cíle než práci a boj pro uskutečňování socialismu, práce a boj pro Socialistickou republiku československou.“*¹⁸² a *„Sdružení přejímá v celku program bývalého Svazu. Ale jest si přát, aby tento program byl určitějším a socialisticky vyhraněnějším. Je potřeba*

¹⁷⁹ Neznámý autor, *Úkoly nekompromisně socialistických legionářů*, Tábor: Orgán svazu nekompromisně socialistických legionářů, 1 (2), 1921, s. 3.

¹⁸⁰ Jaroslav HUSÁK, *K našemu programu*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (3), 1921, s. 1.

¹⁸¹ Neznámý autor, *Nepodrobíme se usnesení o likvidaci socialismu!*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (1), 1921, s. 1.

¹⁸² Neznámý autor, *Nepodrobíme se usnesení o likvidaci socialismu!*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (1), 1921, s. 1.

*netvořit legionářský socialismus, nýbrž je třeba socialistických legionářů.*¹⁸³ Sami sebe dokonce označovali za levicové socialisty až radikální socialisty.

Členem Sdružení mohl být každý československý legionář, který s jejich programem souhlasil, tedy měl být spíše socialistou, nežli legionářem, a samozřejmě podepsal písemnou přihlášku. Členský příspěvek činil 1,50 Kčs měsíčně.¹⁸⁴

Pokud jde o kulturní akce, sdružení se nepovedlo udělat tolik akcí jako jiným organizacím. Samotný spolek neměl dlouhého trvání, pravděpodobně se jim nedostávalo vysokých finančních prostředků. V červnu 1921 se zúčastnili 300. výročí popravy českých pánů na Staroměstském náměstí, kde chtěli „*proklínati Habsburky a Řím*“¹⁸⁵, v červenci 1921 oslavili památku mistra Jana Husa, ale i další osobnosti československého národa, např. Jana Žižku, Petra Chelčického, Jana Amose Komenského nebo Karla Havlíčka Borovského: „*Jsmo vděčni Husovi, že se dal za pravdu upáliti na hranici, jsmo vděčni Žižkovi, že vítězně postavil se proti celé Evropě, Chelčickému, že ukázal cestu Tolstému, Komenskému, že byl učitelem národů, Havlíčkovi, že svou novinářskou prací a svým životem dal našemu politickému vývoji páteř.*“¹⁸⁶ O měsíc později dne 14. srpna 1921 pořádalo Sdružení socialistických legionářů zahradní slavnost v restauraci Jezerce v Michli.

Od svého počátku bylo Sdružení kritizováno i nelegionářskými novinami, například večerník *Čas* označil spolek jako: „*Legionářské sektáře, hlouček, který je jen žalostným zbytkem zlikvidovaného Svazu legionářů a poznal, že nějakou vážnější složkou ve všelegionářském hnutí se tato sekta státi nemůže.*“¹⁸⁷

Redaktoři Socialistického legionáře se nebáli útočit ani samotnou vládu a kritizovat stav a poměry v tehdejší republice: „*Také koupíte-li si trestní zákoník (máme před sebou jeho vydání z roku 1921, nakladatel Orégr a syn v Praze II.), dočtete se v něm tolik zajímavých věcí platných od roku 1852 v Rakousku a přenesených nyní do republiky, že vám budou vstávat vlasy na hlavě hrůzou. Zjistili byste, že vlastně žijete s nedbalostí úřadů, neboť jste měli býti už dávno a dávno oběšeni pro celou řadu deliktů, na něž je nejmenším trestem smrt provazem. A nemusíte chodit daleko:*

¹⁸³ Jaroslav HUSÁK, *K našemu programu*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (3), 1921, s. 1.

¹⁸⁴ Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (1), 1921, s. 4.

¹⁸⁵ Neznámý autor, *Politika domácí*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (2), 1921, s. 3.

¹⁸⁶ *Tamtéž*, s. 3.

¹⁸⁷ Neznámý autor, *Různé zprávy*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (1), 1921, s. 2.

*poohlédněte se jenom okolo sebe a uvidíte, kolik je u nás rakušáctví, jak všude se roztahují říjnoví Čechoslováci, kteří byli importováni v napěchovaných vlacích z Vídně, aby doplnili mezeru, kterou nemohli zaujmouti ti, kdož věrně a oddaně sloužili Rakousku na území nynější republiky.*¹⁸⁸ Nebo obviňovali vládu z jejich současného stavu, kdy musí prakticky živořit: *„Bratři poštovní zaměstnanci dostávají v těchto dnech úřední vyrozumění. Otevírají je jistě s napětím. Snad už konečně mi přináší sdělení, že páni vyhověli zákonu. Jsem definitivním, dostanu na prvého o tolik a tolik korun více. Potřebuji už to nejnnutnější... Ano, páni si vzpomněli! Dopis je stručný a jasný. Bratr je propuštěn, protože páni o něm našli, že byl odsouzen... je tomu právě 18 let – byl s kamarády u sousedů na hruškách!*¹⁸⁹

Kritikou Sdružení nešetřilo ani na Kruh francouzských legionářů a jejího předsedu Otakara Husáka, v letech 1920–1921 byl ministrem národní obrany, obviňovali jej z přetvářky, lži a problémů na ministerstvu: *„Jsme opravdu na rozpacích, co si s touto partií jeho řeči počítí. Chce tím ministr Husák odvrátiti pozornost od svého vlastního úřadu, v němž legionářům se vede stejně, ne-li hůře, jako v ostatních ministerstvech, a ukázati na své pány kolegy ministry, s nimiž sedí společně v jedné ministerské radě? Vždyť je přece notoricky známo, že v jeho ministerstvu vážne např. započítání let stejně jako jinde, o ostatních ani nemluvě. Ano. Hořko je z toho! Z těch krokodýlích slz!*¹⁹⁰

Sama organizace neměla dlouhého trvání, protože už v roce 1925 zakladatel Vincenc Charvát vstoupil do předsednictva Československé obce legionářské.

4.7 Nezávislá jednota československých legionářů

Organizace vznikla až v roce 1925. Zmíněná opozice uvnitř Obce chtěla utvořit národně demokratickou frakci, avšak vedení tomu zabránilo. Na popud toho se dne 10. listopadu 1925 v hotelu Paříž sešla veškerá opozice a vytvořila vlastní organizaci Nezávislá jednota československých legionářů. Předsedou byl zvolen Antotnín Pastyřík.¹⁹¹ Byl to spolek nepolitický, ale postupně přibývalo pravicových legionářů.

¹⁸⁸ Neznámý autor, *Krach*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (2), 1921, s. 1.

¹⁸⁹ Neznámý autor, *Krach*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (2), 1921, s. 1-2.

¹⁹⁰ Neznámý autor, *Falešné slzy ministra Husáka*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (2), 1921, s. 2.

¹⁹¹ Ivan ŠEDIVÝ, *Vznik Nezávislé jednoty československých legionářů*, Historie a vojenství, 45 (6), 1996, s. 54.

Účelem jednoty bylo sjednocení legionářů na základě národní solidarity. Cílem spolku bylo: „*Sjednocení legionářstva na podkladě národní solidarity a na podkladě nepolitickém. Její činnost směřuje k morální a materiální podpoře hraničářů, zejména legionářských organizací i jednotlivých legionářů; v pohraničí chce konati práci osvětovou a lidovýchovnou; chce propagovati a popularisovati branné ideje národní; chce budovati nejrozsáhlejší sociální svépomoc svého členstva a podpůrné akce a fondy ve prospěch legionářů sociálně slabých.*“¹⁹² Většina paragrafů stanov je stejná jako u ostatních organizací, avšak u Nezávislé jednoty je tam zdůrazněna národní idea: „*Propagace branných idejí, povzbuzování národního vědomí a oddanosti ku státu.*“¹⁹³

Peníze na náklady se získávaly z měsíčních členských příspěvků a mimořádnými dary či dobročinnými sbírkami.¹⁹⁴

Dá se říct, že Nezávislá jednota nebyla na ministerstvu vnitra favoritkou. Ministerstvo nebo policejní ředitelství měly často administrativní námitky: „...*ministerstvo vnitra nemůže vzíti k vědomosti o zamýšleném utvoření spolku pod jménem Nezávislá jednota československých legionářů, kteréžto oznámením ze dne 10. prosince 1925, z těchto důvodů: Stanovy nevyhovují předpisu paragrafu 4 lit. f/spolkového zákona...příčí se správnímu řádu, poněvadž před utvořením spolku hlavního nelze odbočky organisovati a po utvoření hlavního spolku musí se odbočky jako samostatné právní subjekty řídit vlastními stanovami.*“¹⁹⁵ „Nadržování“ úřadů kritizoval Rudolf Medek ve svém projevu na třetím sjezdu Nezávislé jednoty československých legionářů: „*Při tom vidíme podivuhodný zjev, kdy se na jedné organizaci, např. na NJČsL, žádá stoprocentní obětavost, a kdy se k druhé organizaci, např. k ČsOL, projevuje stoprocentní shovívavost, že nakonec musíte mít pocit neupřímnosti a čehosi jako postranní intriky.*“¹⁹⁶

Spolku patřily noviny *Legie*, které vycházely jednou až dvakrát do měsíce. První číslo vyšlo 23. prosince 1925. Jednalo se spíše o náborový list: „*Nezávislá jednota československých legionářů je organizací národní [...], Nezávislá jednota československých legionářů bojuje pro návrat legionářstva k ideám jednoty národní a bratrství [...], Nezávislá jednota československých legionářů prohlašuje se pro*

¹⁹² AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1365, kart. 923.

¹⁹³ *Tamtéž.*

¹⁹⁴ *Tamtéž.*

¹⁹⁵ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1565, kart. 428.

¹⁹⁶ Rudolf MEDEK, *Poslání Nezávislé jednoty čsl. legionářů a Kruhu jejích přátel*, *Legie: Organ Nezávislé jednoty československých legionářů*, 5 (50), 1930, s. 1.

československou vzájemnost a státní jednotu, pro stát národní, pokrokový, demokratický a sociálně spravedlivý [...], Nezávislá jednota československých legionářů hlásí se k praporům branné moci československé republiky [...], Nezávislá jednota československých legionářů hájí nutnosti organisovaného legionářské spolčení a legionářské spolupráce ve vlasti.“¹⁹⁷

Nevraživý vztah měla Nezávislá jednota s komunisty. Například Rudolf Medek je nazýval „bolševiky“: „Mezi bolševiky a legionáři zeje propast, přes kterou nikdo nepřeklene most. Jsou to hřbitovy bratří, padlých bolševickými kulemi... Ale není to jen minulost, historie. KSC, která se stala nesamostatnou sekcí třetí moskevské internacionály, přijala nadiktovaný program protistátní.“¹⁹⁸

Nezávislá jednota byla vůči slovenskému Sdružení slovenských legionářů tolerantní, dá se říct, že měli mezi sebou hezké přátelské vztahy: „Co se týká legionářské myšlenky, shledáváme k naší bolesti, že byla svého času zdiskreditována legionářským rozkoem a zpolitizováním jedné její části. Rozkol byl na Slovensku pronikavější než v historických zemích a vedl k izolaci legionářů na Slovensku. Legionářství nezpolitizované, nezištné, přísně nacionální mohlo být v kritických letech poválečného života na Slovensku mravní autoritou. Naše cíle styky se slovenskými nacionalisty se prohlubují a přináší ovoce. Se Sdružením slovenských legionářů si dobře rozumíme a udržujeme přátelské vztahy. Chceme věřit, že naše hnutí přispěje k obrodě života na Slovensku a k odstranění existujících rozporů. Soulad českého rozumu a slovenského srdce je zárukou krásné budoucnosti našeho národa a naší drahé vlasti.“¹⁹⁹ Lze ho proto nazvat zastáncem slovenských zájmů. Rudolf Medek především věřil ve vojenskou jednotu Čechů a Slováků. V době války oba národy tvořily společnou válečnou oběť, která se stala základem česko-slovenského sjednocení. Idea československého bratrství byla pro Nezávislou jednotu důležitá. Medek Slováky nechtěl z organizace vyčlenit, na rozdíl od Československé obce bral Čechy a Slováky jako jeden celek.²⁰⁰

První sjezd Nezávislé jednoty se konal v červenci 1926, na kterém bylo sepsáno *Programové prohlášení spolku*. Podle prohlášení se spolek jednoznačně hlásil

¹⁹⁷ Neznámý autor, *Bratři legionáři, vstupte do Nezávislé jednoty!*, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (1), 1925, s. 1.

¹⁹⁸ Neznámý autor, *Uznání sovětů ...*, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (6), 1926, s. 1.

¹⁹⁹ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 10.

²⁰⁰ Rudolf MEDEK, *Poslední události a Nezávislá jednota čsl. legionářů*, Praha 1926, s. 23–24.

k humanisticko-demokratickým hodnotám. Mezi hlavní zásady Nezávislé jednoty patřila solidarita a bratrství, propagace myšlenky národní obrany a zejména vzdělávání společnosti o vlastenectví. Kládal se velký důraz na vojenskou morálku a legitimitu, které definovaly české ultranacionalistické hnutí v tomto období. Hovoříme tady o tzv. integrálním nacionalismu, jenž odmítá liberalismus, zakládá si na patriotismu a militarismu. Nejvyšší hodnotou je národ, kterému jsou všechny ostatní hodnoty podřízené.²⁰¹

Postupem času se z nepolitické organizace stala organizace nacionální, inklinující k armádní demokracii. Navenek se prezentovala jako „pochodeň masarykovské tradice“.²⁰² Předseda strany Antonín Pastyřík popisoval vztah organizace k fašismu: „*Poměr N.J.Čs.L. k fašismu jest týž, jako k jiným politickým stranám. Pokud fašistické hnutí pracuje zákonnými prostředky, nelze je považovati za hnutí protistátní a nelze odmítati členství v naší organizaci těm nečetným ostatně jednotlivcům-legionářům, kteří jsou buď jeho příslušníky anebo s ním sympatizují.*“²⁰³ Ve dnech 26. a 27. listopadu 1932 na čtvrtém sjezdu Nezávislé jednoty československých legionářů se křičela nacionální hesla jako „*Stavíme od základu – od nacionalismu*“, „*Náš program – Tvůrčí nacionalismus*“ nebo „*Budujme a milujme armádu*“.²⁰⁴ Silný nacionalismus se projevoval i v Kruhu přátel Nezávislé jednoty, politickou linii měli prakticky stejnou. Kruh přátel měl v programu důležité body č. 2: „*Důležitým úkolem Kruhu na poli národní práce bude získání mládeže k ušlechtilému a činorodému nacionalismu.*“²⁰⁵

Ihned po prvním sjezdu post předsedy převzal plk. Rudolf Medek,²⁰⁶ proto se můžeme někdy setkat názvem Medkovci. Nelze opomenout člena Nezávislé jednoty Radola Gajdu, který ještě v polovině 20. let byl brán ostatními členy a všemi legionáři jako hrdina sibiřské anabáze. Na sjezdu byl vítán skvělými ovacemi a celý sál při jeho řeči stál: „*Bratři, nemám připravené řeči, a po tolika projevech nepovažuji za nutné*

²⁰¹ K. KOCOUREK, „*In the Spirit of Brotherhood, United We Remain!*“: *The Independent Union of Czechoslovak Legionaries and the Militarist State*, in: *Sacrifice and Rebirth: The Legacy of the Last Habsburg War*, edd. Mark Cornwall, John Paul Newman, New York 2006, s. 158.

²⁰² AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1565, kart. 428.

²⁰³ Antonín PASTYŘÍK, *Náš další postup*, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (22), 1926, s. 2.

²⁰⁴ Rudolf MEDEK, Legie, národ, stát, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 7 (48), 1932, s. 1.

²⁰⁵ František SCHWARZ, *Kruh přátel Nezávislé jednoty čsl. legionářů*, Praha 1928, s. 28.

²⁰⁶ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1365, kart. 923.

*opakovati řeči, které zde byly prosloveny. Chci jen říci: Postavte se všichni ti, kdož souhlasíte s naším programem, pod náš prapor, pod prapor Nezávislé jednoty čsl. legionářů, a nebojte se žádných překážek. (Bouřlivý potlesk)*²⁰⁷ Tzv. Gajdova aféra vypukla ještě v červenci 1926, kdy byl obviněn ze špionáže a z chystání vojenského převratu. Vojenský převrat se měl konat právě při Všesokolském sletu, ale nic z toho nebylo prokázáno. Nakonec byl Radola Gajda 14. srpna 1926 superarbitrován. Spolek se v celé aféře postavil na jeho stranu: „*O generála Gajdu byl v minulých týdnech sveden boj, který provždy zůstane u nás smutným dokumentem nevyspělosti demokracie. [...] Ti, kdož vyvolali >affairu< úřadujícího náčelníka hlavního štábu čs. armády, nebyli snad přece tak naivní, aby nevěděli, že v demokratickém státu náhlý odchod na neobvyklou dovolenou tak důležitého funkcionáře nevzbudí zájem, dohady, spory, případně i politický boj ve veřejnosti. [...] Vyvozuje-li však z komuniké MNO. ve věci generála Gajdy závěr, který vzbouzí další ostouzení legionářovo v tisku, pak ztotožňujeme se plně s postupem generála Gajdy, když podává žalobu na původce udání a vyměňuje si rozšíření ji na všechny, kdož jakýmkoliv způsobem se dopouštějí na něm zločinu nactiutržení.*“²⁰⁸ Někteří členové, například Josef Kudela, vypovídali v jeho prospěch. Zastávali se ho, mluvili o jeho službě v Rusku a o jeho osobnosti. Národní osvobození, které vedlo vyšetřování, tyto členy pak obviňovalo z Gajdovštiny a žádná svědectví neměla moc smysl. Radola Gajda ze spolku odešel až v roce 1928 a rozhodl se vstoupit na pole politické. V lednu 1927 totiž založil Národní obec fašistickou, kde v jejím čele zůstal až do okupace. Po celé této aféře se Rudolf Medek pokoušel oddělit Radola Gajdu a jeho fašistickou organizaci od Nezávislé jednoty. Bohužel dřívější spojení s Gajdou natrvalo poškodilo Medkovu organizaci u všech levicových organizací, zejména u Československé obce legionářské.²⁰⁹

Spolek pořádal, jak slíboval ve stanovách, společenské akce, jako třeba Slavnostní večer revolučního máje roku 1917 na počest 10. výročí historických událostí doma i v zahraničí. Na podobných akcích v Praze skoro pokaždé vystupoval sám předseda, v této době již Rudolf Medek, nebo spisovatel Viktor Dyk. Při

²⁰⁷ Neznámý autor, *Ustavující sjezd Nezávislé jednoty čsl. legionářů*, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (14-15), 1926, s. 6.

²⁰⁸ Neznámý autor, *Poznámky*, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (16), 1926, s. 2.

²⁰⁹ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 15.

takovýchto příležitostech Nezávislá jednota žádala policejní ředitelství v Praze, aby „svým zaměstnancům, členům Nezávislé jednoty čsl. legionářů, pokud o to žádají, blahovlnně umožnilo účast na tomto sjezdě poskytnutím potřebné dovolené jako ji při podobných příležitostech poskytuje svým zaměstnancům, členům Československé Obce Legionářské.“²¹⁰ Takže obě sdružení žádala o dovolené pro své členy, ale většinou pouze Nezávislé jednotě nebylo vyhověno. Dále spolek pořádal oslavy 10. výročí Anabáze československého vojska a Rusi nebo další akce: „K šíření znalosti správné historie národní minulosti, zejména národního obrození a konečného osvobození národa součinností domácího a zahraničního odboje za světové války.“²¹¹ Oblibě se také těšily cykly veřejných přednášek o nacionalismu.²¹²

Po prvním roku života měla Nezávislá jednota 5 000 členů.²¹³ V roce 1932 měla Nezávislá jednota až 12 136 členů a o tři roky později dokonce 14 518.²¹⁴ Ve 30. letech se někdy tvrdilo, že v organizaci pracuje 25 000 lidí. Což už je opravdu veliké číslo, které spolek získalo jen díky sesterské organizaci Kruh přátel Nezávislé jednoty československých legionářů.²¹⁵ V novinách Legie se mluví o trochu menším čísle: „Dělali-li jsme bilanci, mohli jsme se radovat, že z 11 vysmívaných bratří, kteří zakládali na podzim r. 1925 Nezávislou jednotu čsl. legionářů, vyrostlo 131 odboček a 145 skupin Nezávislé jednoty čsl. legionářů; 49 odboček a 56 skupin Kruhu přátel, že kromě nich máme důvěrnické organizace na 176 místech Československé republiky. Jsme nepřiliš vzdáleni počtu 10.000 legionářů a 5000 členů Kruhu přátel.“²¹⁶ Ve stanovách bylo hlavním úkolem Kruhu zdůrazněno „získání mládeže ušlechtilému a činorodému nacionalismu“.²¹⁷

Nezávislá jednota čs. legionářů měla rovněž svůj vlastní prapor. Prapor základní bledě modrou barvou symbolizoval velké slovanské moře, z něhož byl vysunut bíločervený klín, který představoval národ československý. Na lící straně byl umístěn malý státní znak provedený stříbrem. Na rubu byl umístěn odznak Nezávislé

²¹⁰ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1365, kart. 923.

²¹¹ *Tamtéž.*

²¹² *Tamtéž.*

²¹³ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1365, kart. 923.

²¹⁴ František TUREK, Na cestě k vítězství, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 10 (19), 1935, s.1.

²¹⁵ František SCHWARZ, *Kruh přátel Nezávislé jednoty čsl. legionářů*, Praha, 1928, st. 28.

²¹⁶ Vojtěch HOLEČEK, *Naše odpovědnost vzrůstá*, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 5 (50), 1930, s. 1.

²¹⁷ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1565, kart. 428.

jednoty čs. legionářů provedený zlatem a hedvábím. V modrém okraji nahoře po obou stranách nápis: Nezávislá jednota čs. legionářů, dole „Kruh přátel NJČsL“. Prapor měl 1 metr na šířku, 1,3 metru na délku a byl zakončen slovanskou trikolórou. K žerdi byl připevněn 24 hřeby, do nichž byl vryt název odboček a žup, které hřeby darovaly. Žerd' praporu byla zakončena 4 kruhy, které symbolizovaly spojené země ČSR.²¹⁸

Na III. sjezdu Nezávislé jednoty a II. sjezdu Kruhu přátel nezávislé jednoty, který začal 4. prosince 1930, oslavovali 10. výročí návratu legionářů do vlasti. Předseda spolku Rudolf Medek měl na sjezdu svou dlouhou řeč. Kromě poslání spolku neopomněl zmínit ani vztah Hradu k Nezávislé jednotě a Československé obci: „*Při tom vidíme podivuhodný zjev, kdy se na jedné organisaci, např. NJČsL, žádá stoprocentní obětavost, a kdy se k druhé organisaci, např. ČsOL, projevuje stoprocentní shovívavost, že nakonec musíte mít pocit neupřímnosti a čehosi jako postranních intrik.*“²¹⁹ Proslov byl nacionálně zabarvený, předseda nastínil také jejich zahraniční politiku: „*Jsmo věrni svému národu, svému jazyku a své kultuře národní, hlásíme se také k nedávnému projevu našich národně sebevědomých intelektuálů a básníků; prof. Rádl z nás neučiní jakýsi česko-německo-sudetský mezinárod nebo pronárod. Jsmo přes všechny vlivy prostředí, krve kultury, Slované a zůstaneme Slovany. [...] Přes všechny difference, které nás deprimovaly po převratu v boji o Těšínsko, cítíme, jak je znenáhla sice, ale tím silněji a pevněji roste náš vztah k bratrské zemi polské, jejich národ je nám po krvi i po jazyku nejbližší, je náš nejtěsnější soused a sdílí s námi společné nebezpečí, je náš nejtěsnější soused a sdílí s námi společné nebezpečí i společné naděje.*“²²⁰ Zahraniční politiku se tedy snažili zaměřit na sousedské Polsko a slovanské Bulharsko, které podle něj byl v té době v krizi: “[...] tento zdravý lid, jemuž nepřátelé Slovanstva se snaží vsugerovat, že jeho místo je kdesi mezi střeoevropskými Mongoly, Hitlerovci a Heimwehry a ostatními nenávisťníky Slovanů, je ve své podstatě ta slovanský, jakým se ukázal za ruskotureckých a balkánských válek, a že je úkolem naší slovanské mise, toto vědomí v něm podporovat a živit.”²²¹ Dále chtěl udržovat přátelské vztahy s Jugoslávií, ve které viděl silného spojence. Nezapomněl ani na Rusko, které jim bylo velkou podporou za Velké války.

²¹⁸ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1565, kart. 428.

²¹⁹ Rudolf Medek, *Poslání Nezávislé jednoty čsl. legionářů a Kruhu jejich přátel*, Legie: Organ Nezávislé jednoty československých legionářů, 5 (50), 1930, s. 1.

²²⁰ *Tamtéž*, s. 2.

²²¹ *Tamtéž*.

V proslovu Pastyřika je prohlášení, že Nezávislá jednota chtěla spolu s Obcí spolupracovat v rámci společných oslav, avšak Obec pak uskutečnila oslavu sama. Druhá strana tvrdila totéž: „*Rádi konstatujeme, že poměr N. J. Čs. L. ke všem legionářským organizacím s výjimkou ČsOL. jest upřímně přátelský... Jednomyslně konstatováno, že spolupráce není možná jedině s ČsOL, která se v boji proti nám nezastavuje ani před znásilňováním shromažďovací svobody a rozbíjením našich schůzí (viz poslední případ v Josefově). Konstatováno dále, že ČsOL klame své členstvo i veřejnost, tvrdí-li na schůzích i v dopisech jednotám Obce, že Jednota odmítla jednati s Obcí o dohodě, k čemuž ji prý vedení Obce vyzvalo. Nezávislá Jednota takové pozvání nikdy neobdržela.*“²²²

Nezávislou jednotu stihl podobný osud jako Obec a byl dne 30. srpna 1939 po nařízení Reichsprotektora in Böhmen un Mahren ze dne 25. srpna 1939 zakázán.²²³

4.8 Sdružení italských legionářů

Zároveň s Nezávislou jednotou československých legionářů se zrodilo Sdružení italských legionářů se sídlem v Praze. Podle oficiálních stanov to byl spolek apolitický a dá se říct, že pouze tento spolek svůj slib dodržel. Podle organizačního řádu bylo jejím účelem: „*1, Vytvořiti jednotné společné středisko italských legionářů a udržovati bratrský svazek jakož i přátelské styky. 2, Udržovati a navazovati přátelské styky mezi italskými legionáři a osobnostmi, případně korporacemi, které mají přátelský vztah k našemu zahraničnímu odboji v Itálii. 3, Pracovati k tomu, aby v legionářstvu a v národě československém byla náležitě zhodnocena památka, tradice a zkušenosti našeho odboje v Itálii. 4, Napomáhati, aby jak v našem, tak i v italském národě bylo uchováno vědomí významu československo-italského spojení ve válce.*“²²⁴ Mezi jejich hlavní úkoly patřilo: „*Pořádání sjezdů, členských schůzí, veřejných přednášek, debatních a společenských večerů, pořádání zájezdů do míst památných pro italskou legii, jakož i vysílání zástupců ke slavnostem, manifestujícím účast italské legie na světové válce, sbírání památek, listin a jiných dokumentů, týkajících se života legii, mezi členy Sdružení i jinde, působení na členy, aby sepsali*

²²² Neznámý autor, *Resoluce*, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (22), 1926, s. 2.

²²³ *Tamtéž.*

²²⁴ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1557, kart. 937.

*své válečné vzpomínky, jakož i vytvoření historického odboru pro zpracování dějin italské legie.*²²⁵

Sdružení začalo fungovat 8. března 1926 v hotelu Paříž, kde byl zvolen přípravný výbor, který vedl Lev Vokáč. S ním předsedali ještě František Hlaváček, Antonín Pešl, Jan Bořil, Jaroslav Potěšil a další. V předsednickém křesle se pak vystřídali František Šišma a Pavel Nešpor. Prvotním důvodem k odchodu z Obce nebyla nespokojenost s vedením Československé obce legionářské, avšak oslavy výročí povolení československé armády v Itálii, které probíhaly 25. dubna 1926 v hotelu Radio. Oslav se zúčastnili významní hosté jako Edvard Beneš, Václav Klobáček, František Udržal, Jan Syrový a mnoho dalších. Na oslavách byl oficiálně vyhlášen vznik Sdružení italských legionářů, které mělo podporovat vztahy mezi legionáři a hlavně udržovat přátelské vztahy mezi Československem a Itálií, což bylo vyslovené napsáno přímo v jejich stanovách.²²⁶ Za faktický počátek lze považovat až červenec 1926, kdy byl vydán organizační řád, stanovy a začaly se zakládat tzv. Místní sdružení, do kterých se muselo zapsat alespoň 25 legionářů.²²⁷ Členem se mohl stát jen italský legionář podle zákona č. 462 „na základě přihlášky do československého vojska v Itálii nebo byl přeložen do tohoto vojska z československé legie v Rusku, ve Francii, nebo z některé armády spojenecké. [...]“²²⁸ Italští legionáři se k přestupu do nové organizace moc neměli: „V Chrudimi samé jest jenom jedna legionářská organisace a to jednota v rámci ČsOL, která čítá 167 bratří, z nichž 38 jest italských... Po delší debatě vyměnily se různé názory, ale nakonec jednohlasně usneseno prozatím nezakládati žádné jiné organisace... Schůze už takhle jsou poměrně dosti slabě navštěvovány, ježto většina bratří jest z venkovských obcí. Při liknavosti bratří, kteří stejně málo navštěvují dnešní schůze, nenavštěvovali by tyto potom vůbec a celek by tím trpěl a věci samé (myslím odbor italských legií) by to neprospělo [...]“²²⁹

Sdružení italských legionářů bylo zaregistrováno u Policejního ředitelství 26. února 1927 jako tzv. volné sdružení.²³⁰ O rok později 5. prosince 1928 se stalo členem Sociálního ústavu legionářského, a tak se z ní stala polostátní organizace. Od 30. let bylo Sdružení mnohem aktivnější, což dokazuje jejich nový časopis. V roce

²²⁵ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1557, kart. 937.

²²⁶ *Tamtéž.*

²²⁷ *Tamtéž.*

²²⁸ *Tamtéž.*

²²⁹ VHA, f. Sdružení italských legionářů, kart. 2 (Korespondence-neevidováno).

²³⁰ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1557, kart. 937.

1931 ve spolupráci se sdružením Svaz domobranců z Itálie začalo Sdružení vydávat časopis *Italský legionář* nákladem 2 000 výtisků.²³¹

Předseda František Šišma komentoval činnost spolku takto: „[...] při porovnání činnosti všech legionářských organizací, nutno s politováním konstatovati, že dosavadní práce Sdružení je velmi malá, dokonce je předstižena i domobranci.“²³² Organizace se politiky stranila, co to jen šlo. Přímou ve svých stanovách měli zdůrazněné, že je to spolek nepolitický a podle Ministerstva vnitra měl zakázáno se účastnit jakékoli politické činnosti, nebo ji dokonce vyvíjet. To potvrzuje i odezva Sdružení italských legionářů na pozvání od Kruhu francouzských legionářů. V říjnu 1926 Kruh nabádal ostatní organizace k veřejnému nesouhlasu s plánovanou daňovou reformou ministra financí Karla Engliše, která měla zavést darovací daň ve výši 55 %. I přes zavedení této daně, která by postihla všechny neziskové organizace, se Sdružení protestu odmítlo zúčastnit s tím, že se jedná o politickou věc.²³³ Spolek měl obecně neutrální a diplomatický postoj k ostatním legionářským sdružením. Hlavní představitelé Sdružení Jaroslav Potěšil, Vojtěch Hanzal a Lev Vokáč věděli, že nejdůležitější vztahy budou s Československou obcí legionářskou: „*Naše stanovisko k Obci bylo vždy úzkostlivě korektní. Kdyby toho nebylo, byli by bývali vystupovali zcela jinak proti nám... Vy, kteří jste v centru – budete jasně věděti pravé záměry Obce ke Sdružení, neboť Bratislava jest pouhá figurka, která se musí řídit pokyny z Prahy. Jenom ta okolnost, že zde nemají schopných lidí doposud pro tyto účely, zabraňovala zjevným bojům ... Rozhodně se však domníváme, že postup našeho Sdružení jest příliš pomalý, nejistý a že ani organizačně jsme valně nepokročili [...]*“²³⁴ S Obcí a jejich politickou aktivitou nesouhlasili, ale zároveň se vůči ní nechtěli vymezovat jako třeba Nezávislá jednota.

Bohužel postavení italských legionářů a jejich spolku nebylo nijak moc vysoké oproti ostatním. Jejich situaci popisoval předseda Sdružení František Šišma: „*K další informaci k odůvodnění naší existence uvádíme, že bratří francouzských bylo jen devět tisíc a jejich Kruh již delší dobu koná velmi značnou propagaci a také ve prospěch*

²³¹ VHA, f. Sdružení italských legionářů, kart. 2 (Korespondence-neevidováno).

²³² VHA, f. Sdružení italských legionářů, kart. 1 (Korespondence-neevidováno).

²³³ *Tamtéž.*

²³⁴ VHA, f. Sdružení italských legionářů, kart. 1 (Korespondence-neevidováno).

členů. *Italských legionářů však bylo dvacet tisíc! A co ví o nás veřejnost, nebo i ostatní legionáři?*²³⁵

Nemalý spolek měl v průběhu svého života finanční problémy. Členský příspěvek byl velice nízký, 3 Kčs čtvrtletně. Členský poplatek by ani tak nevadil, ale členů bylo oproti jiným organizacím velice málo. Spolek dokonce dostával z tiskárny upomínky za neplacení.²³⁶

Čím se italští legionáři odlišovali od ostatních, jsou zájezdy, právě díky snaze udržovat přátelské styky mezi italskými legionáři a italskými korporacemi. V dubnu 1928 Sdružení italských legionářů uspořádalo výlet na italská bojiště. Zájezd se těšil velkému úspěchu, i když cena za dopravu byly 1040 až 4910 Kčs.²³⁷

Pokud jde o dodržování přátelských vztahů s Itálií, tak 20. října 1934 Sdružení uspořádala v Národní kavárně v Praze „*večírek na rozloučenou s panem plk. Cadornou, vojenským přidělcem Král. italského.*“²³⁸

Dále se organizace zúčastnila oslav 10. výročí bojů o Slovensko a při této příležitosti spolupracovala ještě se svou sesterskou organizací Kruh výzvědků, ve které se scházeli členové bývalého 39. výzvědného pluku.²³⁹ Mezi další pořádané akce patřila tzv. Trýzeň za Milana Rastislava Štefánika, která se měla pořádat v květnu 1929. Na organizaci mělo spolupracovat více organizací, například Masarykova letecká liga, Ministerstvo národní obrany, Ministerstvo veřejných prací, Posádkové velitelství Velké Prahy, Městská rada hlavního města Prahy, Československá obec legionářská, Nezávislá jednota československých legionářů, Památník odboje, Kruh francouzských legionářů, Svaz československého důstojnictva, Svaz československých pilotů atd. Jednotlivé organizace se mezi sebou nedokázaly shodnout, a tak se trýzně pořádaly čtyři.²⁴⁰ Poté pořádali například pietní vzpomínku na padlé a popravené legionáře italské domobrany, národní gardy, střelecké jednoty a vojska. Akce se konala 25. června 1938 na Staroměstském náměstí za doprovodu plukovní hudby a sokolských dorostenců.²⁴¹

²³⁵ VHA, f. Sdružení italských legionářů, kart. 1 (Korespondence-neevidováno).

²³⁶ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1557, kart. 937.

²³⁷ VHA, f. Sdružení italských legionářů, kart. 1 (Korespondence-neevidováno).

²³⁸ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1557, kart. 937.

²³⁹ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1557, kart. 937.

²⁴⁰ *Tamtéž.*

²⁴¹ *Tamtéž.*

Dne 25. srpna 1939 byl nařízením Reichsprotektora in Böhmen und Mahren č. 13 spolek se všemi místními, okresními, krajskými i zemskými organizacemi rozpuštěn.

Sdružení díky své neutralitě přežilo Protektorát Čechy a Morava, a i po své likvidaci byl spolek v roce 1945 obnoven a přejmenován na Sdružení italských legionářů a domobranců při Československé obci legionářské. Ve vedení se ukázala ta samá jména jako třeba František Šišma. Svou neutralitu si bohužel neudrželi v únoru 1948, kdy se spolek přihlásil k vládě Klementa Gottwalda.²⁴²

4.9 Kruh francouzských legionářů

Organizace mohla vzniknout už v březnu 1926, ale Ministerstvo vnitra mělo pár výhrad k jejímu založení. Některé paragrafy v původních stanovách nevyhovovaly předpisům spolkového zákona č. 134/1867 Sb. Stanovy neměly ustanovení o utvoření spolku, o tom, kdo volí předsednictvo a kdo jej tvoří, jakou má předsednictvo působnost, kdy platně jedná, dále nebyly uvedeny prostředky, jimiž spolek měl uskutečňovat svůj účel. Ministerstvu vnitra také vadilo, že členem mohl být nejen legionář, ale i každý Čechoslovák bez ohledu na státní příslušnost, který sloužil nejdéle do příměří, tedy do 11. listopadu 1918, a tak se výhod zákonem určených pro legionáře mohli domáhat i „nelegionáři“.

Ministerstvo vnitra vzalo na vědomí výnos č. 24035/1926-6 dne 9. dubna 1926, kterým byl vytvořen spolek s názvem Kruh francouzských legionářů. Ve výnosu je speciálně zdůrazněno, že spolek je nepolitický a má zakázáno se účastnit jakékoliv politické agitace. Jeho přípravný výbor se sešel dne 30. dubna 1926 v sále Slovanského ostrova v Praze a z něho tentýž den vznikla ustavující valná hromada.

Účelem spolku bylo: „*a, Udržeti zájem a povinnost bratří legionářů z Francie, pokračovati v bratrském soužití dle zásad zahraničního odboje a tím zachovávat i a v životě našeho národního státu uplatňovati ty mravní hodnoty, jež byly přímou příčinou vzniku a trvání tohoto odboje. b, Nepolitická činnost všenárodní a kulturně výchovná. c, Hájení hospodářských a sociálních zájmů francouzských legií, příslušníků jejich a pozůstalých po nich. d, Podnikat občanské zájezdy na bojiště ve Francii a do bývalých posádek pluků. e, Zřízení vlastního domova.*“²⁴³ Kruh chtěl

²⁴² Neznámý autor, *Italští legionáři a domobrancí věrně pro socialistickou republiku*, Hlas revoluce, 4-1 (14), 1948, s. 3.

²⁴³ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1398, kart. 925.

svých cílů dosáhnout: „a, *Pěstěním vzájemných styků. b, Sbíráním písemných a věcných dokumentů o našem osvobozovacím zápase ve Francii, a i v jiných místech, odkud se doplňovaly francouzské legie, a pomáhati tak v práci památníku odboje. c, Pořádáním slavností, přednášek, rozprav majících vztah k národnímu osvobození vůbec, zvláště však se zřetelem na účast francouzských legií, pořádáním kursů, výstav, doplňováním knihoven, čítáren a šířením tiskem hlubšího poznání života v zahraničí. d, Hmotnou podporou potřebných členů, jejich rodin a pozůstalých; podpory tyto uděluje spolek nezávazně, přihlíží ku stavu spolkových prostředků. O výši podpory rozhoduje v každém jednotlivém případě výbor, maje na zřeteli potřebu žadatelovu. e, Zakládáním odboček v republice a event. spoluprací se stávajícími již organisacemi legionářskými. f, Hmotné prostředky k dosažení vytčeného účele opatří si spolek ze zápisného a členských příspěvků, jichž výši ustanovuje valná hromada a z případných darů a odkazů.“²⁴⁴ Účel a prostředky k dosažení cílů mají spolky Sdružení italských legionářů, Kruh srbských legionářů a Kruh francouzských legionářů skoro stejné až na pár výjimek.*

Členem mohl být každý legionář, který prokázal, že byl řádným příslušníkem jakékoliv francouzské legionářské formace. Podobně jako u Kruhu srbských legionářů²⁴⁵, tak i tady existovali tzv. mimořádní členové, tedy „*všichni Čechoslováci bez ohledu na státní příslušnost, kteří ve světové válce nejdéle však do 28. října 1918 byli zařazení do legionářských nebo jiných útvarů dohodových vojsk ve Francii*“ a tzv. čestní členové, kterým se mohl stát „*domácí i cizí státní příslušník, který sloužil ve výše jmenovaných formacích, nebo československých legiích ve Francii a osvědčil se jako čestný a demokratický přítel našeho národa.*“²⁴⁶

Prvním předsedou se stal Otakar Husák, který se ve svém křesle předsedy udržel až do roku 1939.

Kruh pořádal, stejně jako ostatní organizace, kulturní akce. V sobotu 18. prosince 1926 v sále Československé obchodní besedy se oslavovalo 9. výročí utvoření Československé armády ve Francii. Při této příležitosti měl účinkovat 4. a 5. vojenský orchestr. Dne 24. října 1931 na Slovanském ostrově se konal vzpomínkový večírek na oslavu bitvy u Vouziers a Terronu. Spolek pořádal i veřejné

²⁴⁴ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1398, kart. 925.

²⁴⁵ Ve stanovách Kruhu srbských legionářů a Kruhu francouzských legionářů se jednotlivé popisy člena mimořádného a čestného liší.

²⁴⁶ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1398, kart. 925.

přednášky, například dne 12. prosince 1935 připravil v přednáškovém sále Pražské městské knihovny v Praze I. přednášku pplk. Kudláčka o Bolívii.

V roce 1935 vydal Kruh francouzských legionářů Jubilejní ročenku legionářskou. V ní mimo jiné byly sepsané všechny výhody, které legionáři mohli využívat. Byly zde podrobně sepsané všechny legionářské zákony, a tak se ročenka stala legionářovým průvodcem po všech úřadech.²⁴⁷

Ke konci 30. let Zemský úřad v Praze povolil spolku nosit své vlastní odznaky. Byl kopií odznaku, který francouzští legionáři měli na baretech, jež byly součástí jejich vojenské uniformy. Odznak měl francouzské legionáře odlišit od alpských střelců domorodé francouzské armády, kteří měli stejnou uniformu. Odznak se skládal ze znaků čtyř zemí: český dvojocasý lev, moravská orlice, slezská orlice a slovenské trojvrší s dvojramenným křížem. Členové Kruhu francouzských legionářů tento odznak mohli nosit i na civilním oblečení.

Dne 30. srpna 1939 byl spolek rozpuštěn na základě Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mahren, které bylo otištěno ve Věstníku *Reichsprotektora in Böhmen und Mahren*. Spolek byl zrušen se všemi místními, okresními, krajskými a zemskými organizacemi.²⁴⁸

S Kruhem francouzských legionářů je spojená aféra z roku 1963, kterou se zaobíral Národní výbor hlavního města Prahy: „*Kruh francouzských legionářů byl v době okupace rozpuštěn a jeho činnost po osvobození v roce 1945 nebyla dále povolena a všichni členové odboje z první i druhé války měli možnost se zapojit do nynějšího Svazu protifašistických bojovníků.*“²⁴⁹ Bývalí členové Kruhu do Svazu protifašistických bojovníků nevstoupili a dál vyvíjeli samostatnou spolkovou činnost. Národní výbor pak začal některé tyto členy vyslýchat. Hlavními organizátory této nedovolené činnosti byl Otakar Husák, bývalý předseda, který tuto funkci prováděl, i když spolek nebyl po roce 1945 obnoven. Z titulu své funkce podepisoval různé písemnosti spolku, včetně pozvánek na výroční schůze a pamětní listy, které byly předávány některým jubilatům spolku. Dalším hlavním organizátorem byl Josef Nesnídal, jednatel Kruhu francouzských legionářů. Ten podepisoval různé písemnosti, používal spolkové razítko a organizoval spolkové schůze. Na schůzích oba pronášeli oficiální projevy, které byly „[...]prodchnuty ideologií Masaryka a Beneše

²⁴⁷ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1398, kart. 925.

²⁴⁸ *Tamtéž.*

²⁴⁹ *Tamtéž.*

a překrucovány historické skutečnosti vzniku Československa, byl napadán Sovětský svaz a zkrusována pravá úloha zejména ruských legií“²⁵⁰. Tento případ byl nakonec ukončen pouze pohovorem na odboru vnitřních věcí Národního výboru v Praze, a to především kvůli k jejich vysokému věku.²⁵¹

4.10 Kruh srbských legionářů

Srbští legionáři se scházeli od roku 1920 jen jako Volné sdružení československých legionářů ze srbské armády.²⁵² Jako spolek začali fakticky fungovat až o deset let později v únoru 1930: „Na základě zákona o právu spolčovacím dovolujeme si oznámiti, že dne 8. března 1930 byl ustanoven a uveden v činnost spolek Kruh srbských legionářů v Praze na ustavující valné hromadě tohoto dne konané.“²⁵³ Ustavující valná hromada se sešla ve 20:00 ve Vaničkově restauraci U Slepé brány v Praze.

Prvním předsedou byl Karel Freja, kterého později vystřídali Václav Kopal, Jaroslav Outrata, František Vejmelka, nebo Rudolf Viest. Kruh měl své hlavní sídlo v Praze a další sesterské pobočky už neměl.

Organizace to bylo přísně nepolitická: „Účelem Kruhu srbských legionářů jest: a, Přispívati k zabezpečení a obraně čs. republiky a k jejímu vybudování v duchu národní a demokratické svobody podle zásad, vytčených ve washingtonské deklaraci čs. nezávislosti ze dne 18. října 1918; b, Udržovati bratrské styky mezi čs. legionáři, kteří dobrovolně sloužili v srbské/jihoslovenské armádě ve světové válce; c, Sbíratí materiál o činnosti v srbském/jihoslovenském vojsku; d, Informovati veřejnost o této činnosti; e) Udržovati přátelské styky s jihoslovenskými legionáři Savez ratnih dobrovoljaca Kraljevine Jugoslavie/ a jejich vlastí; f, Podporovati legionářskou činnost vůbec, g, a též i jiné korporace s účely podobnými, zejména Československo-jihoslovenskou Ligu; h, Udržovati a pěstovati společenské styky mezi členy Kruhu, jich rodinami, přáteli a příbuznými.“²⁵⁴ Spolek tak měl pořádat členské schůze, sjezdy, přednášky pro veřejnost, vycházky, debatní večery, zájezdy do Srbska, vydávat knihy a jiné publikace. Politická činnost Kruhu byla vyloučena, a tak se spolek

²⁵⁰ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1398, kart. 925.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1794, kart. 950.

²⁵³ Tamtéž.

²⁵⁴ Tamtéž.

nesměl účastnit jakékoliv politické činnosti, což ostatně zmiňují ve stanovách všechny organizace.²⁵⁵ Organizace získávala peníze z členských příspěvků, výtěžků ze zábav, prodaných knih a darů.²⁵⁶

Členem se mohl stát každý legionář, který za první světové války sloužil dobrovolně v srbské armádě. Pak existovali ještě tzv. *čestní členové*, kteří se snažili sblížit oba národy na poli kulturním, vojenském nebo národohospodářském, a tzv. stálí hosté, což byly manželky a děti řádných členů. Tudiž mohl být členem i „nelegionář“, ale musel přijmout stanovy a program Kruhu.²⁵⁷

Pokud jde o kulturní akce, které Kruh pořádal, tak dne 16. října 1936 se uskutečnila na Staroměstské radnici oslava 20. výročí bojů I. srbské dobrovolnické divize. Kruh přímo zdůraznil, že se nejedná o akci politického rázu, ale o vojensko-historickou. Na oslavě pronesl projev ministr národní obrany František Machník a vyslanec pro Srbsko a Rumunsko František Vejmelka.²⁵⁸ Pokud jde o zájezdy do zahraničí pro veřejnost, tak ty spolek nepořádal.

Kruh spolupracoval s Československo-jihoslovanskou ligou a Československo-rumunským ústavem v Praze.²⁵⁹ Někteří jeho členové ve 20. letech vedli jednání, která vyústila v tzv. Malou dohodu, a to právě díky přátelskému vztahu Kruhu se spolky v Jugoslávii a Rumunsku.

V roce 1939 byl spolek nařízením Rechtsprotektora in Böhmen und Mahren, vydaným dne 25. srpna 1939, dne 30. srpna 1939 zrušen se všemi místními, okresními, krajskými a zemskými organizacemi rozpuštěn.²⁶⁰

4.11 Ústřední jednota československých legionářů-katolíků

Katoličtí českoslovenští vojáci měli své kořeny v zajateckých táborech v Rusku a Itálii, a to díky tělovýchovné organizace Orel a jiným katolickým spolkům. Podle statistik, které vypracovala skupina československých legionářů-katolíků, bylo v legiích 374 katolických dobrovolníků z Čech, 6 217 z Moravy, 178 ze Slezska a 75 ze Slovenska. Na straně Dohody v průběhu Velké války bojovalo 9 211 římských

²⁵⁵ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1794, kart. 950.

²⁵⁶ *Tamtéž.*

²⁵⁷ *Tamtéž.*

²⁵⁸ *Tamtéž.*

²⁵⁹ *Tamtéž.*

²⁶⁰ *Tamtéž.*

katolíků československé národnosti. Nejsou zde započítáni legionáři, kteří přestoupili na pravoslaví nebo své vyznání nepřiznali vůbec.²⁶¹

Problém s přestupem na pravoslaví byl na území Ruska. Nešlo ani tak o to, že by je východní ortodoxní víra nějak lákala, ale na odřeknutí katolické víry trvali ruští velitelé u dobrovolců v České družině. Většině Čechoslováků to nevadilo, protože jejich katolické vyznání bylo spíše formální v rámci Rakouska-Uherska.²⁶² Příkladem je plukovník Josef Švec, který se 25. října 1918 zastřelil. On sám přestoupil z katolictví na pravoslaví, byla to ukázka věrnosti ruskému národu a příslušnost k ideje společného slovanství. Formálně akt proběhl 5. prosince 1916, kdy dostal ještě své druhé jméno Georgij – Jiří. Ve svém deníku ale uvedl, že ho donutil plukovník Konstantin Konstantinovič Mamontov.²⁶³ Pravoslavné legionáře a katolické legionáře spojila svatováclavská tradice a boj pod vedením sv. Václava byl sbratřovacím prvkem.

Rok před koncem války vypracoval český kněz František Božek memorandum pro papeže, ve kterém sepsal požadavky Čechoslováků na samostatnost: „*Svatý Otče! Nemá-li se v čase budoucím nová lítě válečná rozzuřit, musí Čechoslovákům samostatnost vrácena býti. [...] Nesmíme připustit, aby lid československý ve své vlastní domovině za psance, cizince byl považován, jako divá zvěř štván, nevinně, krvavě a nekřesťansky pronásledován, o životy, jazyk i nesmírné majetky okrádán, jak se to, bohužel, více než dvě století děje vládnoucí v Rakousku německo-maďarskou stranou, čímž nesmírně trpělo a trpí podnes naše náboženství...*“, „*Justitia regnorum fundamentum*“ – stojí psáno na bráně císařského hradu ve Vídni, ale heslo to rakouská vláda nikdy neplnila vůči Čechoslovákům.“²⁶⁴ Papež Benedikt XV. se přiklonil k bojům československých katolíků za státní samostatnost.²⁶⁵ Češi v průběhu Velké války vytvořili organizaci sdružující katolíky legionáře, Ústřední jednota československých legionářů-katolíků, jejímž hlavním cílem bylo očistit československé katolíky od austrokatolicismu.²⁶⁶

Po příjezdu do Československé republiky legionářů se na legionáře-katolíky začalo zapomínat, protože v kurzu byla husitská idea a socialistická interpretace

²⁶¹ Neznámý autor, *Statistika katolických legionářů*, Věstník čsl. legionářů-katolíků, 3 (2), 1928, s. 1.

²⁶² Stanislav VEJVAR, *Ústřední jednota čsl. legionářů-katolíků (1924-1937)*, II. díl, in: *Distance: revue pro kritické myšlení*, č. 4, 2003.

²⁶³ Josef Jiří ŠVEC, *Deník plukovníka Švece*, Praha 1921, s. 149.

²⁶⁴ Alois Augustin NEUMANN, *Katolictví a naše národní osvobození*, Hradec Králové 1922; s. 19-20.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 20.

²⁶⁶ Josef DOLEŽAL, *Český kněz*, Praha 1931, s. 56

1. národního odboje.²⁶⁷ První katolická veřejná akce se konala roku 1922 v Brně při sletu Orelstva a na oslavy přijelo 200 legionářů-katolíků a členů Orla, někteří přijeli v legionářské uniformě a jiní zase v orelském slavnostním stejnokroji.²⁶⁸ A právě orlové-legionáři se pak stali stavebním prvkem při vzniku Ústřední jednoty československých legionářů-katolíků, kteří už měli praxi se spolkovým životem z války.

Účelem spolku bylo: „a, *Sdružití všechny československé legionáře křesťanského názoru světového ku práci pro československý stát jako celek na podkladě solidarity křesťanské a solidarity legionářské; b, Pěstovati legionářskou solidaritu účastí ve všech akcích československého katolického života, zejména součinností v katol. akcí; c, Pečovati o právní, duchovní a hmotné zájmy svých členů a jejich rodin; d, Podnikati samostatné akce a dávatí podnět k společným akcím s jinými útvary sloužícími československému státu a jeho křesťanskému rázu.*”²⁶⁹

K dosažení těchto úkolů sloužilo: „a, *Udržování přesné evidence všeho legionářstva v celém obvodu a jeho rodin a příbuzných. b, Pěstování společenských styků mezi legionáři, jejich rodinami a přáteli, zejména pořádáním divadel, přednášek, debat, recitací a hudebních večerů. c, Sbíratí historický materiál legionářský a připravovati látku pro zpracování ideí osvobozených ku použití v nynějším životě státním. d, Pěstovati náboženský život, a korporativně se účastniti náboženských úkonů hlavně ve státní a národní svátky. e, Konati odborné kursy, exkurse, sjezdy, divadelní a biografická představení, slavnosti, výstavy, vydávati časopisy a jiná tisková díla. f, Zakládat odbory hudební, divadelní a jiné, jež jsou pouze vnitřními orgány spolkové správy. g, Jednati s příslušnými činiteli a uskutečnění Ústavu pro studium života v legiích. h, Poskytovatí členům bezplatné právní porady, starati se o opatřování podpor z legionářských fondů a zejména opatřovati práci nezaměstnaným, bezplatně sprostředkovati všechny hmotné i duchovní potřeby členů a jich rodin. ch, Podporovati hospodářské podnikání členstva.*“²⁷⁰ Tento spolek, jak se lze dočíst ve stanovách, kladl velký důraz na sociální zaopatření nezaměstnaných, hospodářskou podporu a pomoc v orientaci v legionářské legislativě. Dále bylo zdůrazněno, že je to spolek nepolitický, který se nesmí angažovat v politice.

²⁶⁷ Adolf ŽAMPACH, *Katolíci v zahraničních bojích o československou samostatnost*, Brno 1928, s. 134.

²⁶⁸ *Tamtéž*, obrazová příloha.

²⁶⁹ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1794, kart. 950.

²⁷⁰ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1794, kart. 950.

Členem podle stanov mohl být každý legionář, který splňoval § 2. v zákoně č. 462/1919 Sb. Není zde zmínka o tom, že by člen musel mít katolické vyznání.

Zde je ukázka nenávisti socialisticky zaměřené „všelegionářské“ Československé obce legionářské, která způsobila vlnu nepřátelství uvnitř národa i přes to, že podle prezidenta T. G. Masaryka bylo náboženství základním stavebním kamenem mravnosti. Mravnost je pak propojená s demokracií a Masarykovým pojetím humanismu.²⁷¹ Odpovědí katolických legionářů bylo založení Ústřední jednoty československých legionářů-katolíků. Přední osobnosti Orla a legionářů, například Cyril Metyš, František Mikuláš Žampach, začali vytvářet seznamy bratrů, kteří se přihlásili ke katolické víře a kteří byli členy Československého Orla, Odborového sdružení křesťansko-sociálního, spolků katolických tovaryšů, Omladiny a Československé strany lidové.²⁷²

Jednotu lidoveckých legionářů založil přípravný výbor vlastní katolické legionářské organizace, jejímiž členy byl budoucí předseda Cyril Metyš, vrchní zemský učitelský rada v Brně, PhDr. D. Polanský, štábní kapitán v Praze Arnošt Tuček, dělník Theodor Rosendorf z Oslavan, úředník Michal Helešic z Břeclavi, rolník František Čoupek z Bosonoh a další.²⁷³ Výbor a další spolupracovníci z Orla vytvořili rozsáhlý seznam se zájemci o členství. Dne 4. října 1923 měla kartotéka 200 jmen legionářů katolického vyznání. Na plenární schůzi ještě tentýž den výbor schválil konečnou verzi stanov a byly poslány úřadům. 28. října 1923 se sešla valná hromada, byla svolána mše, kterou za zesnulé legionáře sloužil P. Antonín Tuček z Boskovic.²⁷⁴

Organizace měla centrum na Moravě. Za čtyři roky fungování nabrala 4 tisíce členů, z toho 2637 jich žilo v Brně.²⁷⁵

Prvním předsedou se stal již zmiňovaný Cyril Metyš, který pocházel původem z Brna. Organizace vydávala od 15. února 1926 čtvrtletně svůj časopis *Věstník československých legionářů-katolíků*. Jejich hlavním cílem podle člena Adolfa

²⁷¹ Tomáš Garrigue MASARYK, *Ideály humanitní*, Praha 1927, s. 65.

²⁷² S. VEJVAR, *Ústřední jednota ...*, I. díl, in: *Distance: revue pro kritické myšlení*, č. 3, 2003.

²⁷³ S. VEJVAR, *Ústřední jednota a...*, II. díl, in: *Distance: revue pro kritické myšlení*, č. 4, 2003.

²⁷⁴ P. Antonín Tuček z Boskovic za Velké války působil v ruských legiích a bojoval jako řadový voják, nebyl tedy legionářským knězem. Až po návratu do Československé republiky vstoupil do kléru. V ruských legiích působil český katolický kněz P. Josef Chadim a jeden člen Řádu milosrdných bratří Metoděj Laštůvka. Mohli křtít, oddávat, vést bohoslužby. Na francouzské frontě sloužil P. Alfons Biskup, který dokonce pomáhal umírajícím legionářům na svou poslední cestu přímo v zákopech a později byl vyznamenán francouzským válečným křížem za hrdinství. In: A. ŽAMPACH, *Katolíci v zahraničních ...*, Brno 1928, s. 111-112.

²⁷⁵ A. ŽAMPACH, *Katolíci v zahraničních ...*, Brno 1928, s. 136.

Žampacha: „*Vnuknutím Božím a z příkazu národní solidarity šli jsme dobrovolně hájiti spravedlivých práv a nároků našeho národa v boj na život a na smrt a jako jediným cílem naším bylo obnovení čsl. samostatnosti a nezávislosti, tak se i nyní necítíme volni od těchto závazků vůči národu i Československé republice. Z těchto důvodů a z věrnosti k našemu lidu československému i na památku našich padlých bratří, odpočívajících u Zborova, na Sibiři, ve Francii, v Srbsku i všude, kde dobrovolc český a slovenský pro svobodu bojoval pod prapory spojeneckými, – slibujeme vytrvati, Čsl. republiku za každých okolností brániti, v míru prací a plněním občanských povinností závazky k vlasti i národu věrně plniti! Slibujeme dále našim potomkům zachovati neztenčené dědictví našich otců, víru Cyrilometodějskou a Svatováclavskou, jakož i svědomitě plniti povinnosti náboženské, neboť jsme přesvědčeni, že jedině svatá víra otců našich sjednotí národ náš český a slovenský – k budoucí slávě Čsl. národa i vlasti! Slibujeme, celý svůj život tímto příkazem budeme se řídit! K tomu nám dopomáhej Bůh!*“²⁷⁶ Podle stanov to byla nepolitická zájmová organizace, která měla hájit kulturní stanovisko podle křesťanství a měla bránit jednotu legionářů: „*Legionářstvo prodělává dnes těžkou krizi. Štěpí se na části, které stojí proti sobě nepřátelsky a bratři, kteří kdysi svorně za hranicemi šli za jednou ideou, dnes nevraží na sebe a zapomínají, že nesvornost překáží vykonati společný úkol, jenž ještě není splněn. Všichni to vidíme a bolí nás to. Kdybychom už nebrali zřetel na to, že jsme ztratili chováním několika jednotlivců, které jsme zapomněli zakřiknouti, sympatie české veřejnosti, přece nesmíme zavírat oči před faktem, že naším drobením vzrostly útoky nepřátel našich, ať už z tábora českého neb německého. [...] Uvítali jsme s radostí utvoření jednotné organisace České Obce Legionářské – o níž jsme se dle prohlášení domnívali, že bude vedena v duchu poctivě legionářském a nepolitickém. Avšak zmocnili se vedení zase ti lidé, kteří už byli za hranicemi překážkou konsolidace vojska. Jako jediný úkol si vybrali štvání proti katolíkům. [...] Obec si nevšímala vůbec legionářů, kteří se účastnili komunistické Spartakiády, na níž bylo tolik štváno proti republice.*“²⁷⁷ Na první schůzi valné hromady zasedali i hosté, například předseda Československé strany lidové Jan Šrámek nebo člen Československého Orla Adolf Žampach. Jan Šrámek při svém proslovu doporučil budoucí spolupráci s jinými legionářskými organizacemi v otázkách týkajících se státu.²⁷⁸ A opravdu svůj slib dodrželi. Jednota

²⁷⁶ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/1874, kart. 953.

²⁷⁷ S. VEJVAR, *Ústřední jednota ...*, I. díl, in: Distance: revue pro kritické myšlení, č. 3, 2003.

²⁷⁸ S. VEJVAR, *Ústřední jednota...*, II. díl, in: Distance: revue pro kritické myšlení, č. 4, 2003.

začala spolupracovat s ostatními legionářskými organizacemi, až na Československou obec legionářskou.

Dne 7. dubna 1935 vznikla tzv. Jednota přátel československých legionářů-katolíků se sídlem v Praze. Do Jednoty přátel vstoupil například Jan Šrámek. Podpůrný sesterský spolek měl funkci reprezentativní, protože v členstvu byly pouze známé osobnosti katolické církve nebo Československé strany lidové, tudíž nelegionáři.²⁷⁹

Od roku 1927 se spolek rozrůstal, během jednoho roku se jejich členská základna zvýšila na 3 171. Spolek pořádal veřejné schůze a akce pro veřejnost, jako třeba oslavy 28. října, divadelní představení. Dokonce někteří členové se účastnili desátého výročí bitvy u Zborova. Pouť jela na Ukrajinu ke zborovské mohyle s padlými legionáři. Slavnostní projev pronesl Adolf Žampach. Ostatní zemřelým na hrobu darovali věnec s nápisem „*Padlým bratřím u Zborova – Ústřední jednota čsl. legionářů*“.²⁸⁰ Mezi další akce patřily oslavy sv. Václava. Ústřední jednota pojala slavnosti tradičně a s respektem k československým dějinám. Patron nebyl na oslavách sám, propojovala se tady legenda o sv. Václavovi a legenda o Blanických rytířích, kterým sv. Václav velel. Katoličtí legionáři se identifikovali s Blanickými rytíři, protože i oni bojovali pod svatováclavským praporem. K této příležitosti vydali katoličtí legionáři knihu Svatý Václav patronem čsl. odboje na Rusi, jejímž autorem byl člen spolku Emil Dostál a v úvodu byla otištěna báseň, kterou složil Julius Raab při příležitosti svěcení praporu České družiny v Kyjevě.²⁸¹

Rok na to se pořádaly velké oslavy tisíciletého výročí umučení sv. Václava, pod taktovkou legionářů-katolíků. Oslavám předcházela národní pouť ukončená mší v chrámu sv. Víta. Vycházelo se ze spolkových ubytoven na Strahově, legionáři v řadách a s vojenskou hudbou pátého pěšího pluku T. G. Masaryka pochodovali směrem na Pražský hrad. Mši sloužil ve svatováclavské kapli pražský arcibiskup František Kordač, který pak ještě posvětil legionářský prapor. Za návrhem praporu stála malířka L. Kieswetrová a její studentky z Vysoké uměleckoprůmyslové školy ho ušily.²⁸² Slavnostního přibíjení hřebů se zúčastnili: „*Pražský arcibiskup František Kordač, pražský světící biskup Antonín Podlaha, českobudějovický biskup Bárta, za*

²⁷⁹ S. VEJVAR, *Ústřední jednota...*, II. díl, in: Distance: revue pro kritické myšlení, č. 4, 2003.

²⁸⁰ Neznámý autor, *Naše oběti*, Věstník československých legionářů-katolíků, 2 (3-4), 1927, s. 5.

²⁸¹ Neznámý autor, *O nás - pro nás*, Věstník československých legionářů-katolíků, 3 (4), 1928, s. 2.

²⁸² S. VEJVAR, *Ústřední jednota...*, II. díl, in: Distance: revue pro kritické myšlení, č. 4, 2003.

vojenské oddělení KPR plukovník Seidel, velitel posádky Velké Prahy generál Bartoš, generál Bílý, za Kruh přátel Nezávislé jednoty čsl. legionářů gen. Horák, za Nezávislou jednotu čsl. legionářů major Bíbl, za Družinu čsl. legionářů B. Nesnídal, člen francouzské vojenské mise plukovník Roques, vojenský duchovní Mons. Kepka ad.²⁸³ Po mši promluvil prezident Masaryk: „Sv. Václav je mně osobností sympatickou. Podporoval křesťanství a církev, a to v jeho době bylo dílo záslužné, dílo kulturní a pokrokové...I jako politika si ho vážím pro jeho obezřetnost... nevidím nepřeklenutelného rozporu mezi ideou svatováclavskou a reformační. Je přece známo, že Hus a husité sami sv. Václava ctíli... Hned po prvních Husových slavnostech dohodli jsme se se Švehlou, že roku letošního vláda sama uspořádá manifestaci svatováclavskou, ovšem politickou. Bohužel zákeřná nemoc Švehlova tento plán překazila.“²⁸⁴ Oslavy se konaly dva dny 4. a 5. července 1929 a sjeli se tady legionáři z celé Československé republiky. Po posvěcení a předání praporu měl proslov a slib československému národu předseda Cyril Metyš: „Vnuknutím Božím a z příkazu národní solidarity šli jsme dobrovolně hájiti přirozených a spravedlivých práv a nároků našeho národa v boj na život a na smrt a jako jediným cílem naším za hranicemi bylo obnovení československé samostatnosti a nezávislosti, tak i dnes v tento památný okamžik svěcení našeho praporu legionářského, necítíme se volni od těchto závazků vůči národu i Československé republice... slibujeme vytrvati, Československé republiky za každých okolností chrániti, v míru prací a plněním občanských povinností a závazky ku vlasti i národu věrně plniti!“²⁸⁵ Po proslovu prezidenta zazněla ještě národní hymna, kázání pražského arcibiskupa a zádušní mše od kněze P. Arnošta Tučka za padlé legionáře. V druhý den oslav 5. července 1929 se chodily slavnostní pochody centrem Prahy, kterých se zúčastnili katoličtí legionáři i členové Československého Orla. Poté prezidenta Masaryka navštívila čtyřčlenná delegace z Ústřední jednoty, delegaci vedl předseda Cyril Metyš, a předali mu pamětní listinu. Prezident Masaryk měl katolické legionáře v oblibě a kladl důraz na jejich veřejné působení a vzájemnou spolupráci uvnitř spolku. Oslavy byly zakončené položením věnce na hrob neznámého vojína na Staroměstském náměstí.²⁸⁶ Díky obřím oslavám sv. Václava rapidně stoupl

²⁸³ S. VEJVAR, *Ústřední jednoty...*, II. díl, in: *Distance: revue pro kritické myšlení*, č. 4, 2003.

²⁸⁴ Neznámý autor, *Prezident Masaryk o svatováclavských oslavách*, *Věstník čsl. legionářů-katolíků*, 4 (2), 1929, s. 2.

²⁸⁵ Neznámý autor, *Svatováclavské oslavy legionářů v Praze*, *Věstník čsl. legionářů-katolíků*, 4 (3), 1929, s. 2.

²⁸⁶ Neznámý autor, *Svatováclavské oslavy legionářů v Praze*, *Věstník čsl. legionářů-katolíků*, 4 (3), 1929, s. 6.

zájem o katolické legionáře a jejich početl stoupl na 3 379 členů a dalších 1 973 jich vstoupilo do sestřiných či do samostatných katolických organizací. Celkem jich k 1. listopadu 1929 bylo zapsáno 5809.²⁸⁷

Další náboženskou akcí bylo dvousetleté jubileum korunovace sošky Panny Marie Svatohorské, kterou údajně vyřezal pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic a poprvé zázračnou sošku korunoval 22. června 1732 pražský biskup Rudolf Špork. Dokonce malou korunu vyrobila a poslala Vatikánská kapitula.²⁸⁸ Oslavy se konaly 5. až 12. června 1932. Oslav se zúčastnila Ústřední jednota, Československý Orel, ale i jiné katolické spolky a mariánské družiny. Takovým předvojem byly svátek Božího hodu svatodušního 14. května 1932 a slet Orelstva, konaný 15. května 1932. *Svatohorský věstník* popsal v článku Hold katolických legionářů oslavy takto: „A jako kdysi jejich bratři líbali na sofijském náměstí lem bitevního prvního praporu České družiny, tak nyní oni s úctou líbají roucho svatohorské nejsv. Panny a přijímají její mateřské požehnání.“²⁸⁹

Náboženské akce pro veřejnost vyvolaly u socialistických a protináboženských spolků negativní ohlasy v tisku: „[...] *je to snižování důstojnosti zahraničního odboje proti katolickému Rakousku, kde kněží církve římsko-katolické žehnali katanům českých legií a našeho národa. [...] Ano, čest Vám, neohrožení mužové víry a práva! Nebáli jste se osvědčit své katolické heslo před šklebivou tváří nevěry, a tak svérázně jste uctili svatohorskou Královnu! Čest Vám! Prodělali jste šťastně boje zbraní, projdete vítězně i bojem posměchu! Pod korouhví sv. Václava, Knížete, Vojevody a sv. Dědice země české.*“²⁹⁰

Ústřední jednota, asi jako jediný spolek, chtěla navrátit jednotu všem legionářům. Nešlo jen o sjednocení uvnitř organizace, ale mělo se týkat celého legionářského hnutí. Do ankety se zapojil Adolf Žampach, který se v roce 1922 angažoval v kauze ohledně vyloučení legionářů-katolíků z Československé obce kritizoval tehdejší stav Obce. Podle něj by zahraniční československé vojsko nikdy nevyloučilo svého člena jen kvůli jeho vyznání. Jedinou možnou cestou podle něj bylo sjednotit skupiny, které z Obce odešly. Jejich cílem by měla být pomoc solidární a na tomto základě by mohl být znovuoživen tradiční legionářský duch. Jednalo se

²⁸⁷ Adolf ŽAMPACH, *Okolo sjednocovací akce legionářů*, Věstník čsl. legionářů-katolíků, 4 (4), 1929, s. 9.

²⁸⁸ S. VEJVAR, *Ústřední jednota...*, III. díl, in: Distance: revue pro kritické myšlení, č. 1, 2004.

²⁸⁹ *Tamtéž.*

²⁹⁰ S. VEJVAR, *Ústřední jednota...*, II. díl, in: Distance: revue pro kritické myšlení, č. 4, 2003.

o duchovní, mravní a sociální druh sjednocení legionářů, které mělo fungovat na základě dobrých osobních vztahů jak mezi jednotlivci, tak i mezi spolky.²⁹¹

Ústřední jednota svého spojence a oporu získala ve spolku Nezávislá jednota československých legionářů, avšak ono tomu bylo spíše naopak: „*Především by měl „nezávislý“ rozumbrada obrátit svůj bystrý hled na vlastního tábora a pátrat, zda také jeho Jednota nezdržuje soustředění legionářského tábora; neboť tuto výtku lze učinit každé legionářské organizaci, která se nechce vzdát své osobitosti a svého programu. „Rozumné soustředění si Nezávislá jednota představuje nezištně asi tak, aby ji všechny ostatní legionářské organizace uznaly za samospasitelnou a s ní splynuly. Vždyť má všenárodní program. Jak se uplatníme, necht' přenechá laskavě nám. Můžeme mu prozradit, že se uplatňujeme již hezky dlouho, a to už v dobách, kdy „nezávisle“ pomáhala ještě statně tlačit socialistickou káru ČOL. [...] Ostatně Nezávislá jednota není v porovnání s námi početně tak silná, aby se povyšenecky dívala na náš spolek. Víme všichni, jak se zklamala ve své naději, že poroste rekordním tempem na újmu ČOL a že absorbuje všechny menší leg. organizace. Nebýt vynikajících a populárních osobností (gen. Medek!) a velkých finančních prostředků, byla by zůstala přes svůj tzv. všenárodní program jednou z menších leg. organizací. Pozdravili jsme kdysi sympaticky vznik Nezávislé jednoty, ale dnes pro své velikášství, v němž se nezadá s ČOL., je nám stejně daleká jako bohorodá Obec.*“²⁹²

Problém byl v otázce náboženského vyznání. Člen předsednictva Ústřední jednoty tento zásadní rozdíl kritizoval ve svém článku *My a Nezávislá jednota*.²⁹³ Tímto článkem reagoval na článek v *Legii*, ve kterém Nezávislá jednota – „*nezávislý rozumbrada*“²⁹⁴ zpochybňovala ostentativní katolictví a autor článku doporučoval legionářům-katolíkům upozadit katolickou víru a spíš se zaměřit na ducha národa. Pro katolíky něco takového bylo samozřejmě nepředstavitelné.²⁹⁵ Br. Karpálek reagoval na otázku víry a národa takto: „*Společným cílem všech legionářů bylo dobytí národní samostatnosti. Cíle bylo dosaženo a nyní jde o to, jak zajistit národní svobodu, jak ji využít a jak ji vyplnit. 'Obávám se, že národnost sama o sobě, již chybí další obsah myšlenkový, nestačí vyplnit život ani vzdorovati smrti.'* Tak napsal Arne Novák v *Lumíru* po své návštěvě orvietského dómu. *Jaký další obsah dávají národní myšlence*

²⁹¹ Adolf ŽAMPACH, *Okolo sjednocovací akce legionářů*, Věstník čsl. legionářů, 4 (4), 12/1929, s. 9.

²⁹² Josef KRPÁLEK, *My a nezávislá jednota*, in: Věstník čsl. legionářů-katolíků, 7 (5-6), 12/1932, s. 1.

²⁹³ *Tamtéž.*

²⁹⁴ *Tamtéž.*

²⁹⁵ *Tamtéž.*

naši 'nezávislí'? Kromě starého liberalismu s jeho areligiosností a úpadkového, protikatolického sokolství několik frází o husitství a všenárodnosti. ČSL pak socialism, humanitářství a protikalický boj. My chceme pracovat k mravní obrodě národa na jedině možném základě náboženském a k plnému rozvíjení národních schopností a možnosti se stálým zřetelem k pozemskému štěstí a věčné blaženosti jednotlivce. Za nejdokonalější náboženství, které dovede plně uspokojit člověka, která dává odpověď na každou palčivou otázku a při tom, jak nás nezkomolené dějiny učí, nejlépe odpovídá naší národní povaze, pokládáme katolicism.“²⁹⁶ Ústřední jednota při těchto roztržkách připomínala, že i prezident Masaryk věřil ve vysokou úlohu náboženství v československé společnosti.²⁹⁷ Katoličtí legionáři právě kvůli náboženství, jakožto nejdůležitější položkou národního ducha, se odmítali propojit s Československou obcí legionářskou i Nezávislou jednotou československých legionářů, ale uvažovali spíše o určitém druhu federace, která by měla jasně stanovený národní program. Spolupráce byla možná, jen pokud by se vyloučil kult Jana Husa a sokolství.²⁹⁸

I přes tyto malé žabomyší války se Ústřední jednota těšila oblibě a velké úctě, což dokazuje V. sjezd Ústřední jednoty československých legionářů-katolíků, kde se kromě nich sešly i nelegionářské organizace či strany, například zástupci města Brna, sdružení křesťanského dělnictva a zaměstnanectva, Katolická omladina, Jednota duchovenstva, lidoví živnostníci nebo Svatováclavská liga. Dokonce na sjezd zaslal osobní dopis předseda Československé strany lidové Jan Šrámek.²⁹⁹

Ústřední jednota se ve 30. letech hlavně zaměřovala na celosvětovou hospodářskou krizi, kdy se spolek podporoval legionáře ve špatné sociální situaci. Kvůli hospodářské krizi začala organizace spolupracovat s Kanceláří československých legií a Sociálním ústavem legionářským.³⁰⁰ S podporou Svatováclavského podpůrného fondu legionářského, v jehož čele stanul předseda Ústřední jednoty Cyril Metyš, mohl spolek vydat 60 000 Kčs, z toho Sociální ústav legionářský přispěl 32 300 Kčs a fond přispěl částkou 29 800 Kčs. Spolek odporoval hlavně nemocné či nezaměstnané legionáře-katolíky, kterých bylo evidováno 237. Dál spolek na V. valném sjezdu delegátu Ústřední jednoty na začátku října 1932 vydal

²⁹⁶ Josef KRPÁLEK, *My a nezávislá jednota*, Věstník čsl. legionářů-katolíků, 7 (5-6), 12/1932, s. 1.

²⁹⁷ *Tamtéž*.

²⁹⁸ *Tamtéž*, s. 2.

²⁹⁹ Stanislav VEJVAR, *Ústřední jednota čsl. legionářů-katolíků (1924-1937)*, III. díl, in: Distance: revue pro kritické myšlení, č. 1, 2004.

³⁰⁰ Stanislav VEJVAR, *Ústřední jednota čsl. legionářů-katolíků (1924-1937)*, III. díl, in: Distance: revue pro kritické myšlení, č. 1, 2004.

tzv. Požadavky katolických legionářů, které se mimo jiné týkaly sociální a hospodářské otázky. Například v 5. bodě požadovali od Sociálního ústavu legionářského jednorázové podpory pro zadlužené živnostníky-legionáře, přestárlé a sociálně slabé³⁰¹ a 7. – 12. body, které se týkají zkrácení pracovní doby na 7 hodin denně, odpisu dluhů drobných živnostníků-legionářů, zákazu snižování platů veřejných zaměstnanců atd. Důležitý byl 8. bod, který vyžaduje, aby státní a soukromé podniky vyhradily aspoň 1/3 pracovních pozic pro legionáře.³⁰²

Ústřední jednota československých legionářů-katolíků a její přidružená Jednota přátel katolických legionářů byly zakázány v srpnu 1939.

4.12 Kruh československých legionářů židovského původu

Židovský spolek byl založen až ve 30. letech jako reakce na zvyšující se antisemitismus ve střední Evropě. Právě tato organizace se od roku 1933 zapojila do protestů proti vzrůstající se nenávisti vůči Židům. Národně orientované spolky začaly právě na počátku 30. let hledat pomoc a díky tomu byl založen židovský legionářský spolek v rámci Československé obce legionářské.

Poprvé legionáři s židovským původem myšlenku vzniku nové organizace představili 6. dubna 1933 na schůzi Svazu Čechů-židů. Za zakladatele a hlavního představitele židovského spolku lze považovat Rudolfa Hartmanna, Arnošta Goldschmída a Kamila Weinera. O pár dní později 23. dubna 1933 se konala první oficiální schůze v Obecním domě v Praze, na které byly schváleny stanovy. 20. června 1933 Zemský úřad spolek schválil a prvním předsedou se stal Rudolf Hartmann. Podle stanov to byl spolek nepolitický.³⁰³ Jeho cílem bylo: „a/ Udržovati zájem a povinnost bratří legionářů zahraničních vojenských oddílů československých, pokračovati v bratrském soužití dle zásad zahraničního odboje a tím zachovávat a v životě našeho národního státu uplatňovati ty mravní hodnoty, jež byly přímou příčinou vzniku a trvání tohoto odboje. b/ Dokumentární zjištění československých legionářů židovského původu a jich účasti na zahraničním odboji československého národa. c/ Nepolitická činnost všenárodní a kulturně výchovná. d/ Hájení hospodářských

³⁰¹ Neznámý autor, *V. valný sjezd delegátů, Požadavky katolických legionářů*, Věstník čl. legionářů-katolíků, 7 (5-6), 12/1932, s. 7.

³⁰² *Tamtéž.*

³⁰³ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/2042, kart. 966.

a sociálních zájmů československých legionářů, jich příslušníků a pozůstalých po nich.“³⁰⁴

Organizace se zaměřovala hlavně na sdružování legionářů židovského původu a sbírání písemných i věcných památek o účasti československých legionářů, čímž chtěla podpořit činnost Památníku odboje. Kruh se zaměřoval především na přednáškovou a informační činnost. Pořádal slavnosti, přednášky a veřejné diskuse s pamětníky. Například dne 12. prosince 1933 pořádal Kruh přednášku s kapitánem Voskou na téma *Revoluční činnost Českoslováků v Americe*. Velice ojedinělým je pátý odstavec v §4, kde výslovně píšou o vzájemné spolupráci s ostatními spolky.³⁰⁵ To dokazuje i přednáška konaná dne 4. dubna 1938, kterou Kruh pořádal ve spolupráci s Nezávislou jednotou československých legionářů. Přednášku s diskusí vedl Rudolf Medek na téma *“Co se čekalo od návratu legií do vlasti”*.³⁰⁶

Členem se mohl stát každý řádný příslušník zahraničního československého vojska, který měl židovský původ.

V dubnu 1935 požádal Kruh legionářů židovského původu zemský úřad v Praze o úřední schválení dalších dvou sesterských spolků a to Kruhu přátel československých legionářů židovského původu a Jubilejního fondu, který měl podporovat nemajetné židovské žáky v československých školách. Předsedou Jubilejního fondu se stal Šimon Freiburger.³⁰⁷ Klub přátel, jehož prvním i posledním předsedou byl Vilém Prágr, měl podporovat činnost Klubu československých legionářů židovského původu ve všech směrech a udržovat tradici československého zahraničního odboje hlavně v židovských kruzích. Velice důležitá byla propagace jazykového, kulturního a národního splynutí židů s Čechoslováky.³⁰⁸

Spolek se naposled sešel na valné hromadě 12. března 1939 za přítomnosti 45 členů. Na začátku nového roku 15. ledna 1940 byl Kruh zrušen podle vládního nařízení č. 97/1939. Kruh přátel legionářů židovského původu nebyl zakázán, ale jeho valná hromada se rozešla dobrovolně, a tudíž zanikla. V průběhu druhé světové války spolek veškerou svou činnost ukončil, avšak v roce 1945 byl znovu obnoven. Ve 40. letech nebylo členstvo nijak rozsáhlé, protože válku původní členové Kruhu nepřežili.

³⁰⁴ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/2042, kart. 966.

³⁰⁵ *Tamtéž.*

³⁰⁶ *Tamtéž.*

³⁰⁷ *Tamtéž.*

³⁰⁸ AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, č. j. XXII/2186, kart. 973.

4.13 Slovenské spolky

Československý zahraniční odboj už od svých počátků vystupoval kompaktně, a tak se vždy mluvilo jednotném československém národě, kde každý Čech i Slovák má své místo. Slovenští vojáci měli ve francouzských a ruských legiích své vlastní pluky, ale jakmile se v názvu objevila pomlčka, tak to bylo chápáno jako boj proti samostatnosti. I slovenské politické špičky tvrdily, že Češi a Slováci jsou jeden stejný národ.³⁰⁹

Pokud jde o slovenskou historiografii po definitivním odtrhnutí České a Slovenské republiky v roce 1993, tak ta otázku československých legií popisuje jako velkou křivdu. Nicméně žádných křivd či upozaďování Slováků nikdy reálně nedocházelo a byl velký důraz na čechoslovakismus. Je pravda, že státním úředním jazykem byla čeština, avšak slovenština se používala ve stejné míře jako jiné jazyky, např. francouzština, ruština, italština nebo němčina.³¹⁰

Po osvobození Slovenska v červnu 1919 začalo kvůli státní nespolehlivosti propouštění důstojníků z uherské armády. V československé armádě tak zůstalo pouhých 80 slovenských důstojníků a valná většina z nich byli legionáři. Nebylo to kvůli národní diskriminaci, ale spíš kvůli vzdělání. Na Slovensku totiž nebyla vojenská akademie.³¹¹

Dne 14. prosince 1919 vznikla Bratislavě první legionářská organizace s názvem Organizácia československých legionárov pre Slovensko. I když je to slovenská organizace, mezi zakládajícími členy bychom našli Čechy, kteří sloužili na Slovensku. Spolek měl sdružovat legionáře na základě území.

Většina českých organizací si v průběhu 20. let založila i sesterské pobočky na Slovensku, včetně té největší Československé obce legionářské. Ta svou slovenskou pobočku vytvořila až v roce 1931 a měla 988 členů.³¹² Tato sesterská organizace se prakticky nijak nelišila od té české.

Samostatný spolek s názvem Sdruženie slovenských legionárov vznikl v srpnu 1926 v Turčianskom Svatém Martine a jejím zakladatelem byl Jozef M. Országh.³¹³

³⁰⁹ Lev SYCHRAVA, *Z mých vzpomínek na Štefánika*, Praha 1929, s. 5.

³¹⁰ Václav ŠTEFANSKÝ, *Generál Ferdinand Čatloš*, Bratislava 1998, s. 20.

³¹¹ Václav ŠTEFANSKÝ, *Generál Ferdinand Čatloš*, Bratislava 1998, s. 20-23.

³¹² *Tamtéž*.

³¹³ Květoslav ŠTĀSTNÝ, *Jak jsme začínali na Slovensku?*, Československí legionáři v oslobodenej Bratislave 1921-1931, Bratislava 1931, s. 116.

Od 22. prosince 1927 vydávalo noviny *Nové časy*, které se v roce 1934 přejmenovaly na *Legionářské hlasy*. Název údajně nevystihoval jeho zaměření. Hned v prvním čísle se snažili ujistit ostatní legionářská sdružení, že chtějí pouze pomáhat nezaměstnaným legionářům, vdovám a sirotkům.

Velkou část členstva tvořili opět Češi, pracující na území Slovenska. Možná proto spolek neinklinoval k slovenskému nacionalismu. Slovenských legionářů bylo málo, velká část jich vstoupila do legií kvůli bojům na Slovensku v roce 1918 a 1919. Památník odboje se dopočítal k celkovému číslu 145 450 legionářů, z toho 41 327 bylo slovenské národnosti. Nelze tato čísla brát doslovně, protože Památník odboje do součtu nezapočítal americké občany slovenského původu. Další odhady mluví o 10 % Slováků v ruských legiích, 60 % Slováků v legiích francouzských a 5 % Slováků z legií italských. Pravděpodobně nejpřesnější počty měla Kancelář československých legií, která evidovala a sčítala legionáře podle zákona č. 462/1919 Sb. V ruských legiích bojovalo 5 143 Slováků, v italských legiích 526 Slováků a ve francouzských legiích 1 610 Slováků. Podle *Nového času* na Slovensku žilo 6 000 slovenských legionářů, z toho jich bylo 120 nezaměstnaných.³¹⁴

Stav legionářů ve 20. letech nebyl nikterak dobrý, na legionáře veřejnost koukala pohrdavě: „*Neslováci s pohrdáním hleděli na Slováky a Čechy. Legionáři byli předmětem veřejně projevovaného despektu, dokonce i ze strany našinců. Pátrajíc po příčinách tohoto smutného jevu, v hloubě své duše jsem musel uznat, že veřejné osočování je v mnoha ohledech oprávněné. Bylo to vyvolané občasnými nešťastnými zásahy legionářů do různých oborů našeho veřejného života.*“³¹⁵ Otázku legionářů na Slovensku popsal ve 30. letech ruský legionář Pal’o Skalický, prakticky nijak se nezlepšila od 20. let: „*Za takových okolností nepřátelství den ode dne se přirostovalo, očividně rostla nenávist a zášť, což později vyvolalo nemilé dojmy mezi našimi občany. Jestliže do té doby nás obdivovali, na každém kroku vzpomínali, ba naše hrdinství přímo obdivovali, pomalu začali se občané od nás odvracet, vidíc mezi námi jen neustále spory, hádky a rozkol. A tak v době, kdy jsme mohli všechno získat a být významnou složkou ve státě, začali jsme ztrácet na významu. A tak naše oslovování zvrhlo se v pohrdání a výčitky ohledně tzv. legionářských výhod.*“³¹⁶ Tento výrok spíš komentoval legionářskou otázku obecně.

³¹⁴ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 11.

³¹⁵ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 11.

³¹⁶ *Tamtéž.*

5 Vztahy mezi spolky

Spory mezi spolky krátce po válce nebyly nijak rozsáhlé ani dramatické, dalo by se říct poklidné. Každý spor probíhal relativně bez emocí a bez urážek. Jedna strana požadovala ve svém tiskovém orgánu vysvětlení, druhá strana ji ve svých novinách odpověděla, situaci vyjasnila a kauza byla vyřešena, obě strany byly spokojené.

Po vzniku Československé obce začaly rozpory v pravém slova smyslu. „Přestřelky“ v novinách obsahovaly nadávky, redaktoři se nebáli nepravých obvinění, často se jednalo o malicherné rozbroje. Spory lze kategorizovat do několika oddílů podle politických názorů jednotlivých spolků. Socialistická Československá obec legionářská si našla největšího nepřítele v Nezávislé jednotě československých legionářů, která razila cestu národní demokracii, a v Ústřední jednotě československých legionářů-katolíků. Československá obec se obávala i italského fašismu, který semenil ze Sdružení italských legionářů, ale to už pouze v menší míře. Dále vyšly na povrch národnostní rozpory mezi Čechy a Slováky.

5.1 První rozpory

Před lednovým Karlínským sjezdem v roce 1921 bylo legionářské hnutí, jak jsem již zmiňovala několikrát, rozbité na čtyři kusy. Spolky Kruh starodružiníků, Družina československých legionářů, Jednota československých legionářů a Svaz československých legionářů byly spolky zájmové a hlavně dobročinné, alespoň na začátku 20. let. Právě do poloviny 20. let se spolky zaměřovaly na finanční a sociální zajištění legionářů a na politické rozbroje nebyl zatím čas. Za nejmírnější organizaci lze považovat Kruh Starodružiníků, který nevlastnil žádné noviny ani listy, ve kterých by ventiloval jakékoliv své názory na ostatní spolky. Kruh se navíc v roce 1921 stal sesterskou organizací Československé obce legionářské. Pokud jde o vztahy uvnitř spolku, tak vedení Kruhu mezi sebou nevycházelo: „...*br. Čila svým demagogickým vystupováním a využíváním své hodnosti strhl celý výbor na sebe a mně se odvážil říci, že prý jsem poškozoval Kruh a že prý pro jinou organizaci pracuji více, než pro Kruh. Po těchto slovech jsem odešel a kandidovati do výboru odmítl, jsem zvyklý pracovati s lidmi, kteří mají rovnou páteř...*“³¹⁷ Vzhledem k tomu, že členem se mohl stát pouze ruský Starodružiník, který byl velice impulzivní a mnohdy i zbytečně, jednalo se

³¹⁷ Archiv Národního muzea (dále jen ANM), f. Československá obec legionářská - Jednota Dejvice, inv. č. 501, č. j. 21, kart. 4.

pravděpodobně jen o malá dramata osobního rázu, kdy ostatním členům vedení přišlo, že předseda strhnul veškerou pozornost na sebe, a tak ostatní byli v jeho stínu.

Za problematickou nebo konfliktní organizaci lze označit Družinu československých legionářů, která měla od svého počátku problémy kvůli prvnímu předsedovi Václavu Čeřenskému. Právě kvůli kauze Čeřenský se legionářské hnutí stalo terčem posměchu, což ostatní organizace neuvítaly s vřelostí.

Nejvíce ze všech na to reagovala v tisku Jednota československých legionářů: *„Bratři! Dovolím se Vás otázat jménem Jednoty, co vlastně zakládá se pravdy na tom, že bratr předseda Čeřenský jest odsouzen do žaláře, proč o tom neinformujete jednoty, když něco takového se stane. [...] Kdo ví, jak to vypadá, jen Vy to můžete vědět nás o tom informovati, aby se vždy předešlo k všelijakému nedorozumění. Všude se nám lidé vysmívají, že prý máme bratra odsouzeného na jeden měsíc do žaláře. Pro to Vás žádám, buďte tak laskavi a vysvětlete nám vše, ať víme do podrobná, abych to mohl bratřím sdělit, jak věc celá vypadá. S bratrským pozdravem Šudoma, A., předseda.“*³¹⁸ Jednota požadovala vysvětlení celé situace a hlavně zpronevěry peněz, která způsobila tu největší vlnu kritiky.

Družina pak reagovala relativně klidně a neutrálně, o žádné vyhrocené „přestřelky“ prakticky nešlo a po soudním řízení s Václavem Čeřenským se vztahy uklidnily: *„Vzhledem k stálým dotazům v záležitosti Beneš contra Čeřenský, sdělujeme Vám, že rozsudek rokycanského soudu není konečný a záležitost bude předmětem jednání krajského soudu v Plzni. Žádáme Vás, abyste ve věci samé zachovali klid a uvědomili, že nestranný úsudek můžete si učiniti jen po ukončeném řízení soudním. Je-li br. Čeřenský vinen, ponese následky, není-li, tedy vězte, že záležitost jeho jest soukromá a zásadní. Bedř. Sova.“*³¹⁹

5.2 Národní socialisté vs. národní demokraté

Sjednocení celého legionářského hnutí a Československá obec legionářská napáchaly víc škody než užitku. Část legionářů nebylo spokojeno se sloučením a vznikem jednotné organizace a nesouhlasilo s izolací bývalých ruských legionářů od legionářského života v republice. Části se nelíbilo, že ve vedení Obce byli často osobnosti málo známé nebo muži, kteří na frontě ani nebojovali. Mnoho demokraticky

³¹⁸ ANM, f. Československá obec legionářská - Jednota Dejvice, inv. č. 501, č. j. 21, kart. 4.

³¹⁹ VHA, fond Paměť národa, inv. č. 201, č. j. 686950, kart. 21920.

a nacionalisticky smýšlejících legionářů bylo zděšeno z počtu pro-bolševických či komunistických sympatizantů, i přesto, že si prošli boji na Východní frontě. V těchto diskuzích vynikal hlavně Rudolf Medek, který ještě v této době vedl úřad Památník odboje.³²⁰

První hádky začaly kvůli tomu, že někteří hlavní představitelé Obce měli vřelý vztah s komunisty. Pak přišel atentát na ministra financí Aloise Rašína, který vyhrotil situaci uvnitř spolku natolik, že kvůli tomu musela být svolaná mimořádná členská schůze Československé obce legionářské dne 7. ledna 1923. Tam se poprvé utvořila opozice proti vedení. O tři dny později 10. ledna 1923 se členská schůze sešla znovu. Tam už otevřeně proti sobě vystupovala opozice v čele s Rudolfem Medkem a vedení Obce zaštitěné Lvem Sychravou. Neutrálním elementem byl Rudolf Gajda, který navrhoval, aby dosavadní vedení odstoupilo a své pravomoci předalo zvláštnímu přípravnému výboru a aby byl svolán druhý všelegionářský sjezd.³²¹

O rok později spory vrcholily. Vedení ČsOL bylo socialistické, avšak Medkova opozice se prezentovala jako strana národně demokratická. Spory těchto dvou stran gradovaly v září 1924 na druhém všelegionářském sjezdu Obce. Přípravy na něj byly opravdu důkladné. Největší práci s letáky si dal Rudolf Gajda, který otevřeně upozorňoval na bolševizaci Obce a na špatné vedení.³²² Rudolf Medek naopak vedl svůj „boj“ pomocí tisku. Například v *Lidových novinách* uvedl: „*Ústředí Obce, zvolené na loňském sjezdu je tedy složeno z těchto lidí a potom z několika buržoazních přeběhliků, neuvěřitelné vůle a nepohyblivého intelektu, takže vlastně z dálky ovládá dnešní Obec zase skupina Charvát-Příkryl, jež ovšem nikdy nesouhlasila se sjednocovacím principem ani programem legionářským a jež vždy hlásala zásadu, aby se legionářstvo určitě přiklonilo k některému radikálnímu směru socialistickému. [...] Neboť jen tupá úzkoprsost mohla diktovati výzvu, aby legionáři neslavili 28. října s národními demokraty. Nejsem obhájcem této strany, ale jako český člověk vím, že ve straně národně-demokratické jsou lidé, že jsou tam mnozí lidé, bez nichž by snad ani k 28. říjnu nedošlo.*“³²³ Tady vidíme, že u Rudolfa Medka nebyl problém ani tak ve vedení Obce, ale spíše tak v politických názorech. V tomto článku se přiklání k československé národní demokracii, ke které měl velice blízko, měl v ní spoustu

³²⁰ VÚA, f. Vojenská kancelář prezidenta republiky, č. j. 53, kart. 56 (1923/důvěrné).

³²¹ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 12.

³²² *Tamtéž*, str. 52.

³²³ Rudolf MEDEK, *K legionářskému sjezdu*, Lidové noviny, 31 (539), 1923, s. 2.

přátel. Podle Medka socialismus nebyl tou správnou cestou. Československá obec však rozhodně nebyla radikálně socialistická a nelze ji ani obviňovat z bolševismu. Nakonec byla opozice uvnitř Obce poražena a pokus o změnu vedení a vnitřní organizace spolku skončil. Členové opozice museli pak čelit různým obviněním, že jsou skrytými členy národní demokracie, nebo dokonce fašisty.

V roce 1925 se pokusili vytvořit odnož Československé strany národně demokratické, což ovšem ještě nebyl ten skutečný krok k vytvoření Nezávislé jednoty československých legionářů. Prvním reálným impulzem byly parlamentní volby 1925. Československá obec legionářská se v tomto roce rozhodla pro společnou kandidátku se čtyřmi politickými stranami, ale nakonec volby skončily pro Československou obec legionářskou fiaskem. Poslední kapkou v poháru bylo vyloučení demokratických členů, kteří chtěli založit svou frakci: „*Župní konference ČsOL., která se konala v Brně dne 8. listopadu po vývodech br. Lad. Sýkory, který promluvil za ústředí, po obsáhlé debatě odsoudila jednomyslně jednání těch, kteří vytvořili sdružení nár. demokrat. legionářů a vydali neloajální prohlášení proti postupu ústředí ČsOL. Rozhodnutí výkon. výboru ČsOL., že členství Obce jest neslučitelné s členstvím legionářské politické organizace nár. demokratů, založené výslovně k boji proti ČsOL., bylo schváleno. Konference konstatovala, že štvání národně-demokratického tisku proti ČsOL. ještě více prohlubuje propast mezi legionáři a touto stranou.*“³²⁴

Tento vývoj vyvolal období soupeření a politického napětí mezi pravicí, podporovanou Československou národní demokracií a levicí, podporovanou Hradem. Po vzniku Nezávislé jednoty československých legionářů začal spolek v novinách reflektovat svůj vztah k Obci, a tak *Legie a Národní osvobození* vedly tiskovou válku plnou urážlivých článků a nehezkých vzájemných pomluv: „*Proti Nezávislé Jednotě čl. legionářů operuje se heslem, že tříští pracně dosaženou jednotu legionářstva ve vlasti. Nezapíráme si, že takové obvinění by bylo skutečně těžké, kdyby bylo - pravdivé. A že není pravdivé, že jest pouze heslem vrženým tendenčně do řad málo informovaných a namnoze i povrchně uvažujících členů ČsOL., o tom alespoň zhruba pojednati, jest úkolem těchto řádků.*“³²⁵ Neexistovalo snad jediné číslo novin, kde by nebyl článek o Československé obci a naopak.

³²⁴ *Národní osvobození*, 2 (308), 1925, s. 2.

³²⁵ Neznámý autor, *Jsmo rozkolníky legionářské jednoty?*, *Legie: Organ Nezávislé jednoty československých legionářů*, 1 (2), 1926, s. 2.

V prvním čísle odůvodňovala Nezávislá jednota svůj odchod a Československou obec obviňovali z rozvracení legionářstva: „Právě proto, že jsme pracovali – po 4 roky – uvnitř Obce, nenalezli jsme na konec jiného východiska, než vystoupiti z této organisace. Je ovládaná mašinerií, která zmechanisovala a zbyrokratisovala své ústrojí tak, že oposice musela vyčerpávati svoji energii bojem proti stroji, hluchému k činnosti mozku a k tepotu srdce. V Obci diskuse nemohly a nemohou vésti k cíli, protože obratní aranžéri na konec zvítězí vždy, nejsou-li ve volbě prostředků právě vybíraví a jsou-li připuštěni k své >dekorační< práci, kdykoli je potřeba. [...]“³²⁶ Zjednodušeně se členům Nezávislé jednoty nelíbilo monopolní postavení Československé obce legionářské. Československá obec ve svých člancích nazývala posměšně představitelstvo Nezávislé jednoty jako „Jedenáct nezávislých“, avšak z původních jedenácti členů jejich počet se zvyšoval pomalu, ale jistě na úkor Obce. „Jedenáct nezávislých“ se zdá být ještě humornou přezdívkou, postupem času se Obec nebála používat ostřejší slova. Nezávislá jednota byla označována za „reakcionáře“ a „fascisty“.³²⁷

Některé spory byly zbytečné a přehnané. Například v proslovu Pastyřika bylo prohlášení, že Nezávislá jednota chtěla s Obcí spolupracovat v rámci společných oslav, avšak Obec pak akci pořádala sama. Druhá strana pak tvrdila totéž: „Rádi konstatujeme, že poměr N. J. Čs. L. ke všem legionářským organizacím s výjimkou ČsOL. jest upřímně přátelský... Jednomyslně konstatováno, že spolupráce není možná jedině s ČsOL, která se v boji proti nám nezastavuje ani před znásilňováním shromažďovací svobody a rozbíjením našich schůzí (viz poslední případ v Josefově). Konstatováno dále, že ČsOL klame své členstvo i veřejnost, tvrdí-li na schůzích i v dopisech jednotám Obce, že Jednota odmítla jednati s Obcí o dohodu, k čemuž ji prý vedení Obce vyzvalo. Nezávislá Jednota takové pozvání nikdy neobdržela.“³²⁸

5.3 Socialisté vs. radikální socialisté

Pokud jde o radikální socialistické křídlo, tak nejvýraznější byl Svaz nekompromisně socialistických legionářů, jehož členy byli hlavně ruští legionáři. Svaz nekompromisně socialistických legionářů neměl rád nikoho. Nepřítelem obecně byli

³²⁶ Neznámý autor, *Bratři legionáři, vstupte do Nezávislé jednoty!*, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (1), 1925, s. 1.

³²⁷ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 12.

³²⁸ Neznámý autor, *Resoluce*, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (22), 1926, s. 2.

podle nich francouzští legionáři, kteří se údajně zaprodali Německu: „*Věřili v Rusku, že všichni ti, kteří se zdráhali jeti do šlechtné Francie, zůstali v Rusku a tvořili batailony rudé gardy na pomoc ruské revoluci proti Němcům, byli německými zaprodanci, avšak francouzští kapitalisté jsou podnes ještě mylně legionáři považováni za nejlepší přátele českého národa.*“³²⁹ Zrádcem mezi spolky byl původní „předkarlínský“ Svaz československých legionářů. Podle nich to byla organizace, která se vydávala za socialistickou, ale jen kvůli tomu, aby byla populární a oblíbenou: „*[...] takovou ve skutečnosti není, že sice operuje radikálními hesly, schopnými přitahovat massy, avšak vzhledem k svému pestrému složení, nemaje žádné taktické linie jest neschopný jakékoliv akce a v rozhodném okamžiku, jako bylo na sjezdě, projeví vždy nutně svého maloměšťáckého ducha.*“³³⁰ Politika Svazu prý byla falešná a přelétavá: „*Politika Svazu - možno-li ovšem vůbec mluvíti o politice - co chvíli koketovala s Hradem, chvíli opět s radikálním hnutím dělnickým a my jsme se přesvědčili, že tato obojakost byla daleko škodlivější věci proletariátu, než-li vyslovená reakce, neboť matením pojmů překází v revolučnímu uvědomění mass.*“³³¹ Svaz nekompromisně socialistických legionářů bral jako nutnou naléhavou povinnost založit socialistickou organizaci, která by sdružovala nekompromisní elementy z řad legionářů a mohli tak pokračovat v socialistické revoluci, protože Svaz československých legionářů toho nebyl schopen. Podle legionářů-komunistů měl Svaz čsl. legionářů za úkol podchytit a zpevnit revolučního ducha vracejících se legií a nebyl toho schopen. Důvodem bylo to, že Svaz sdružoval legionáře různého politického zaměření, od levice až k pravici a vedení se prý nedokázalo shodnout na programu: „*Také Svaz československých legionářů nebyl organizací schopnou tvůrčí práce, poněvadž sdružuje elementy od krajní pravice až po levici, nemohl se sjednotiti na taktice, jež určována nahodile, od případu k případu velmi často sobě odporovala. Tak na příklad po uzavření mírové smlouvy s Polskem byla Svazem vyslovena důvěra Dru. Benešovi, zatím co ve dnech prosincových přijal Svaz resoluci nevylučující součinnost legionářů v akci dělnictva. Tato resoluce, již každý mohl si vyložit jak chtěl, ukazuje nejlépe cestu, jakou Svaz snažil se zahladiti ideové rozpory svých členů.*“³³²

³²⁹ Neznámý autor, *Resoluce*, Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (22), 1926, s. 3.

³³⁰ Neznámý autor, *Konference nekompromisně socialistických legionářů*, Tábor: Orgán svazu nekompromisně socialistických legionářů, 1 (1), 1921, s. 1.

³³¹ *Tamtéž.*

³³² Neznámý autor, *Konference nekompromisně socialistických legionářů*, Tábor: Orgán svazu nekompromisně socialistických legionářů, 1 (1), 1921, s. 1.

Pokud jde o všelegionářský Karlínský sjezd, tak Svaz nekompromisně socialistických legionářů byl podobného názoru jako Družina československých legionářů. V 1. čísle Tábority dokonce i citovali jejich tiskový orgán ze dne 22. února 1921, kde podrobně popisoval průběh sjezdu. Za celou situací podle nich stál právě Svaz československých legionářů. Svaz prý koketoval s Hradem, legionářské hnutí klamalo a kvůli němu se stalo kořistí nacionální buržoazie: „*Zjevně kontrarevolucionáři, aby oklamali důvěřivé massy, natáhli si masku ‚socialistů‘ a zdravé elementy revoluční jsou bezradni.*“³³³ Nenávistná kampaň proti Svazu československých legionářů vyvrcholila v dubnu 1921. Dne 3. dubna 1921 si Svaz odhlasoval (179 hlasů pro, 22 hlasů proti a 8 se zdrželo hlasování) svou likvidaci a připojení k Československé obci legionářské. Pro Svaz nekompromisně socialistických legionářů to byla zrada socialismu: „*Jinými slovy: všelegionářská organisace, vtělení to všech reakčních snah mezi legionáři, jest uznána lidmi, kteří doposud si říkali ‚socialisté‘ a ode dneška bude reakční fronta legionářská rozmnožena o celé tisíce lidí, organisovaných ve straně národně sociální a soc. dem. pravice. [...] Ony mají otevřeny dvěře k nám! Příkazem dneška jest, soustřediti proti všelegionář. sjednocené reakci všechny nekompromisně socialistické elementy.*“³³⁴

Po likvidaci Svazu československých legionářů se pozornost přesunula na Československou obec legionářskou. Organizace byla podle Tábority pod nadvládou hradu a hlavně Edvarda Beneše. Svůj vliv si prý Edvard Beneš podržel tím, že dne 13. května 1921 vytvořil Kruh přátel všelegionářského sjednocení „*v jehož čele stojí bratr ministra Beneše, pravičák Vojta Beneš*“.³³⁵

Jako druhý radikální element v socialistickém křídle bylo Sdružení socialistických legionářů, které považovalo za nepřítele opět Československou obec legionářskou. Obec podle nich byla buržoazní a „*socialismus naopak zrazovala tím, že se snahou o sjednocení všech legionářských proudů dopouštěla příliš mnoha kompromisů vymetajících cestu buržoazii*“.³³⁶ Dále ve svých novinách informovali o menších kauzách spojených s Československou obcí a o jejích členech,

³³³ Neznámý autor, *Úkoly nekompromisně socialistických legionářů*, Tábor: Orgán svazu nekompromisně socialistických legionářů, 1 (2), 1921, s. 2.

³³⁴ Neznámý autor, *Svaz čsl. legionářů zradil socialismus*, Tábor: Orgán svazu nekompromisně socialistických legionářů, 1 (9), 1921, s. 1.

³³⁵ Neznámý autor, *Přátelé všelegionářského sjednocení*, Tábor: Orgán svazu nekompromisně socialistických legionářů, 1 (11), 1921, s. 4.

³³⁶ Neznámý autor, *Nepodrobíme se usnesení o likvidaci socialismu!*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (1), 1921, s. 1.

např. o: „*panu kapitánu Karlu Tomešovi, vrchním zemském účetním radovi v Brně, navrženém ustavujícím sjezdem Č. O. L. za kandidáta pro volby do Národního shromáždění za sibiřské legie, říkají úřední data, že není vůbec legionářem.*“³³⁷ Československá obec byla obviňována z politické činnosti, což není falešné obvinění. Přeci někteří členové Obce kandidovali za sibiřské legie do Národního shromáždění: „*Čs. O. L. má býti organizací politickou – třeba i neztotožňovala se přesně s některou nynější politickou stranou. Je politickou proto, poněvadž staví si politické cíle a chce je uskutečňovati politickými prostředky. [...] Dnes Čs. O. L. je na nejlepší cestě k přeměně v politickou stranu.*“³³⁸ nebo „*Jedna část, representovaná Obcí legionářskou, vážně přemítá o možnost vytvoření nové legionářské strany politické s programem maloměšťačky pokrokovým. Je nám známo, že podobné snahy nacházejí podpory u vysokých protektorů všelegionářského sjednocení, jehož organizace mají býti zárodky nové politické strany.*“³³⁹

Kritikou Sdružení nešetřilo ani Kruh francouzských legionářů a jejího předsedu Otakara Husáka, v letech 1920–1921 byl ministrem národní obrany, obviňovali ho z přetvářky, lži a problémů na ministerstvu: „*Jsmo opravdu na rozpacích, co si s touto partií jeho řeči počítí. Chce tím ministr Husák odvrátiti pozornost od svého vlastního úřadu, v němž legionářům se vede stejně, ne-li hůře, jako v ostatních ministerstvech, a ukázati na své pány kolegy ministry, s nimiž sedí společně v jedné ministerské radě? Vždyť je přece notoricky známo, že v jeho ministerstvu vážne na př. započítání let stejně jako jinde, o ostatních ani nemluvě. Ano. Hořko je z toho! Z těch krokodýlích slz!*“³⁴⁰

5.4 Socialisté vs. italští fašisté

Československá obec legionářská ke Sdružení italských legionářů neměla moc vřelý vztah a dokonce italský legionářský spolek podezřívala z inklinace k italskému fašismu: „*Máme dojem, že tím dosavadní zamítavé stanovisko ČsOL vůči naší*

³³⁷ Neznámý autor, *Krach*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (2), 1921, s. 2.

³³⁸ Jaroslav Husák, *K našemu programu*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (3), 1921, s. 1.

³³⁹ Neznámý autor, *Po roce*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (7), 1921, s. 1.

³⁴⁰ Neznámý autor, *Falešné slzy ministra Husáka*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (2), 1921, s. 2.

organizaci padá, takže se nyní budou bratři hlásiti hromadně... Dosud stála zdejší Jednota Obce na stanovisku úplně zamítavém k našim snahám, nazývala je tříštěním legionářstva, podezřívala nás ze sympatie k fašismu a tím přímo i nepřímo bránila našim dobrým bratrům, aby se k nám připojili.“³⁴¹ Ostatní spolky měly z počátku ke Sdružení negativní vztah, protože odmítalo posílat své zástupce na veřejné akce. Například Jednota československých legionářů pozvala Sdružení na oslavu 75. narozenin Aloise Jiráska, avšak Sdružení svou účast omluvilo a na bohoslužbu za padlé italské legionáře na Olšanských hřbitovech na podzim 1926, které pořádal Rudolf Medek, Starodružiníci a Svaz invalidů, zástupci Sdružení nedorazili s tím, že organizace je ještě finančně a organizačně nezabezpečena.³⁴² Spory nebyly nijak dlouhodobé ani příliš vyostřené. Obec se zaměřovala hlavně na Medkovce.

5.5 Socialisté vs. katolíci

Československá obec legionářská za velkou hrozbu považovala nejen Medkovce, ale i katolíky. Právě většina legionářů-katolíků byla členy Československé obce legionářské a po sletu Orelstva byli ve velkém vylučováni z Obce. Docházelo k útokům proti klerikalismu u některých členů: „*Jednoty ČsOL. členy, kteří byli legionáři-Orly, vyloučily ze svého středu. Výkonný výbor ČsOL. schválil tento zákrok. ČsOL. je daleka toho, aby se starala o náboženské přesvědčení a názory svých členů. V této věci jim ponechává naprostou volnost. Ale každému, kdo sleduje politický život v našich zemích, je jasno, že není větším hříchem proti kterémukoliv náboženství, než když se z něho stane klerikalismus, tj. když se stane prostředkem k dobytí politické moci určité třídy lidí. U nás tato smutná věc se stala s katolicismem, který byl vysokou šlechtou a nyní hierarchií vždy používán jako prostředek k politickému a myšlenkovému ovládnutí – mas. [...] Orelstvo jest bojovým šikem těchto politických cílů, jež ostatně s Kristovým křesťanstvím nemají nic společného. Proto je nám, a zajisté i vám, pánové z ústřední kanceláře Orla Čsl. jasno, že nikdo nemůže býti současně bojovníkem za myšlenku pokroku a socialismu a za myšlenku vlády klerikalismu.*“³⁴³ Tyto útoky vedly ke sbližování katolických legionářů s Československým Orlem. Vztahy se neutišily ani ve 30. letech, kdy Ústřední jednota

³⁴¹ Neznámý autor, *Falešné slzy ministra Husáka*, Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (2), 1921, s. 2.

³⁴² VHA, f. Sdružení italských legionářů, kart. 1 (Korespondence-neevidováno).

³⁴³ Neznámý autor, *Orelská otázka - legionářská odpověď*, Legionářský směr: Orgán Československé obce legionářské, 3 (46), 1922, s. 2.

vydala tzv. *Památník Ústřední jednoty čsl. legionářů v Brně*, kde v roce 1934 vydali svůj program a zároveň se stále vymezovali proti Československé obci legionářské: „*Program ÚJČsL – 1 Katolicism, 2. Vlastenectví a státnost, 3. Sociální spravedlnost v duchu známých papežských encyklik... Zvláště prvním bodem se lišíme ode všech ostatních legionářských organizací, které jsou více nebo méně katolicismu nepřátelské... v tomto bodě se rozcházíme s ČOL, která, řídící se duchem marxisticko-materialistického světového názoru, je nepřátelská všemu nábožensko-spiritualistickému pojmání života jednotlivce i národa, a s Nezávislou jednotou, která sice uznává význam náboženství pro národní celek, ale podřizuje je národnosti a nacionalismu. Náboženství je těmto legionářům jen prostředkem k zmožnění a zušlechtění nacionalismu. Přitom je jim jedno, jaké náboženství to je. V duchu mladočeského a katolického liberalismu a reformaci přejímajícímu realismu vyzdvihující proti katolicismu husitství a hlásající obrodu národa darvinistickopositivistickým učením Tyršovým a protikatolickým sokolstvím.*“³⁴⁴

Jeden z mála, kdo se zastal legionářů-katolíků, byl Rudolf Medek a jeho Nezávislá jednota: „*Rozpor v názoru světovém nebránil mnohým příslušníkům církve římsko-katol., a nejen to, ale přímo organizovaným stoupencům bývalých klerikálních stran českých, aby vstoupili do legií a aby byli zařazeni do pluků třeba I. husitské divize [...], my všichni jsme to vítali jako rozvoj našeho zahraničního odboje a znamení jeho postupu k vítězství, když i tyto konservativní živly berou účast a to dobrovolně... Takový Hájiček (český katolík a bankéř v Chicagu, podporovatel čs. osvobozovací akce – pozn. S. V.) nebo farář Zlámal z Clevelandu, nebo někteří bratři, třeba byli i katolickými akademiky nebo křesť.-sociálními dělníky a poctivě bojovali za naši věc, mají pro náš boj za svobodu větší cenu, než lecjaký nesnášenlivý a „levičácký“ nevzdělanec, nasycený frázemi, který nic, kromě věčného otravování a štvání, pro naši věc neučinil a který je dnes chce snad i vylučovati z legionářského bratrstva. Příslušníci t. zv. klerikálních vrstev, kteří si bojem nebo čestnou prací dobyli nejen legionářského průkazu, ale třeba i nějaké rány do hrudi a v každém případě čestného činu opravdového vojáka, nesmějí býti nikým vykazováni ze společného bratrstva; ale nesmějí býti ani tupeni, ani uráženi pro svoje náboženské přesvědčení.*“³⁴⁵ Otázkou ale zůstává, zda se Rudolf Medek nezastával legionářského katolického hnutí jen kvůli

³⁴⁴ Památník Ústřední jednoty čsl. Legionářů v Brně, Olomouc 1934, s. 29-30.

³⁴⁵ Rudolf MEDEK, *Dva principy*, in: *Legie: Orgán nezávislé jednoty československých legionářů*, 1 (23), 1926, s. 2.

tomu, aby si získal nového spojence při boji proti Obci, protože nepřítel mého nepřítele, je můj spojenec.

5.6 Češi vs. Slováci

Na počátku 20. let byly vztahy mezi Čechy a Slováky klidné, žádné vyostřené vztahy neměly. Konkrétně Družina československých legionářů a Svaz československých legionářů chtěly Organizácia československých legionárov pre Slovensko přidružit k sobě a v květnu 1920 se to Svazu československých legionářů podařilo.³⁴⁶

Sdružení slovenských legionárov, které vzniklo 1926, mělo velmi blízko k Nezávislé jednotě československých legionářů. Nezávislá jednota byla vůči slovenskému Sdružení slovenských legionárov tolerantní, dá se říct, že měli mezi sebou hezké přátelské vztahy: *„Co se týká legionářské myšlenky, shledáváme k naší bolesti, že byla svého času zdiskreditována legionářským rozkolem a zpolitizováním jedné její části. Rozkol byl na Slovensku pronikavější než v historických zemích a vedl k izolaci legionářů na Slovensku. Legionářství nepolitizované, nezištné, přísně nacionální mohlo být v kritických letech poválečného života na Slovensku mravní autoritou. Naše čilé styky se slovenskými nacionalisty se prohlubují a přináší ovoce. Se Sdružením slovenských legionářů si dobře rozumíme a udržujeme přátelské vztahy. Chceme věřit, že naše hnutí přispěje k obrodě života na Slovensku a k odstranění existujících rozporů. Soulad českého rozumu slovenského srdce je zárukou krásné budoucnosti našeho národa a naší drahé vlasti.“*³⁴⁷

Československá obec legionářská nebyla brána jako úhlavní nepřítel, ale jako velký úřednický kolos. Jejich vztahy nebyly nijak vyostřené a nepoužívala se žádná ostrá slova. Sdružení spíš vadilo upozadování Slováků, dá se mluvit o slovenském nacionalismu, ale v hodně malé míře: *„Československá obec legionářská byla a je ve svých jednotách i na Slovensku ustrojená tak, že hlas Slováka-legionáře v 99 % zaniká. Kde ne, tam je majorizovaný většinou, která je odlišného názoru. Z členů ti, kteří se proderou do popředí spolkového života, jsou ve valné většině bratři Češi. Češi na Slovensku působící. Ti však při ohromném aparátě Obce, disponující mocenskými a materiálními nevyčerpatelnými prostředky, nepochopí skutečné potřeby Slovenska.*

³⁴⁶ Květoslav ŠTASTNÝ, *Jak jsme začínali na Slovensku?*, Československí legionáři v osvobodenej Bratislave 1921-1931, Bratislava 1931, s. 40.

³⁴⁷ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 10.

Legionářství takto reprezentované, přineslo na Slovensko nenávisť, která vyvěrá z legionářských výhod, které ubíjejí nelegionářských státních zaměstnanců, tedy Slováků [...] Legionáři se snaží vychovávat slovenský lid tím, co je mu odporné (letáky, agitace proti církvi, údajné slovenské zaostalosti, maďarské hrozbě a nekonečné nepokrokovosti.)“³⁴⁸

Postoj dvou zmiňovaných organizací ke Sdružení byl nejistý a podle nich se utvořením samostatného slovenského spolku zborilo společné československé legionářské hnutí.³⁴⁹

³⁴⁸ J. MICHL, *Legionářské organizace ...*, HaV, 56 (4), 2007, s. 11.

³⁴⁹ *Tamtéž.*

Závěr

Nejdříve se z front vrátili francouzští, italští a srbští legionáři a někteří z nich s vyšší hodností si ulovili pár posledních dobrých míst v armádě, politice nebo diplomacii. Dobré pracovní pozice už byly rozebrané a na ruské legionáře nezbylo nic. Ti po těžkých bojích na zmrzlé Sibíři čekali mnohem víc. Stát se snažil legionáře zabezpečit pomocí speciálních zákonů. Jejich manželky a děti dostávaly přídavky, hlavně u rodin válečných poškozců nebo invalidům se vyměřovaly vyšší důchody, dostávali místa v četnictvu, na dráze nebo v trafikách, při ucházení o pracovní pozice na úradech měli přednost před ostatními. Jenže republika sama měla svých problémů dost, byl konec války a nikdo to po světové válce neměl lehké. Chyběly potraviny, materiály a byla vysoká nezaměstnanost, která postihla právě i legionáře. Legionáři, hlavně ti ruští, brali legionářskou legislativu jako nevděk, vláda a státní zaměstnanci podle nich byli sobci, kteří se chtěli obklopit zlatem a nemysleli na druhé.

Legionářské spolky v meziválečném období vznikaly ve dvou obdobích. Zásadním mezníkem byl karlínský všelegionářský sjezd, který se konal v lednu 1921. V prvním období existovaly čtyři základní spolky, Kruh starodružiníků, Družina československých legionářů, Svaz československých legionářů a Jednota československých legionářů. Chtěli bojovat za lepší životní podmínky, pomáhat nezaměstnaným a jejich rodinám, podporovat kulturní a společenské aktivity a sbírat hmotné i nehmotné památky po legionářích. Byly to hlavně spolky podpůrné. Všechny tyto organizace si byly stanovami velice podobné, a tak se rozhodlo celé legionářské hnutí sjednotit v jednu velkou masovou organizaci Československou obec legionářskou. Idyla legionářskému hnutí nevydržela moc dlouho. Kruh Starodružiníků sjednocování de facto přežil, po roce 1921 vystupoval jako sesterská organizace Československé obce legionářské. Družina československých legionářů i přes oficiální zrušení fungovala dál až do 30. let. Svaz československých legionářů a Jednota československých legionářů byla včleněna do Obce. Program Československé obce legionářské navazoval na myšlenky socialismu, ale i tak Obec legionáře-socialisty nepřijímala. Pár dní po ustavujícím sjezdu Obce radikálně socialističtí legionáři vystoupili z této organizace a založili si své vlastní, Svaz nekompromisně socialistických legionářů a Sdružení socialistických legionářů. Další organizací, která se z pouhých jedenácti členů vypracovala až k 25 000, byla Nezávislá jednota československých legionářů v čele s Rudolfem Medkem. Právě Rudolf Medek stál

v roce 1921 u vzniku Československé obce legionářské. Její výrazně levicová politika jej přivedla do opozice. Nezávislá jednota československých legionářů byla nařknuta z fašismu a to nejen kvůli Medkovým pravicovým názorům. Do jisté míry k tomu přispěla aféra Radola Gajdy a spolupráce s Československou národní demokracií, kterou vedl Karel Kramář. Mezi členy národní demokracie byli i Medkovi přátelé, jako třeba Svatopluk Machar nebo Viktor Dyk. Od poloviny 20. století vedla Československá obec legionářská s Nezávislou jednotou československých legionářů „válku“ nejen o členy, ale o vůdčí postavení ve spolkovém a politickém životě. Třetí organizací, která se dá považovat za masovou, je Ústřední jednota československých legionářů-katolíků. Legionáři-katolíci odcházeli z Československé obce legionářské ze stejného důvodu jako legionáři-socialisté nebo Medkovci. Často docházelo i k slovním útokům a „přestřelkám“ v tisku. Žádné případy fyzického násilí, potyček či rvaček nebyly zaznamenány. Potom vznikaly menší spolky, které sdružovaly užší či konkrétní okruhy legionářů, např. Sdružení italských legionářů, Kruh francouzských legionářů a Kruh srbských legionářů.

Cílem diplomové práce bylo popsat jejich život za republiky. Proč byly organizace zakládány, jak se rozrůstaly, jaké akce pořádaly, co měly ve stanovách, kdo mohl být a nemohl být členem a jaký tiskový orgán je v médiích zastupoval. Nejdůležitější bylo ukázat, co vlastně jednotlivé legionáře sdružovalo a oddělovalo.

Karlínský sjezd v lednu 1921 měl všechny legionáře sjednotit a zastřešit pod Československou obcí legionářskou. Jenže výsledek byl přesným opakem. Legionáře rozdělovaly různé faktory. Mohla to být válečná fronta a podobné zážitky z bojů, které spojily legionáře z fronty francouzské, italské a srbské. Tyto tři spolky, Sdružení italských legionářů, Kruh francouzských legionářů a Kruh srbských legionářů plnily to, co také slíbily. Všechny tři organizace poctivě pořádaly akce pro veřejnost, podnikaly výlety nebo zájezdy či pořádaly veřejné debaty a přednášky. Sdružení italských legionářů nemělo nijak vysoké postavení mezi ostatními organizacemi, ale i tak nemělo problém se spoluprací a snažilo se udržovat přátelské vztahy, a to především s Nezávislou jednotou československých legionářů a italskými spolky. Jediné Sdružení italských legionářů bylo nepolitické v pravém slova smyslu. Politice a všem politickým akcím se vyhýbalo. Kruh francouzských legionářů neměl pravděpodobně také s nikým nepřátelské vztahy, nebo minimálně v médiích jsem žádné slovní přestřelky nezaregistrovala. Kruh srbských legionářů se zaměřoval

hlavně na spolupráci s jihoslovanskými a rumunskými organizacemi, což se stalo základem pro budoucí Malou dohodu.

Mohlo je rozdělovat náboženské vyznání jako u Ústřední jednoty československých legionářů-katolíků. Legionáři-katolíci se odtrhli právě kvůli víře v Boha. Možná není ani správný výraz „odtrhli“. Legionáři-katolíci neměli na vybranou a po Orelském sletu byli vyloučeni, následovaly slovní útoky a posměšky. Organizace ve stanovách slibovala akce pro veřejnost, což plnila do puntíku, pořádala a oslavovala různé katolické svátky, které se těšily popularitě. Legionáři-katolíci měli úzký vztah s Orlem, dalšími katolickými organizacemi, a hlavně s Československou stranou lidovou. Po vyloučení se snažili udržovat přátelský vztah s Nezávislou jednotou československých legionářů. Spolek, který se odlišuje od ostatních po stránce náboženské, je Kruh československých legionářů židovského původu. Byl založen na obranu židovského obyvatelstva v době, kdy ve střední Evropě rostla vlna antisemitismu. Organizace podporovala nejen židovské legionáře a jejich rodiny, zaměřovala na charitu obecně. Stejně jako ostatní spolky pořádal Kruh československých legionářů židovského původu veřejné přednášky o legionářském hnutí, pár z nich měli ve spolupráci s Rudolfem Medkem a jeho Nezávislou jednotou. Spolek pravděpodobně nebyl agresivní ani nepřátelský, což nelze přesně doložit na základě tiskového orgánu.

Hlavním jednotícím prvkem legionářského hnutí byl český nacionalismus, budování nového Československa a demokracie. Tato společná idea byla do značné míry limitující a přední představitelé společné československé myšlenky a nacionalismu se rozdělili. Štěpení legionářských organizací bylo kvůli politickým názorům. Ostře rozdělená ideologická linie legionářstva korespondovala diferencovanou společností a stala se tak její věrnou kopií. Ihned po lednovém všelegionářském sjezdu vznikly dva tábory, národně socialistický, v čele s Československou obcí legionářskou, a národně demokratický, zastoupený Nezávislou jednotou československých legionářů. Právě mezi těmito tábory byly ty největší rozbroje, hlavně pomocí článků. Československá obec legionářská chtěla budovat republiku pomocí socialismu. Tento legionářský kolos měl dobré vztahy s vládou, která ho podporovala. Organizace se zpolitizovala a podporovala zájmy Hradu, vedeným prezidentem republiky. Měla několik důležitých osobností, ke kterým byla naprosto loajální, například ministr zahraničí Edvard Beneš, předseda Obce Josef Patejdl, Lev Sychrava či Václav Cháb. Konkrétně Edvard Beneš tuto organizaci

neformálně podporoval od jejího založení v roce 1921 a kvůli tomu se Obec postupně stala součástí politiky Československé strany socialistické. Naopak Nezávislá jednota stála na okraji československé politiky, ale i tak si své podporovatele našla v řadách československé armády. Nezávislá jednota byla tvořena z velké části pravicovými legionáři s nacionalistickými vizemi a její založení v roce 1925 znamenalo neodvolatelné ideologické rozdělení legionářského hnutí v době politického napětí, což potvrdila i studie *In the Spirit of Brotherhood, United We Remain!": The Independent Union of Czechoslovak Legionaries and the Militarist State*.

Pokud jde o jiné legionářské organizace, tak si Obec nerozuměla s nikým. Nelíbili se jim legionáři-katolíci, podezírali je totiž z klerikalismu. Nepřítelem bylo Sdružení italských legionářů, které kvůli spolupráci s italskými organizací „začalo“ inklinovat k italskému fašismu.

Nezávislá jednota chtěla budovat republiku naopak pomocí demokracie. Tzv. Medkovci, podle zakladatele a předsedy Nezávislé jednoty, od počátku chtěli budovat velkou organizaci, která by byla schopná konkurovat Československé obci. Neměli to od počátku lehké. Úřady, ministerstva nebo policejní ředitelství měly za favoritku Obci, např. velice často jim byly zamítány žádosti o pořádání kulturních a společenských akcí. Československou obci obviňovali z rozvrácení legionářské hnutí a k inklinaci ke komunismu. Postupem času se Medkvcům podařilo vytvořit početnou organizaci, ale to jen díky sesterské podpůrné organizaci Kruh přátel Nezávislé jednoty, do které mohli vstupovat opravdu jen přátelé nebo rodinní příslušníci. Na stejném principu fungovala samozřejmě i Československá obec legionářská. Jejich důraz na národ a stát se pak zvrhnul k nacionalismu. Nezávislá jednota se udržovala dobré vztahy s každým, kdo měl rozpory s Československou obcí.

Pro některé byla Obec ostudou socialismu. Socialistické křídlo se tak ještě roztříštilo na umírněné a radikální legionáře, kteří založili Svaz nekompromisně socialistických legionářů a Sdružení socialistických legionářů. Ti psali ve svých tiskových orgánech ostré články proti Obci, že jejich socialismus je slabý. Spíš, než socialismus prosazovali komunismus, dokonce si představovali stát bez majetkových rozdílů a jejich ideálem bylo sovětské Rusko. Zjednodušeně chtěli, aby všechno bylo všech. Jejich spolky však nevydrželi moc dlouho, byly po krátkém čase zakázány. Další spolky jsem do práce nezařadila. V archivech nebo v odborné literatuře jsem nenašla jakoukoliv zmínku. Organizace byly tak malé, že neměly ani zastupující tiskový orgán.

Výzkum prokázal, že důvodem roztržitého celého prvorepublikového legionářského hnutí byl ideologický a politický. Ve výsledku byl spolkový život legionářů velmi pestrý už od vzniku republiky. Legionáři kvůli svým politickým rozdílům nedokázali budovat Československou republiku podle původního plánu. Do jisté míry k diferenciaci hnutí přispěla paradoxně samotná Československá obec legionářská, která odmítala spolupracovat s kýmkoliv jiným. Perspektiva dalšího výzkumu je především v rozvíjení tématu směrem k dalším jednotlivým odbočkám velkých organizací. Jde především o Československou obec legionářskou a Nezávislou jednotu československých legionářů, které ve větších i menších městech měly svou odbočku. Každá z nich měla své vlastní orgány, pořádaly své vlastní akce, oslavy a přednášky. Lze se zaměřit i na menšinové spolky, které zakládaly menšiny na území Československé republiky, například na německé nebo maďarské.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

Archiv hlavního města Prahy, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, inv. č. XXII/0802, kart. 880; SÚA-383.

AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, inv. č. XXII/0851, kart. 885.

AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, inv. č. XXII/0926, kart. 892.

AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, inv. č. XXII/1365, kart. 923.

AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, inv. č. XXII/1398, kart. 925.

AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, inv. č. XXII/1557, kart. 937.

AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, inv. č. XXII/1565, kart. 428.

AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, inv. č. XXII/1794, kart. 950.

AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, inv. č. XXII/1874, kart. 953.

AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, inv. č. XXII/2042, kart. 966.

AHMP, f. Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, inv. č. XXII/2186, kart. 973.

Archiv Národního muzea, fond Československá obec legionářská - Jednota Dejvice, inventární číslo 501, číslo jednací 21, karton 4.

Národní archiv, f. Ministerstvo zahraničních věcí, Legie a zahraniční odboj, inv. č. 1131, kart. 2216.

NA, f. Ministerstvo zahraničních věcí, Legie a zahraniční odboj, inv. č. 1131, kart. 2222.

Národní archiv, fond Ministerstva vnitra I., Staré registratury, inv. č. 3-42-1, č. j. 20183/22, kart. 126.

Vojenský ústřední archiv, f. Památník osvobození 1919-1939, inv. č. 168, č. j. 686715, kart. 2.

VÚA, f. Kancelář československých legií, pisy bez jednacího čísla, kart. 17 (Zvláštní písemnosti).

VÚA, f. Kancelář československých legií, spisy bez jednacího čísla, kart. 2.

VÚA, f. Památník odboje, č. j. 757307, kart. č. 4.

VÚA, f. Památník osvobození 1919-1939, č. j. 13, kart. 1.

VÚA, f. Památník osvobození 1919-1939, inv. č. 595, č. j. 638, kart. 5.

VÚA, f. Paměť národa, inv. č. 201, č. j. 686950, kart. 2.

VÚA, f. Paměť národa, inv. č. 201, č. j. 686950, kart. 21920.

VÚA, f. Sdružení italských legionářů, kart. 1 (Korespondence-neevidováno).

VÚA, f. Sdružení italských legionářů, kart. 2 (Korespondence-neevidováno).
VÚA, f. Sdružení italských legionářů, kart.1 (Korespondence 1929).
VÚA, f. Vojenská kancelář prezidenta republiky, č. j. 3957/23, kart. 56.
VÚA, f. Vojenská kancelář prezidenta republiky, č. j. 53, kart. 56 (1923/důvěrné).

Dobová periodika:

Čas, ročník 30, číslo 1, Praha 1920.
Československý legionář, 2 (24), 1920.
Československý legionář, 21 (31-32), 1939.
Československý legionář, 6 (43), 1924.
Družina československých legionářů, 1 (1), 1920,
Družina československých legionářů, 1(47), 1920
Družina československých legionářů, 2 (3), 1921.
Družina československých legionářů, 2 (31), 1921
Družina československých legionářů, 2 (4), 1921.
Družina československých legionářů, 2 (Vánoční bazarové číslo), 1921.
Družina československých legionářů, ročník 1, číslo 3, 1920.
Hlas revoluce, 4-1 (14), 1948.
Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (1), 1925.
Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (14-15), 1926.
Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (16), 1926,
Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (2), 1926.
Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (22), 1926.
Legie: Orgán nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (23), 1926.
Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 1 (6), 1926.
Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 10 (19), 1935.
Legie: Orgán nezávislé jednoty československých legionářů, 13 (38), 1938.
Legie: Orgán nezávislé jednoty československých legionářů, 13 (40), 1938.
Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 5 (50), 1930.
Legie: Orgán Nezávislé jednoty československých legionářů, 7 (48), 1932.
Legie: Orgán nezávislé jednoty československých legionářů, ročník 13, ročník 37,
1938.
Legionářský směr: Orgán Československé obce legionářské, 3 (46), 1922.
Lidové noviny, ročník 31, číslo 539, 1923.

Národní listy, ročník 59, číslo 90, Praha 1919.
Národní osvobození, 15 (232), 1938.
Národní osvobození, 2 (308), 1925, s. 2.
Národní osvobození, ročník 14, číslo 99, 1937.
Socialistický legionář: orgán Sdružení socialistických legionářů, ročník 1, číslo 1, 1921.
Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (2), 1921.
Socialistický legionář: orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (3), 1921.
Socialistický legionář: Orgán Sdružení socialistických legionářů, 1 (7), 1921, s. 1.
Věstník československých legionářů-katolíků, 2 (3-4), 1927.
Věstník československých legionářů-katolíků, 3 (2), 1928.
Věstník československých legionářů-katolíků, 3 (4), 1928.
Věstník československých legionářů-katolíků, 4 (2), 1929.
Věstník československých legionářů-katolíků, 4 (3), 1929.
Věstník československých legionářů-katolíků, 4 (4), 1929.
Věstník československých legionářů-katolíků, 7 (5-6), 1932.

Literatura:

BENEŠ, Michal, *O Jednotě Československé obce legionářské Mladá Boleslav*, in: *Od Ještěda k Troskám: vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí*. (Československo, Mnichovohradištsko, Sobotecko, Lomnicko, Turnovsko, Železnobrodsko a Jičínsko), Turnov 2006, s. 3–6.
DOLEŽAL, Josef, *Český kněz*, Praha 1931, s. 131.
FIBICH, Karel, *Povstalci: Stopami ke Zborovu*, Praha 1936, s. 335.
FILIP, Jiří, *Dějiny Československé obce legionářské*, Praha 2014, s. 64.
GERBURG, Thunig-Nittner, *Die tschechoslowakische legion in Russland*, Wiesbaden 1970, s. 299.
HOUSER, Jaroslav, *Vývoj sociální správy za předmnichovské republiky*, Praha 1968, s. 75.
HUTEČKA, Jiří, *Kamarádi frontovníci: Maskulinita a paměť první světové války v textech československých c. a k. veteránů*, *Dějiny - teorie - kritika*, 2, 2014, s. 231–265.
JUZA, Josef, *Čs. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou 1914-1921*, I. díl, Rychnov nad Kněžnou 1998, s. 441.

- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, I. díl, Praha 2003, s. 571.
- KOCOUREK, Katya, *Čechoslovákista Rudolf Medek. Politický životopis*, Praha 2011, s. 291.
- KOCOUREK, Katya, „*In the Spirit of Brotherhood, United We Remain!*“: *The Independent Union of Czechoslovak Legionaries and the Militarist State*, Sacrifice and Rebirth: The Legacy of the Last Habsburg War, edd. Mark Cornwall, John Paul Newman, New York 2006, s. 151–173.
- KRATOCHVÍL, Jaroslav, *Nebyl jsem pouhým divákem*, Praha 1966, s. 298.
- MASARYK, Tomáš Garrigue – FEJLEK, Vojtěch – VAŠEK, Richard (edd.), *Cesta demokracie*, I. díl 1918-1920, Praha 2003, s. 439.
- MASARYK, Tomáš Garrigue, *Ideály humanitní*, Praha 1927, s. 88.
- MEDEK, Rudolf, *Poslední události a Nezávislá jednota čsl. Legionářů*, Praha 1926, s. 36.
- MICHL, Jan, *Legionáři a Československo*, Praha 2009, s. 332.
- MICHL, Jan, *Legionářské organizace v Československé republice*, *Historie a vojenství* 56/4 2007, s. 4–23.
- MOJŽIŠ, Milan, *Československé legie 1914-1920: Katalog k výstavám Československé obce legionářské*, Praha 2017, s. 456.
- NEUMANN, Alois Augustin, *Katolictví a naše národní osvobození*, Hradec Králové 1922, s. 108.
- PEROUTKA, Ferdinand, *Budování státu*, III. díl, Praha 1991, s. 885–1349.
- PROCHÁZKOVÁ, Eva, *Českoslovenští legionáři z okresu Benešov*, in: *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*, Benešov 2001, s. 11–21.
- SEDLÁŘ, Tomáš, *Českoslovenští legionáři. Občané a rodáci města Olomouce*, Olomouc 2003, s. 188.
- SCHWARZ, František, *Kruh přátel Nezávislé jednoty čsl. legionářů*, Praha 1928, s. 47.
- SYCHRAVA, Lev, *Z mých vzpomínek na Štefánika*, Praha 1929, s. 29.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Družina československých legionářů v počátcích legionářského hnutí v Československu*, *Sborník k dějinám 19. a 20. století*, Praha 1993, s. 93–113.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Legionáři a mocenské poměry v počátcích ČSR*, in: *Moc, vliv a autorita v procesu vzniku a utváření meziválečné ČSR (1918-1921)*, Praha 2008, s. 16–28.

- ŠEDIVÝ, Ivan, *Legionářská republika?: K systému legionářského zákonodárství a sociální péče v meziválečné ČSR*, *Historie a vojenství* 51 (1) 2002, s. 158–184.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Vznik Nezávislé jednoty československých legionářů*, *Historie a vojenství*, 45 (6), 1996, s. 47–61.
- ŠIMEK, Viktor, *Válečná epopej Karla Pergela*, *Legionářský směr: časopis Československé obce legionářské*, 1, 2018, s. 22–23.
- ŠTASTNÝ, Květoslav, *Jak jsme začínali na Slovensku?*, in: *Československí legionáři v osvobodenej Bratislave 1921-1931*, Bratislava 1931, s. 198.
- ŠTEFANSKÝ, Václav, *Generál Ferdinand Čatloš*, Bratislava 1998, s. 82.
- ŠVEC, Josef Jiří, *Deník plukovníka Švece*, Praha 1921, s. 221.
- Ústřední jednota čsl. legionářů, *Památník Ústřední jednoty čsl. Legionářů v Brně*, Olomouc 1934, s. 75.
- ŽAMPACH, Adolf, *Katolíci v zahraničních bojích o československou samostatnost*, Brno 1928, s. 143.

Elektronické zdroje:

- JAKL, Tomáš, *Vznik 21. čs. střeleckého pluku 19. ledna 1918*, dostupné online (<http://www.vhu.cz/vznik-21-ceskoslovenskeho-streleckeho-pluku-19-ledna-1918/>), [citováno k 1. 7. 2019].
- MAREK, Jindřich, *Skromné počátky československých legií v Itálii*, dostupné online (<http://www.vhu.cz/skromne-pocatky-cs-legiiv-italii/>), [citováno k 1. 6. 2019].
- Stenografický záznam 178. schůze PS NS. 12. prosince 1922, dostupné online (<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/178schuz/s178003.htm>), [citováno k 3. 1. 2019].
- STRAKA, Karel, *Rota Nazdar: nejen o památném boji z 9. května 1915*, dostupné online (<http://www.vhu.cz/rota-nazdar-nejen-o-pamatnem-boji-z-9-kvetna-1915/>), [citováno k 1. 6. 2019].
- VEJVAR, Stanislav, *Ústřední jednota ...*, I. díl, in: *Distance: revue pro kritické myšlení*, č. 3, 2003, dostupné online (<http://www.distance.cz/rocnik-2003/3-cislo-3/ustredni-jednota-ceskoslovenskych-legionaru---katolikua-1924---1937---dil-i>), [citováno k 6. 6. 2019].
- VEJVAR, Stanislav, *Ústřední jednota čsl. legionářů-katolíků (1924-1937)*, II. díl, in: *Distance: revue pro kritické myšlení*, č. 4, 2003, dostupné online

<http://www.distance.cz/rocnik-2003/4-cislo-3/ustredni-jednota-ceskoslovenskych-legionarua---katolikua-1924---1937---dil-ii>), [citováno k 6. 6. 2019].

VEJVAR, Stanislav, *Ústřední jednota...*, III. díl, in: Distance: revue pro kritické myšlení, č. 1, 2004, dostupné online (<http://www.distance.cz/rocnik-2004/1-cislo-1/ustredni-jednota-ceskoslovenskych-legionarua---katolikua-1924---1937---zaver>), [citováno k 6. 6. 2019].

Zákon č. 134/1867 Sb, dostupné online (<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm>), [citováno k 3. 1. 2019].

Zákon č. 199/1919 Sb., o organisaci péče o válečné poškozence, dostupné online (<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4v6mjzhewta>), [citováno k 3. 1. 2019].

Zákon č. 2/1918 Sb., jímž se zřizují nejvyšší Správní úřady ve státě československém, dostupné online (<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4f6mrnga>), [citováno k 3. 1. 2019].

Zákon č. 462/1919 Sb., o propůjčování míst legionářům, dostupné online (<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4v6nbwgixhazrufuya>), [citováno k 3. 3. 2019].

Zákon č. 462/1919 Sb., zákon o propůjčování míst legionářům, dostupné online (<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4v6nbwgiwte>), [citováno k 1. 2. 2019].

Zákona č. 470/ 1919 Sb., O zatímním upravení služebních platův a právních poměrův učitelů legionářů, vojínův a jejich rodin, dostupné online (<https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1371&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>), [citováno k 3. 3. 2019].

Seznam obrazových příloh

Obr. 1: Detail znaku Nezávislé jednoty československých legionářů. Zdroj: Archiv hlavního města Prahy.

Obr. 2: Spolkový prapor Nezávislé jednoty československých legionářů. Zdroj: Archiv hlavního města Prahy.

Obr. 3: Programové prohlášení z Karlínského sjezdu (1921). Zdroj: Archiv hlavního města Prahy.

Obr. 4: Odznak Československé obce legionářské. Zdroj: Archiv hlavního města Prahy.

Obr. 5: Výnos říšského protektora Böhmen und Mahren (1940). Zdroj: Archiv hlavního města Prahy.

Obr. 6: Stanovy Družiny československých legionářů. Zdroj: Archiv hlavního města Prahy.

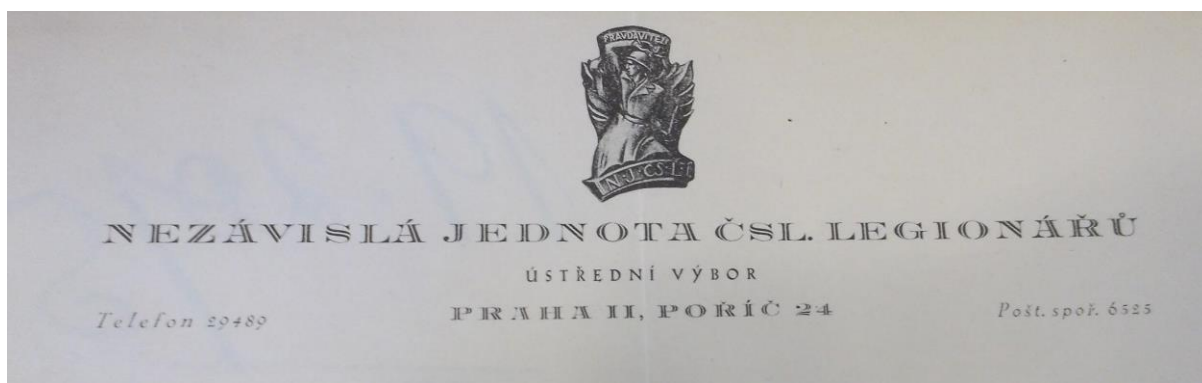
Obr. 7: Výtisk Socialistického legionáře: Orgán Sdružení socialistických legionářů (1921). Zdroj: Knihovna Vojenského historického ústavu.

Obr. 8: Výtisk Tábority: Orgán Svazu komunistických legionářů (1921). Zdroj: Knihovna Vojenského historického ústavu.

Obr. 9: Odznak Kruhu francouzských legionářů. Zdroj: Archiv hlavního města Prahy.

Obr. 10: Zpráva o výmazu spolku Kruh francouzských legionářů (1950). Zdroj: Archiv hlavního města Prahy.

Obr. 11: Fotografie legionářů židovského původu (1920). Zdroj: Archiv Židovského muzea v Praze.

Obr. 1: Detail znaku Nezávislé jednoty československých legionářů.

Obr. 2: Spolkový prapor Nezávislé jednoty československých legionářů.

Programové prohlášení

přijaté jednomyslně na prvním sjezdu všech čsl. legionářů
dne 16. ledna 1921.

Českoslovenští legionáři, shromáždivše se poprvé od svého návratu do osvobozené vlasti na společném sjezdu, slavnostně prohlásují:

Vítězným skončením válečného zápasu za sjednocení a politické osvobození našeho národa nepokládáme své čestné poslání za skončené a ohceme i nadále jako celek bez rozdílu politického příslušenství, stavu a víry vynaložit ve svorné spolupráci všechny své síly a schopnosti k vybudování a upevnění Československé Republiky, k jejímuž utvoření a mezinárodnímu uznání dali jsme jako vojáci legií základ svou dobrovolnou a nezištnou obětí.

Při naší práci povede nás i nyní táž láska a víra, která za světové války vtiskla nám do ruky zbraň a přivedla nás k vítězství.

V boji na život a na smrt, který byl nám vnucen pokusem o násilné uskutečnění germánsko-maďarské světovlády, dobyli jsme si za pomoci světové demokracie svobody svou láskou k národu a silou své víry v nesmrtelnost zděděného ideálu slovanské solidarity a všelidského sbratření. Věříme, že dobytou svobodu udržíme a přispějeme k zachování všelidského míru jen tehdy, budeme-li nyní se stejnou láskou a obětavostí, se kterou jsme dříve bojovali, pracovat pro důsledné uskutečnění pravého bratrství jak uvnitř národa, tak i mezi národy, jsouce oddělení kdykoliv znovu sáhnou k zbraní na obranu své svobody proti každému nepříteli.

Na všech bojištích a zejména i v Rusku bojovali jsme jen a jen za zásadu, že „všechna vláda má spočívat na souhlasu ovládaných“. Chceme proto i dnes státi na strážích nejen proti každému kapitalistickému a sovinistickému imperialismu, jenž naší národní nezávislost mohl by znova ohrozit, nýbrž i proti každému, kdo chtěl by násilím i zvenčí, třeba pod heslem sociální revoluce, vnutití našemu státu řády, jichž národ sám svobodně si nevolil.

Jako proti národům jiným, tak i uvnitř státu budeme hájiti program demokracie, jež poskytuje všem neomezenou volnost myšlenkového soupeření, přiznává donucovací moc ve státě jedině těm zásadám a řádům, na nichž většina národa svobodně se dohodla. Víme, že není svobody bez kázně. Proto pokládáme za hřích proti svobodě a pokroku, pokouší-li se kterákoli menšina s obejitím demokratické ústavy násilím a občanskou válkou vnutití republice svou vůli, nečekející až by získala pro svou myšlenku souhlas většiny národa.

Hájíce proti naukám násilného převratu a diktatury menšiny zásadu pokroku a demokratického vývoje, jsme si vědomi, že soustavu demokratickou a klidný vývoj státu lze zabezpečiti jen důsledným prováděním

demokracie i na poli hospodářském. Těžkých otřesů a občanských bojů můžeme se trvale vyvarovati jen tehdy, až bude všem poskytnuta nejen rovnost před zákonem, nýbrž i rovnost příležitosti ku práci a podnikání hospodářskému.

Ideál národní solidarity a bratrství je dalek svého uskutečnění tam, kde prácechtivým, nemajetným vrstvám není umožněn přístup k výrobním prostředkům, zatím co jejich držitelé, majíce sami co potřebují, bez naděje na zúročení kapitálu a na zisk od-pírají podnikateli a vyráběti pro národ, hynoucí nedostatkem.

Pravého vlastenečství není tam, kde dělník není podnikateli bratrem a spolupracovníkem, nýbrž kde jeho práce a i život platí jen za zboží, potřebné ku kapitalistickému podnikání.

V době svého zahraničního odboje, zejména v Rusku, jsme nejen bojovali, nýbrž i pracovali a vyráběli všichni bez rozdílu, dělníci rukou i duchem, s chutí a láskou pro celek, pro národ, bez ohledu na soukromý prospěch.

Věříme i nyní, že v republice opravdu demokratické a sociálně spravedlivé nesmí výroba statků národu potřebných ponechána býti v závislosti ani od touhy majetných po zisku, ani od obavy nemajetných před hladem a donucením. Chceme sociální řád, v němž platiti bude slovo našeho presidenta: „Láska k bližnímu a láska k národu, oddanost k lidstvu musí býti účinnou — kdo nepracuje, kdo vykořisťuje práci jiných, není Čech, není Slovák, není člověk.“

V tomto duchu, v duchu Masarykově, hlásíme se k socialismu. V tomto smyslu jsme my legionáři všichni socialisty a to i ti, kteří nejsme organizováni v politických stranách socialistických.

V duchu těchto zásad chceme usilovati o socialisaci, věříce, že stát má právo a povinnost v zájmu zdraví a vývoje národa zasahovati do zděděných a jakkoli jinak nabytých vlastnických práv majetných vrstev.

Voláme zejména po rozhodném a plánovitém zasažení státu v oboru podnikání stavebního, v otázce účelné a spravedlivé kolonisace velkostatků a otázce výroby v dolech a hutích a velkých průmyslových závodech.

Při tom ovšem neztrácíme se zřetele, že cílem a smyslem socialisace je nikoli jen změna v právech vlastnických, nýbrž v prvé řadě zvýšení národní výrobnosti a spravedlivé ukojení potřeb všech vrstev pracujících. Proto socialisace je nám především otázkou správní a nikoli jen otázkou pouhé politické moci, jež může sice řídit, přikazovati a zakazovati, nikoli však sama tvořiti hodnotu k životu potřebných, jež vznikají jen věděním, prací a láskou. V tomto poznání zahrnujeme každou nesvědomitou, stranickou

Obr. 3: Programové prohlášení z Karlínského sjezdu (1921).

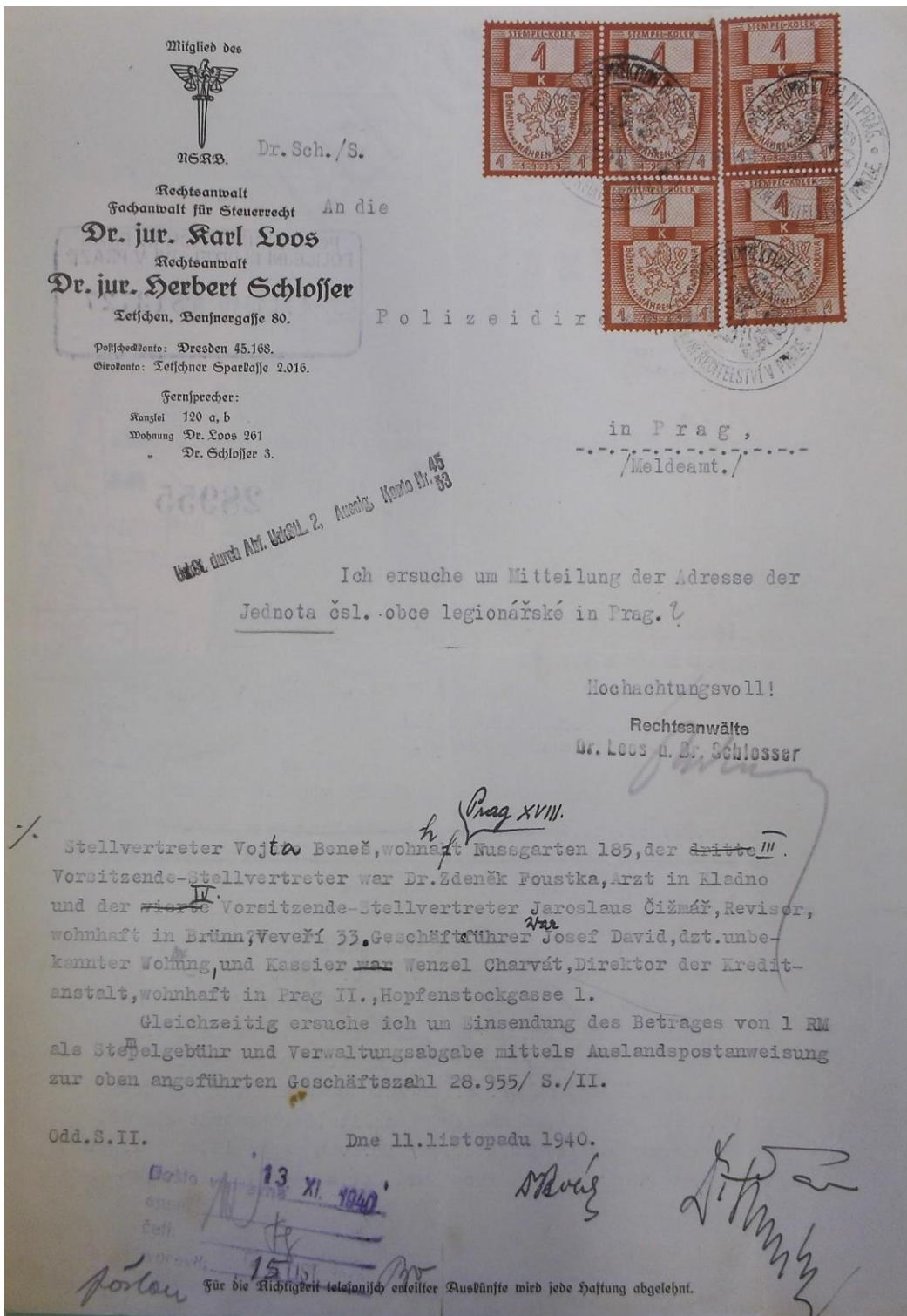
Č. 74372/1924
Za - 1469/6

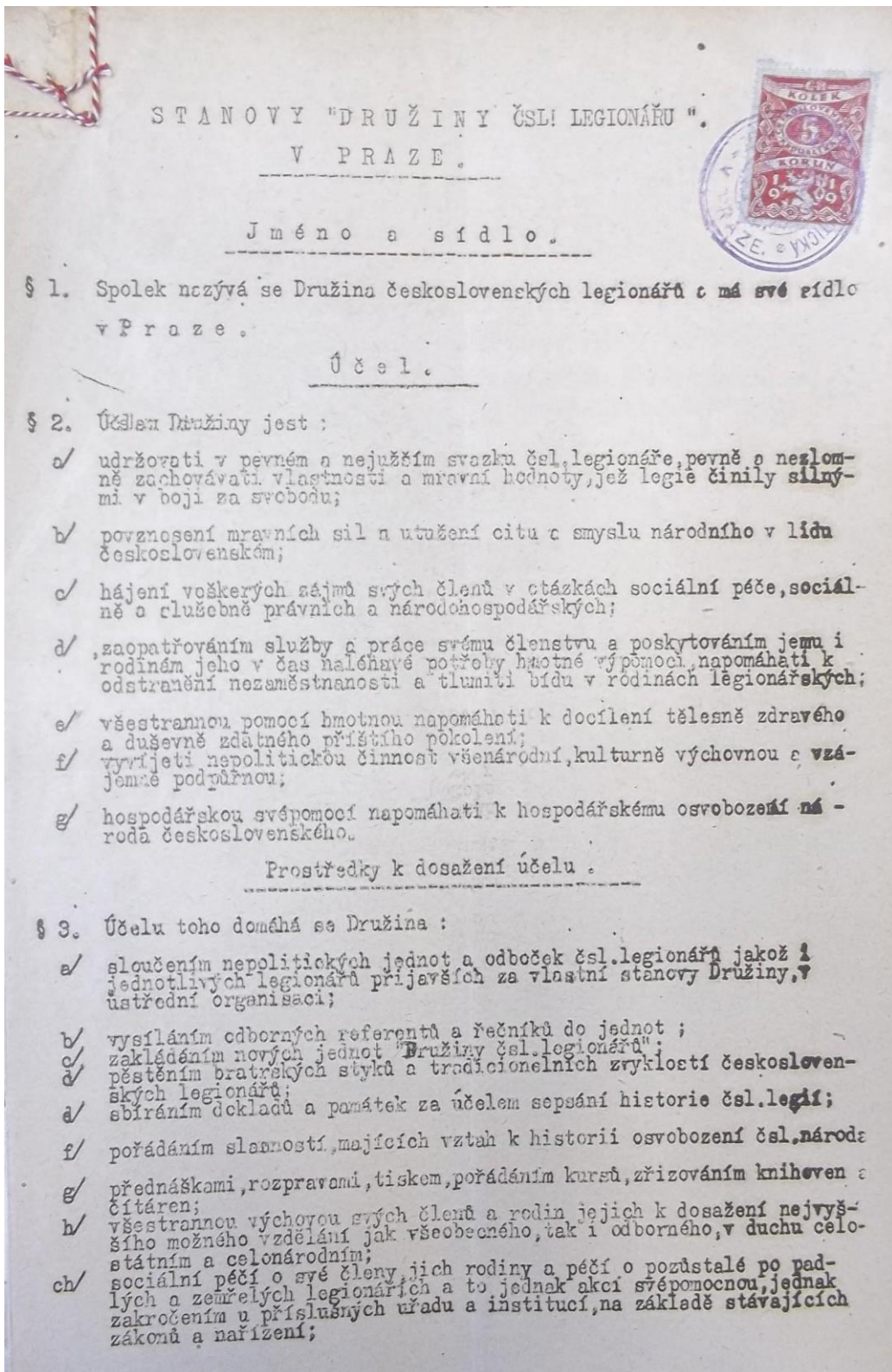
V Praze, dne 19. února 1924.

Obr. 4: Odznak Československé obce legionářské.

Obr. 5: Výnos říšského protektora Böhmen und Mahren (1940).

Obr. 6: Stanovy Družiny československých legionářů.

Redakce
a administrace
Praha II.,
Na Bojišti č. 2.

SOCIALISTICKÝ LEGIONÁŘ

Vychází 1. a 15
každého měsíce.
Předplatné
Kč 3-60 čtvrtl.

60hal.

60hal.

ORGÁN SDRUŽENÍ SOCIALISTICKÝCH LEGIONÁŘŮ

„Socialistickým legionátem“ pokračujeme v té ideové práci pro socialismus, kterou jsme zahájili téměř před dvěma lety v „Přerodu“; upevnění a prohloubení socialistického vědomí mezinárodním Všelegionářským Sjednocením a jeho symbolickým názvem, naznačující tehdy daleké výhledy do budoucna, — ani nyní přání a iluze.

Jako lidé, na celém světě, tak i u nás společnost dělí se na dva ostře vyznačené náborové světy — městský a socialistický — mezi nimiž nemůže být smíru. Jako v celém světě, tak i u nás a každý z nás musí se rozhodnouti, stanou-li na tomto či na onom břehu. Stanou-li jsme na břehu socialistickém, naše hledisko je tedy zásadně odmítavé vůči všem stranám buržoasním, vůči všemu erickému měšťáctví, které jak korumpuje nás věrnými a kulturní život, a které namotně vkrádá se do stran socialistických a odzrává se k zradě. Toto hledisko určuje však také náš kladný vztah k opravdovým a upřímným socialistům bez rozdílu jejich stranických legimitací. Neboť avšak, poctivý socialističtější revolucionářem dneška a namotně žádná legitimace není z člověka socialista a revolucionáře ve smyslu současné epochy.

Dělnické hnutí a nás, stejně jako v celé Evropě, prožívá těžký proces vnitřní přestavby a vnitřního přerodu. Zdá se, jako by socialismus strácel svou průbojnou sílu a moc. Je nám však jasno, že jest to dějinně nutný zákon společenského vývoje, bez něhož není možný přechod do socialistické společnosti. Předevšímě utváří stranické nejsou schopny plodného života v době poválečné. Opatřovaly se a vyžily. Je nutno je přebudovat, naplnit novým duchem, svěží výplní myšlenkovou, která je ve shodě s požadavky přítomnosti a otázkami budoucnosti. Odtud všem přirozený prouk kva v socialistických řadách, odtud ony rozbroje v táhlo měšťáckém.

Socialismus jest naší vírou, přesvědčením a prací. Není nám pouze krásným heslem, s nímž možno obchodovat, smlouvat a kupit, ale jest naším životním úkolem. Nejsou nám drahé cesty a pozůstatky minulosti, které jsme již v citlivě definitivně odhodili, ale je nám drahá přítomnost a budoucnost, jejich uspořádání, jejich nový duch a nový člověk.

Náležíme k těm, kdož hledají „rasilněnou zem“; a proto nemáme a nemáme nic společného s těmi, kdož stávají ekonomizací řád tvrdosti hájí, nebo se snaží nalíčit jeho formy barvami, odpovídajícími nově se tvořící

mu společenskému slouhu. Nepřehlédíme však na této cestě všechny tvrdé snahy a hodiny, které jsou vyvolány státním bytem každého národa. Neboť navzdor, má-li být životní a plodný,

musí, dříve než bude vybudováno pevné bratrství národů, být život nejšťastnějším státním své země, musí vyrásti pod svým nebem. Jinak hyné drsným nesouladem ideí se životem. ch.

Nepodrobíme se usnesení o likvidaci socialismu!

Sjezd Svazu rozhodl začátkem dubna t. r. o jeho likvidaci a vedení jeho záležitostí předal Přípravnému výboru Všelegionářské organizace. Tímto usnesením dal základ novému legionářskému útvaru a pochoval socialistismus.

Mnozí bratři, hlasující na sjezdu Svazu pro jeho likvidaci a pro sjednocení, činili tak v přesvědčení, že se jim podaří získati pro socialismus větší úlohu ve Všelegionářské organizaci.

Zapomněli při tom ale na dvoji: Předně, že buržoasie, která má v rukou veškerou faktickou moc nejen u nás, ale také v Legionářstvu, použije tohoto svého postavení, aby zabezpečila svůj úspěch. Buržoasie, zejména dnes, je výbojná a cynická zpuštěná. Svědčí o tom, vedle jiných na př. usnesení presidia Likvidáčního úřadu zahraničních vojsk o nevyplácnění doplčků na služné a pod. internovaným bratřím na Sibiři, a úsilí vedení sibiřské armády získati politický vliv také v republice, pro jehož reprezentanta propůjčil své sloupce nedělní „Čas“. Titíž lidé, kteří v Rusku zavírali volené zástupce vojska, neostýchali by se dnes nabízet se mu jako jeho mluvčí, třeba v Národním shromáždění.

A zapomněli tito bratři také na tu okolnost, že podaří-li se jim prosadit v programu Všelegionářské organizace socialismus, že tím okamžikem přestává ona být všelegionářskou, jelikož nesocialisté do ní nemohou vstoupiti, stejně jako socialisté nemohou vstoupiti do legionářské organizace nesocialistické.

Konzelníci, kteří tvořili Programové prohlášení lednového sjezdu všelegionářského, chtěli nasytiti vika, aby při tom zůstala koza celá. Přešli prostě fakt, že mezi socialistickým a do-

svadním buržoasně-kapitalistickým zřízením je nepřeklenutelná propast, prohlubovaná každodenně samým životem a deťmova-li si socialismus jako klubouk, pod nějž se vejde každý, utlačovaný i utlačovatel, otrok i otrokář.

Využili hesla o společném cíli všech legionářů v zahraničí, zakryvajíce, že byli-li tehdy jejich jedinou ideou československý stát, že doma skutečnost je rozdílná v názoru na výstavbu tohoto státu a tím také v názoru na úpravu jejich vlastních poměrů.

Všelegionářský sjezd (lednový) nezískal nikde na vážnosti. Sami jeho aranžéři jej považovali už tenkrát za příliš povrchní. Jeho divadelní část, které se jinak říká slavnostní, z valné části lždi a neupřímné projevy s prapory a stulami, se ostře odrážela od skutečnosti, která není nijak dozná zlepená, není-li háře. Jeho druhá část, kterou je možno s těžkou prací nazvat pracovní, a při níž skupina odkomandovaných důstojníků prováděla nezřízený teror a stávala se přímo nepřítelkou při slově socialismus, byla méně než neplodná a vědomě a úmyslně zatlačena na druhé, podřadné místo.

Tento sjezd nemohl být a nebyl pro nás nijak směrnatým. Byli jsme na něm účastní jako diváci. Pro nás byl závažným sjezd Svazu. Rozhodl proti našemu přesvědčení a jdeme proto svou vlastní cestou.

Vystřížlivění se dostavuje, pomalu, ale jistě. Sjednocení není a nebude, a ti, kdož obětovali za jeho přelud svoji vlastní organizaci, propitaji se zklamáním. Buržoasie si nepřála ničeho jiného, než rozbiti Svazu. Toho pomoci svých lidí, kteří se vloupli do jeho řad, dosáhla. Ale nedocílila a nedocílí toho, aby mohla ovládati všechny Legionáře, sjednocené po její chuti. Má privilegi

lej na to být všennárodní, to znamená pro ni prohlášovati přítomno za vrchol dokonalosti a odsuzovati každou snahu po lepší. Ale nebude moci říci, že na podporu této své všennárodnosti získala všechny legionáře.

Ti, kdož byli na lednovém všelegionářském sjezdu jeho vrchními pořadateli, pomalu, jeden za druhým, odcházejí. Jejich ambice se neukojí a drobná, světelná denní práce pro legionáře je pro ně příliš tvrdým orškem. Mnozí z nich jsou v republice už skoro od přečrta a nedělají ji. Proč by ji měli dělat dnes?

Vystupujeme v době pro nás málo příznivé. Vláda ve státě je v rukou reakce tak pusté a černé, že snad žádná z vlád, která přijde po ní, nebude s to ji napodobiti. Socialistický tábor se rozdělen všeobecným kvasem, který prochází socialismem celého světa. Jedna jeho skupina organizuje legionáře, svoje příslušníky, ostatní buď se staví přímo za sjednocení anebo vykávaří. Jestliže některé socialistické listy vystoupily proti nám, nemrzi nás to. Budou mít možnost přesvědčiti se o tom, jak se mýlili. Buržoasie městská, venkovská zatím mlčí, aby tím veheментněji vystoupila proti sjednocení při prvním jeho počínání, který jí nebude po chuti — dojde-li k němu.

Abý ho nebylo, bude auto býti veterány. To je jediná neutrální idea. Ale to není idea naše. Veteráni nechtě se k nám nehlási. Vybízíme ke vstupu do našich řad jenom legionáře-socialisty. Socialistickou ideu stavíme proti ideí všelegionářství. Buržoasí bez rozdílu, legionářské i nelegionářské ponecháváme právo, aby nás i zrádcovala, bude-li toho potřebovati pro svůj efekt, ale upíráme jí právo mluvit naším jménem, upíráme jí právo na idee zahraniční revoluce, k jejíž bojovníkům jsme náleželi.

Nemáme žádného jiného cíle než práci a boj pro uskutečnění socialismu, práce a boj pro socialistickou republiku československou.

Nejsme odvislími od žádné socialistické strany a jako organizace nepatříme také žádné z nich. Neděláme žádné koncese buržoasí, nevstupujeme s ní do společné organizace. Nechceme už procházeti Sibiří. Proto se také nepodrobujeme usnesení o likvidaci socialismu.

Obr. 7: Výtisk Socialistického legionáře: Orgán Sdružení socialistických legionářů (1921).

TÁBORITA

ORGÁN SVAZU KOMUNISTICKÝCH LEGIONÁŘŮ.

Redakce a administrace PRAHA-ŽÍŽKOV, Poděbra-
dova ulice číslo 24. — Jednotlivá čísla 70 haléřů.

Předpláti se celoročně 36 40 Kč, půlletně 18 20 K,
čtvrtletně 9 10 Kč. — Jednotlivá čísla 70 haléřů.

Proletáři všech zemí spojte se!

Čábor je náš program!

I. sjezd komunistických legionářů.

Před třemi měsíci sešla se konference socialistických legionářů, aby zaujala stanovisko k tehdejšímu událostem v táboře legionářském. Tehdy Svaz čsl. legionářů, jenž v prosincových dnech postavil se po bok proletariátu, pojednou obrátil, dav se získat pro myšlenku všelegionářské organizace dr. Beneše. Lidé, kteří na Sibíři trpěli pod dikta-tem Pavla a Sýrového, sešli se s tímto dvěma představiteli naší sibiřské kontrarevoluce a projevíli ochotu s nimi pracovat. Pavlu hájil na sjezdu za frenetického potlesku sběrské vedení politické i vojenské, stejně i Sýrový vystoupil zde jako slavnostní řečník. A k tomu všemu delegát Svazu mlčel, ba hlasoval pro spojení s tímto lidem.

Jest pochopitelné, že k takovéto politické prostituci nemohli mlčeti org. nekompromisní elementy, které dosud byly organizovány ve Svazu, pokládající jej za socialistický. A tak dne 23. ledna sjelo se do Prahy 42 legionářů ze všech obvodů republiky a dalo základ nové legionářské organizaci nekompromisně socialistické.

Nově založená organizace setkala se s opravdovým pochopením širokých mass proletářských, ne stejného však pochopení našla z počátku u legionářů samotných. Tito tehdy přilhl podléhali vlivu nacionální a sociálně oportunistické žurnalistiky, stojící ve službách hrada, než-li aby odvodili důsledky s protosocialistického postupu na všelegionářském sjezdu. Avšak znenáhla prohlédaly massy legionářské podvod, který na nich spáchal hradiň činitelé a stále čtější přecházejí do našich řad. Dnes zde již stojí dosti silná organizace připravená na odrazení jakéhokoli útoku legionářské reakce a odhodlaná i k aktivní účasti v boji proletariátu proti buržoazii.

Před třemi měsíci dala si naše organizace program, který byl v podstatě revoluční, dnes tato organizace, dostatečně již vybudovaná, dává tomuto příslušensství k velké frontě revolučního proletariátu svůj výraz tím, že se prohlašuje součástí třetí internacionály, přijímá všechny její zásady a podmínky a v důsledku toho přejímá název komunistické organizace.

Byl to spontánní projev nadšení, s jakým byly přijímány podmínky III. internacionály. Všichni delegáti povstali a místnosti, kde se sjezd konal, rozlehl se vítězná píseň internacionály. Okamžik tento zůstane nezapomenutelným, neboť legionáři, kteří českou buržoazii byli stváni proti ruské proletářské revoluci, prohlásili tu před celou světovou veřejností dělnickou, že boj jejich za svobodu veřejnosti dělnickou, že boj jejich za svobodu pláň osvobození českého proletariátu, že se nepokojí s dnešním buržoazním státem, a že se připoují k revolučnímu proletariátu světo-

vému v boji proti buržoazii a k vybudování mezinárodního svazu federativních sovětských republik.

Sjezd zahájil předs. Svazu soudr. A. Mottl. Ve své zahajovací řeči připomněl, s jakými obtížemi pracoval z počátku Svaz a jak dnes jen díky své nekompromisní linii přitahuje k sobě stále větší massy legionářů.

Po uvítání četných hostů přikročeno k volbě předsednictva sjezdu. Předsedou zvolen soudr. Andrej Vojšak (za Slovensko), místopředsedou soudr. Jos. Stěpina (za Moravu) a zapisovatelem soudr. Frant. Ryban (za Čechy).

Ve svém zahajovacím proslovu vyřizuje předseda soudr. Vojšak pozdrav různoberské organizace a usňuje sjezd, že slovenští legionáři budou hromadně následovat příkladu Růžomberku.

Na to udělav slovo předsedovi ústředního výkonného výboru strany soc. dem. levice soudr. Havlínovi, jenž pozdravuje sjezd jménem výkonného výboru strany. Zmínuje se o počátečních nadějích legionářů, vstupujících do vlasti, kteří se domnívali, že bude vybudována socialistická republika, ve skutečnosti však našli stát buržoazní. Jest úkolem nekompromisních legionářů, aby s dělnictvem postavili se do společné fronty k vybudování socialistické republiky. Bude úkolem legionářů nekompromisních rozpoznati cíl, až čeští imperialisté povolají lid do zbraně, zda-li jde o obranu republiky, či o útočné cíle buržoazie. (Potlesk.)

Po té pozdravil sjezd soudr. Bubník za poslanecký klub levice. Pravil v podstatě toto: Před převratem byly revoluční hnutí s národními a sociálními cíly. Zprávy, které tehdy o legionářích do domoviny docházely, referovaly takřka výhradně o revoluci s národními cíly, kdežto o požadavcích a cílech sociálních se zdejší veřejnost takřka nedověděla. Tím se stalo, že česká buržoazie spářovala v legionářích svůj nástroj k ubití velkého sociálního hnutí mass doma. V tom však došly zprávy o internování nejlepších lidí v legionářském hnutí na Sibíři a tu byl také poznán důvod: Legionářům jde také o sociální revoluci. Zprávy o sociálně-revoluční činnosti docházely častěji. Je samozřejmé, že sympatie měšťáků ochabily, neboť poznali, že na ohromnou většinu legionářů se může spoletnout jedině dělnická třída v těžkém svém boji sociálním. Sibiřskou persekuci legionářů, postavím se ohromně většinu legionářů na stanovisko revoluční přeměny dnešních sociálních řad, byla vámi kontrarevoluce proti ruskému proletariátu odčiněna. Legionářům

nenúže postačí dosavadní výsledky revoluce nacionální, legionář-proletář musí pokračovat v revoluci do té doby, dokud nebude zřízena socialistická republika. Legionářům připadne jako lidem, proedším již jednou revolucí, důležitá úloha v nastávající revoluci sociální, v níž uplatní své nabité již zkušenosti. V předvečer důležitých usnesení sjezdu strany je proto potěšující, že činitele usnesení o přístupu k III. internacionále, že přitáhete jako první stráž přístupu proletářské revoluce. (Demonstrativní souhlas.)

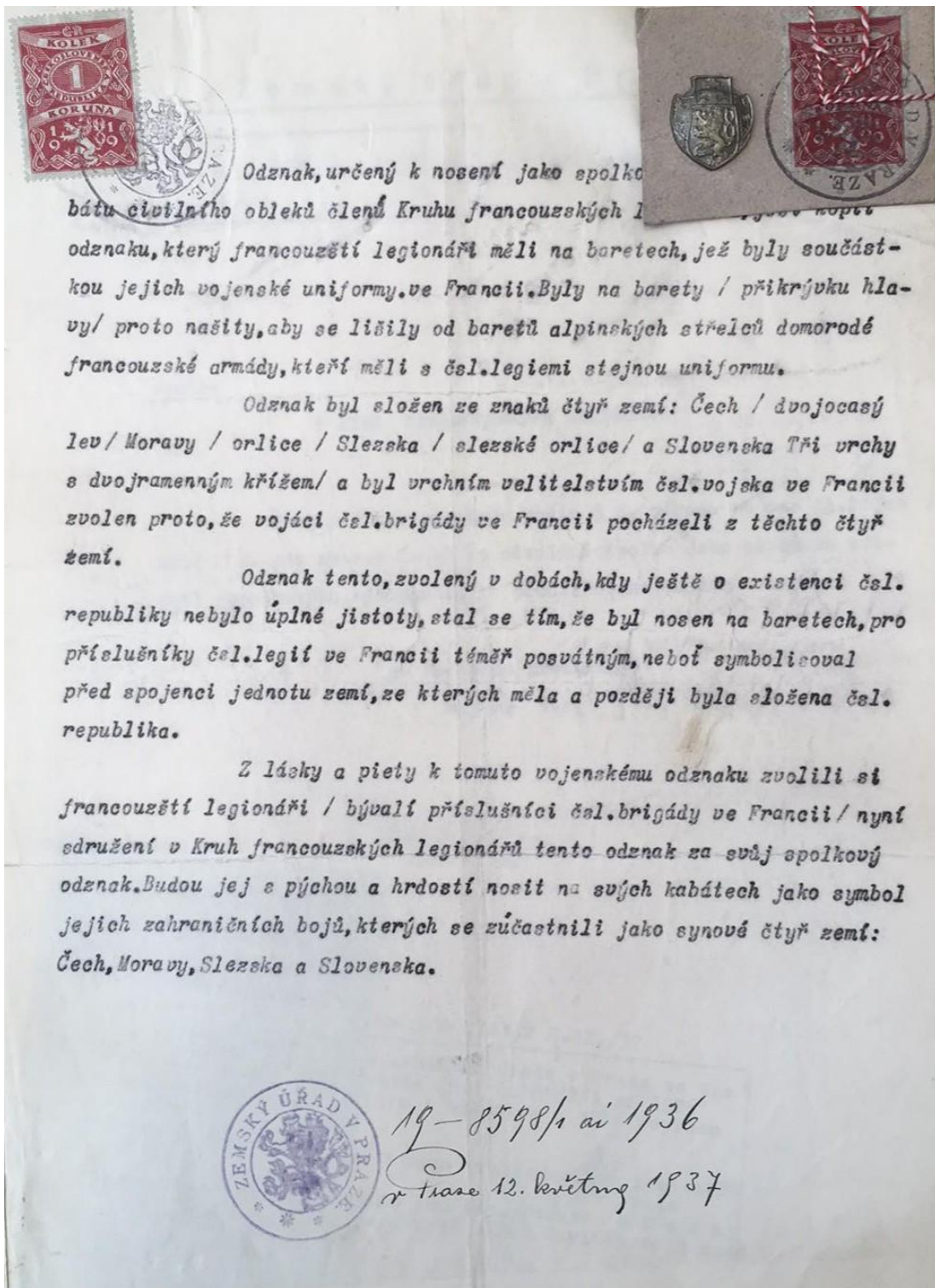
Za svaz komunistických skupin po té promluvil spřisovatel soudr. S. K. Neumann. Pravil: „Vy jste odolali všem svodům vlastenecké politiky ministra Beneše, stejně jako svodům vlastenecké ulice. Vaše cesta je nekompromisní a mohou-li být i někdy cesty rozličné, tož cíl náš je týž. Zítřek je náš. Májová slavnost ukázala, že překonány jsou kriminály a že nic nás nedovede odstrašiti — zítřek je náš a kdyby bhví kolik Benešům se podařilo koupiti si ještě více legionářů, to na našem revolučním postupu nic nezmění. Úkol nás všech je zlomit diktaturu buržoazie a nastolit diktaturu proletariátu, drtící jako kladivo staré spuchlé řády společenské.“ (Bouřlivý souhlas.)

Za komunistické ženy pozdravila sjezd soudr. Spačková, pravíc: „Tak, jako jste se za hranicemi postavili, po bok ruské revoluce, tak jistě se postavíte i do řad III. internacionály, jako to učinila před vámi mládež a ženy.“ (Potlesk.)

Za něm. mládež komunistickou pravil soudr. Georg: „Jsa pověřen výkoným výborem komunistické mládeže, pozdravuji rudé legionáře. Vy byli jste první, kteří jste viděli revoluci z blízka a kteří jste se zbrani v ruce postavili se proti militarismu, kapitalismu, monarchismu a za socialistickou republiku. My viděli, že jste byli prvními, kdož jste šli v intencích Lidověnechtu. Víme, že jste první stráž revoluce sociální a proto až přijde čas, půjde s Vami jako přední předvoj ruku v ruce mládež naše. A! žije rudá armáda!“ (Frenetický potlesk.)

Soudruh Hampl promluvil za německou stranu komunistickou v Čechách. Pravil: „Je potřeba revoluční výchovy, i u Vás byla podmínka k revoluci: předválečná výchova antimilitaristická. Dělnická veřejnost a v tom číle i naše německá, očekávala s určitostí, že revoluce vykonána massami proletářů v kroji vojenském, bude mít za následek osvobození proletariátu. Dnes vidí, že se ve značné části legionářů-proletářů nezmýlíla, byl i druhý část, dosud neuvědomělá, stála na straně buržoazie. Německý proletariát, který v Liberci slavnostně proklamoval jednotu

Obr. 8: Výtisk Tábority: Orgán Svazu komunistických legionářů (1921).

Obr. 9: Odznak Kruhu francouzských legionářů s popisem.

267a-124/19-50-XXII-1398

Ministerstvo vnitra
P r a h a .

K č. 260/01-1-II/2-1684 z 29. září 1950.

Spolek "Kruh francouzských legionářů" se sídlem v Praze. Zánik.

Přílohy: 0

Vyřizuje: Šima.

Nařízením býv. tzv. říšského protektora v Čechách a na Moravě ze dne 25. srpna 1939, uveřejněným ve Věstníku říšského protektora v Čechách a na Moravě, ze dne 30. srpna 1939, č. 13, byl spolek "Národní sjednocení legionářské" se všemi místními, okresními, krajskými a zemskými organizacemi, jakož i všechny k němu připojené jiné legionářské svazy a sdružení a jejich složky, rozpuštěny.

V důsledku toho to nařízení byl ze spolkového katastru vymazán též spolek "Kruh francouzských legionářů" se sídlem v Praze, jehož utvoření bylo vzato na vědomí výnosem ministerstva vnitra ze dne 9. dubna 1926 č. 24.035/6-1926 / intim. výnosem býv. zemské správy politické v Praze ze dne 20. dubna 1926, č. 154.275-2 A 1111/1 ai 1926/ a odbočka jmenovaného spolku ve Velké Praze, jejíž utvoření nebylo zapovězeno výnosem býv. zemského úřadu v Praze ze dne 4. července 1929, č. 330197 ai 1929-19 A, 3892 ai 1929.

Zpráva o výmazu spolku "Kruh francouzských legionářů", jakož i jeho odbočky ze zdejšího spolkového katastru, byla podána býv. zemskému úřadu v Praze dne 4. ledna 1940 pod č. 35771 S II/1939.

Referent pro vnitřní věci a bezpečnost:

Šima
Vyřizováno 16. 11. 1950 *Šima*

Obr. 10: Zpráva o výmazu spolku Kruh francouzských legionářů.

Obr. 11: Fotografie legionářů židovského původu.